

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

**NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO SĄNAUDOS
IR PRIEINAMUMAS**

Tyrimo ataskaita

VILNIUS, 2006

Mokslinio tyrimo „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“ ataskaita

Užsakovas: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
A.Volano g. 2/7, Vilnius

Vykdytojas: tikslinė tyrimo grupė,
vadovė doc. dr. Giedrė Kvieskienė, VPU, SKI
Studentų g. 39 – 321, Vilnius
Tel.: (8~5) 2752290
El. paštas: ski@vpu.lt

Tyrimą atliko ir
ataskaitą rengė: Doc.dr. Giedrė Kvieskienė, tyrėjų komandos vadovė,
VPU Socialinės komunikacijos instituto direktorė
Ona Petronienė, VPU Socialinės komunikacijos instituto
projektų vadovė, tyrimo koordinatorė
Habil. dr. Bronislovas Bitinas, VPU Socialinės
komunikacijos instituto Socialinės pedagogikos katedros
profesorius
Dr. Romas Prakapas, VPU Socialinės komunikacijos
instituto Socialinės pedagogikos katedros lektorius
Daiva Mockevičienė, VPU Socialinės komunikacijos
instituto Socialinės pedagogikos katedros asistentė

Ataskaita pateikta: 2006 m. rugsėjo mėnesį

Dėkojame Rimantei Šalaševičiūtei, LR Vaiko teisių kontrolierei; dr. Loretai Žadeikaitei, LR Švietimo ir mokslo ministerijos Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėjai; dr. Antanui Valantinui, Švietimo plėtotės centro direktoriaus pavaduotojui; LR Švietimo ir mokslo ministerijos Vaikų ir jaunimo socializacijos departamento darbuotojams bei neformaliojo švietimo mokyklų vadovams ir rajonų savivaldybių švietimo skyrių darbuotojams, talkinusiems tyrimo metu.

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Neformaliojo švietimo apimtis pagal savivaldybių tipus (procentais)	22
Neformaliojo vaikų švietimo mokyklų lankymo apimties žemėlapis	23
2 paveikslas. Vidutiniškai vienam mokiniui tenkančios neformaliojo švietimo lėšos pagal savivaldybių tipus (litai)	27
Vienam savivaldybės bendrojo lavinimo mokiniui tenkanti neformaliojo švietimo lėšų suma (<i>žemėlapis</i>)	31
3 paveikslas. Neformaliojo švietimo lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu (procentai)	34
4 paveikslas. Mokyklų vidutinis biudžetas (savivaldybių duomenimis, tūkst. Lt.)	35
5 paveikslas. Tėvų įnašų koeficiento diferenciacija (procentai)	38
6 paveikslas. Nuorodų į biudžeto sudarymo mechanizmo komponentus dažniai (proc.)	42
Neformaliojo vaikų švietimo mokykloms skiriama savivaldybės švietimo biudžeto dalis (<i>žemėlapis</i>)	45
7 paveikslas. NŠM mokinių naudojimosi užmiestiniu transportu priklausomybė nuo teritorijos tipo (procentai)	47
8 paveikslas. Respondentų nuomonė apie ugdymo pokyčius įvedus neformaliojo vaikų švietimo krepšelį (procentai)	49
9 paveikslas. Respondentų nuomonė apie krepšelio dydžio formavimo principą „ <i>krepšelio dydis visiems vaikams būtų vienodas, o ypatingiems turintiems ramos, socialinių sutrikimų ir gabiems vaikams neformalusis ugdymas būtų finansuojamas papildomai</i> “ (procentai)	51
10 paveikslas. Ypatingųjų vaikų ugdymo finansavimui skirtina lėšų dalis (procentais)	52
11 paveikslas. Neformaliojo švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programų egzistavimas savivaldybėse (savivaldybių specialistų nuomonė)	53

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Neformaliojo vaikų švietimo savivaldybėse plėtros duomenys	15
2 lentelė. Neformalaus švietimo programų duomenys specializuotose ir daugiaprofilinėse NŠM (skaičius ir procentas)	18
3 lentelė. Neformaliojo švietimo apimtis (mokinių, lankančių neformaliojo švietimo mokyklas, procentas nuo visų mokinių skaičiaus)	21
4 lentelė. Neformaliojo švietimo lėšos vienam BLM mokiniui ir kaštai vienam NŠM ugdytiniui	24
5 lentelė. Vienam mokiniui tenkančios neformaliojo švietimo lėšos pagal apskritis (litai)	27
6 lentelė. Vienam BLM mokiniui tenkančių neformaliojo švietimo lėšų skirstinys (procentai)	28
7 lentelė. Mokinio išlaikymo NŠM kainos priklausomybė nuo mokyklos specializacijos	29
8 lentelė. Neformaliojo švietimo lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu (procentai) ir vienos NŠM vidutinis biudžetas	32
9 lentelė. Specializuotų mokyklų biudžeto apimties priklausomybė nuo mokyklos specializacijos	36
10 lentelė. Tėvų įnašų koeficiento diferenciacija (procentai)	37
11 lentelė. Tėvų įnašų santykinio dydžio grupių (procento nuo savivaldybių skirtų lėšų) dažniai pagal apskritis ir kai kurias savivaldybes	38
12 lentelė. Populiariausioms NŠM programoms realizuoti tėvų įnašai (santykis su savivaldybių skiriamomis lėšomis)	41

Ataskaitoje pavartotų terminų ir santrumpų žodynėlis

BLM – bendrojo lavinimo mokykla

Daugiaprofilinė NŠM – neformaliojo vaikų švietimo mokykla, vykdanči kelių neformaliojo švietimo krypčių programas.

Miesto tipo savivaldybės – tyrimo tikslais išskirta savivaldybių grupė, kuria sudaro 8 oficialiai priskirti ir 2 kurortiniai miestai (Birštonas ir Neringa).

Neformaliojo vaikų švietimo apimtis – procentas savivaldybės BLM mokinių, lankančių neformaliojo vaikų švietimo mokyklas.

Neformalusis vaikų ugdymas – suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunas žmones įsitraukti ir aktyviai veikti visuomenėje, atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.

Neformaliojo vaikų švietimo kaštai – NŠM išlaidos vienam šią mokyklą lankančiam mokiniui.

Neformaliojo vaikų švietimo lėšos – savivaldybės švietimo biudžete numatyta pinigų suma, skiriama NŠM išlaikymui.

Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas – visuma administracinių, ekonominių ir socialinių sąlygų, užtikrinančių vaikų neformaliojo švietimo poreikų realizavimą.

Neformaliojo vaikų švietimo sistema – vaikų ugdymui skirtų neformaliojo švietimo institucijų visuma.

NŠK – neformaliojo švietimo krepšelis

NŠM – neformaliojo švietimo mokykla

Papildomas mokinių ugdymas – bendrojo lavinimo mokyklose organizuojama mokinių veikla po pamokų.

Rajono tipo savivaldybės – sąlyginė grupė savivaldybių, kurių teritorija apima miesto ir kaimo gyvenvietes; grupę sudaro 43 rajonai ir 7 teritorinės savivaldybės.

Specializuota NŠM – mokykla, vykdanči vienos (kartais – dviejų artimų) neformaliojo švietimo krypties programą.

TURINYS

I. TYRIMO TEORINIS IR METODOLOGINIS PAGRINDIMAS	7
I.1. Tyrimo problema ir aktualumas	7
I.2. Neformaliojo vaikų ugdymo tyrimai.....	11
I.3. Tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai ir metodologija	14
II. TYRIMO REZULTATAI.....	21
II.1. Neformaliojo vaikų švietimo apimtis	21
II.2. Neformaliojo vaikų švietimo vidutiniai kaštai	24
II.3. Neformaliojo vaikų švietimo biudžeto struktūra ir sudarymas.....	31
II.4. NŠM ugdymo proceso organizavimas kaip krepšelio įvedimo prielaida.....	45
II.5. Požiūris į neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimą	49
II.6. Neformaliojo vaikų švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programos.....	53
II.7. Ekspertinio vertinimo rezultatai	55
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS.....	61
LITERATŪRA	64
1 priedas. Klausimynas savivaldybių švietimo skyriams	69
2 priedas. Klausimynas neformaliojo švietimo institucijoms.....	72
3 priedas. Respondento komentarų pavyzdys.....	77
4 priedas. Klaipėdos miesto neformaliojo vaikų švietimo plėtotės planas.....	78

I. TYRIMO TEORINIS IR METODOLOGINIS PAGINDIMAS

I.1. Tyrimo problema ir aktualumas

Šiandien tiek Lietuvoje, tiek Vakarų Europos šalyse, tiek visame pasaulyje nuolat diskutuojama apie tai, koks turėtų būti švietimas, kokios akademinio gyvenimo gairės turėtų būti nubrėžtos. Vieni labiau akcentuoja universitetų kaip mokslo įstaigų, rengiančių specialistus, reikšmę švietimo sistemai, kiti – mano, kad svarbiausias yra mokyklinis ugdymas, dar kiti labiau linkę manyti, kad svarbiausia yra piliečių, sąmoningų žmonių ugdymas ir ugdymasis. Akivaizdu, kad švietimas nėra vienos ar kitos valstybės valdžios nuosavybė. Tai kiekvienos valstybės piliečių turtas, todėl žmonės turėtų diskutuoti, tartis ir nuspręsti, kaip šį turtą valdyti, kad jis kuo geriau tarnautų mūsų vaikų gerovei, kadangi švietimas, atsijęs nuo visuomenės gyvenimo, idealų ir iniciatyvų, negali išugdyti tikro savo šalies piliečio ir valstybės patrioto. Lietuvos švietimo sistemoje, paveldėjusioje iš sovietmečio nuo viešojo gyvenimo izoliuotą švietimo modelį, vis dar gaji tendencija, kad „ne patys žmonės turėtų ugdyti save ir rinktis vertybes, bet tarsi jas jiems reikėtų per prievartą sukišti“ (Donskis, 2004: 3). Bendrojo lavinimo mokyklų reorganizacija, jų tinklo optimizavimas, stipresnės bazės kūrimas tarnauja vaikams, sugebantiems prisitaikyti, įveikti mokymosi sunkumus, tačiau ne visada užtikrina jų sėkmingą tolimesnį akademinį kelią ir juo labiau darbinę veiklą. Todėl būtina nuolat galvoti apie tai, kaip užtikrinti jaunų žmonių saviraiškos galimybes.

Dabartinė visuomenė susiduria su daugeliu iššūkių, kurie vienaip ar kitaip yra susiję su jaunų žmonių ugdymu, gerove ir valstybės ateitimi. Didėjanti demografinė krizė, augantis nusikalstamumas, plintančios socialinės ligos, grėsmingai aukštas jaunimo nedarbo lygis – tai tik keletas akivaizdžiai matomų ir išmatuojamų visuomenės rodiklių, įtakančių jaunų žmonių dvasinių ir intelektualinių jėgų vystymąsi. Ypatinę reikšmę šiuolaikinėje informacijos pertekliaus ir greitų pasikeitimų visuomenėje įgauna jauno žmogaus įgytų kompetencijų, žinių ir gyvenimo poreikių santykis.

Formalusis ugdymas suteikia jauniems žmonėms akredituotą kompetencijų paketą, reikalingą tolimesnei karjerai, tuo tarpu neformalusis ugdymas dėl savo patyriminio ir socialinio pobūdžio suteikia kompetencijas, kurios įgalina jaunus žmones įsitraukti į bendruomenės gyvenimą, sėkmingiau įsitvirtinti studijose ir darbo rinkoje (Kernytė, 2004). Akivaizdu, kad vaiko ugdymas turi aprėpti ir harmoningai derinti fizinį, psichinį bei sociokultūrinį individo puoselėjimo aspektus.

Iki 2002 metų neformalusis vaikų ugdymas nebuvo aiškiai apibrėžtas. Dažniausiai jis buvo įvardijamas kaip viena iš naujai atsiradusių darbo su jaunimu sričių (pvz., nevyriausybinių ir visuomeninių organizacijų veikla). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 2003, Nr. 63-2853), priimtame 2003 metais, iki tol buvusi „papildomojo ugdymo“ sąvoka buvo papildyta ir apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas. Papildomasis ugdymas yra viena iš neformaliojo švietimo sudedamųjų dalių, organizuojamų bendrojo lavinimo mokyklose (LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-663 Dėl 2005-2007 metų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo).

Demokratinių šalių pedagogai, Lietuvos švietimo koncepcijos kūrėjai vaikų neformalųjį ugdymą supranta gana plačiai – kaip permanentinio ugdymo dalį, skirtą vaikų ir paauglių intelektualiams, techniniams, meniniams, sportiniams, socialiniams ir kt. gebėjimams ugdyti. Neformaliojo švietimo veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo sistemos principus, šiai veiklai keliamas pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus. Taigi, neformaliojo vaikų švietimo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų:

- gilinti, papildyti, plėtoti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu;
- per meninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikius;
- ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su vienmečiais, jaunesniais ar vyresniais už save, įvairių tautybių ir įsitikinimų žmonėmis;
- ugdytis kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai;
- ugdytis pilietiškumą, tautinę ir kultūrinę savimone.

Globalizacija, žinių visuomenė, ekonomikos ir socialinių procesų raidos tendencijos remiasi svarbiausiu ekonomikos ištekliumi – žmogiškuoju kapitalu. Todėl svarbiausiomis tampa žmogaus įgytos žinios ir kompetencijos. Demokratinės visuomenės kūrimas reikalauja žmonių, suvokiančių laisvės vertę, turinčių doros pagrindus, gebančių konstruktyviai dalyvauti visuomenės ir valstybės kūrime. Neformalusis švietimas padeda vaikui suprasti darnaus bendro gyvenimo principus ir taisykles, plėtoti asmeninius gebėjimus atsakingai apsispręsti ir veikti sudėtingame šiandienos pasaulyje, ugdyti pagarbą tradicinėms gimtojo krašto ir pasaulio kultūros vertybėms. Visuomenė privalo garantuoti visiems savo piliečiams lygias švietimo galimybes, tačiau dėl nestabilios ekonominės situacijos neformalusis vaikų švietimas iki šiol yra kritinės būsenos.

Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose (2003) teigiama: „sukuriama lanksti ir atvira švietimo struktūra, sujungianti bendrąjį ugdymą, profesinį mokymą, studijas,

formalaus, neformalaus mokymosi ir savišvietos formas į bendrą švietimo erdvę". Įsibėgėjusi švietimo reforma esmingai pakeitė Lietuvos švietimo sistemą. Vertinant teigiamas švietimo reformos puses, būtina pažymėti, kad atsirado švietimo lankstumas ir atvirumas, pagerėjo mokymo kokybė, padidėjo švietimo prieinamumas ir kt. Tačiau reforma nevienodai palietė visas švietimo sritis. Didžiausias dėmesys yra sutelktas į bendrąjį lavinimą ir ugdymo turinio kaitą, tačiau iki šiol nepakankamai dėmesio skiriama neformaliajam vaikų švietimui.

Švietimo strateginėse nuostatose numatyta siekti, kad neformalusis švietimas taptų prieinamas visiems vaikams, finansuojant neformalųjį švietimą būtina taikyti mokinio krepšelio principą, išplėtoti neformaliojo švietimo programų pasiūlą. Ypatingai svarbu užtikrinti neformaliojo švietimo prieinamumą socialinę atskirtį patiriantiems vaikams iš skurdžiai gyvenančių šeimų, beglobiams vaikams, nesimokantiems mokykloje vaikams, pabėgėlių vaikams, jaunuoliams grįžusiems iš perauklėjimo įstaigų, besigydantiems nuo alkoholizmo ir narkomanijos ir prie visuomenės nepritampantiems jaunuoliams.

Vaikų ir jaunimo užimtumo bei saviraiškos funkcijas atlieka valstybinės ir savivaldybių švietimo įstaigos – neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, bendrojo lavinimo mokyklos, dienos centrai, nevyriausybinės organizacijos, privačios institucijos ir kitos įstaigos, turinčios teisę teikti šias paslaugas. Šiuo metu stiprinama savivaldybių atsakomybė už švietimo prieinamumą ir kokybę ir socialinę aprėptį savivaldybių teritorijoje. Savivaldybėms ir apskritims perduota didelė dalis atsakomybės ne tik už bendrąjį lavinimą, bet ir už profesinį mokymą, specialųjį ugdymą, tęstinį suaugusiųjų mokymąsi bei neformalųjį vaikų švietimą ir ugdymą. Kiekviena savivaldybė tvarko visų jos teritorijoje gyvenančių vaikų registrą ir koordinuoja pavaldžių mokyklų komplektavimą bei mokinių srautus. Tačiau žymiai skiriasi regionų neformaliojo vaikų švietimo mokyklų tinklas, neformaliojo ugdymo veiklų pasiūla, pavėžėjimo galimybės, neformaliajam vaikų švietimui skiriamos lėšos. Be to, trūksta mokymo ar kvalifikacijos kėlimo kursų neformaliojo vaikų švietimo mokytojams, laisvalaikio pedagogams, jaunimo darbuotojams, kitiems mokytojams, dirbantiems neformaliojo ugdymo sektoriuje.

Neformalusis ugdymas Europoje yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, padedanti spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas, verslumą, skatinti mokymosi motyvaciją, įveikti mokyklos baimę, ieškoti alternatyvaus, kūrybinio ugdymosi galimybių. Lietuvoje neformaliojo vaikų švietimo paslaugų, įstaigų plėtojimas, vaikų vasaros poilsio, kryptingo vaikų užimtumo programų, nusikalstamumo ir narkotikų prevencijos, socializacijos ir gabių vaikų skatinimo programų kūrimas ir įgyvendinimas rodo, jog valstybė siekia spręsti vaikų neformalaus ugdymo, pozityviosios socializacijos, užimtumo ir prevencijos problemas.

Bendrojo lavinimo mokyklose iš mokinio krepšelio yra finansuojamos neformaliajam vaikų švietimui (papildomajam ugdymui) skirtos valandos, tačiau dažnai mokyklose nepakanka šiai veiklai salių, neformalių erdvių, neišnaudojamos socialinių partnerių galimybės ir socioekologinė aplinka, nesudaromos sąlygos šiai veiklai – užsiėmimai vyksta tam nepritaikytose patalpose arba koridoriuose, mokyklos foje ir pan., nepakankamai panaudojamos kitos sociokultūrinių institucijų erdvės, gamtinė aplinka. Kitas trūkumas yra tas, kad nepakankamas neformaliojo švietimo veiklų pasirinkimas. Tiek bendrojo lavinimo mokyklos, tiek neformaliojo ugdymo institucijos dažniausiai renkasi tokias neformalaus ugdymo veiklos kryptis bei programas, kurioms vykdyti nereikia specialių patalpų, priemonių ir įrangos, papildomų lėšų. Bendrojo lavinimo mokyklose neformalaus ugdymo valandos dažnai panaudojamos ne pagal paskirtį arba iš viso nepanaudojamos, o veiklas organizuoja nepakankamai tam pasirengę mokytojai. Statistinė informacija apie vaikus, lankančius neformaliojo ugdymo užsiėmimus ir institucijas, dažnai neatitinka tikrovės.

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklų lankymo galimybes pirmiausia lemia vaiko gyvenamoji vieta. Mokiniai renkasi tas neformaliojo vaikų švietimo mokyklas, kurios yra arčiau namų. Mokinių šeimų materialinė padėtis dažnai lemia neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, institucijos, programos ar projekto pasirinkimo galimybę. Į neformaliojo vaikų švietimo institucijas patenka ne visi norintys vaikai. Tai sąlygoja mokyklų išsidėstymas savivaldybėse bei pačių mokyklų galimybės (turimos laisvos vietos, patalpų stoka, susisiektimo problemos ir kt.). Dažnai orientuojamasi pirmiausiai į gabių vaikų ugdymą: stojantieji į muzikos, meno, sporto mokyklas laiko egzaminus, sporto normatyvus, tikrinami gabumai dailei, vaikai ir jaunuoliai priimami konkurso tvarka. Iki šiol nepakankamai ištirtas ir suderintas neformalaus vaikų švietimo mokyklų, pozityviosios socializacijos projektus organizuojančių institucijų tinklas ir jo funkcionavimo efektyvumas. Skirtingas veiklos finansavimas pagal regionus ir veiklos kryptis neužtikrina visiems vaikams lygių neformaliojo ugdymo prieinamumo ir socialinės aprėpties galimybių.

I.2. Neformaliojo vaikų ugdymo tyrimai

Neformalusis vaikų ugdymas kaip reikšminga pedagoginė problema Lietuvos mokslininkų tyrinėjamas įvairiais socializacijos aspektais. Papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai tyrinėjo B. Bitinas (1986, 1990), J. Vaitkevičius (1995), L. Jovaiša (1995), turinį ir formas nagrinėjo S. Dapkienė (1998), S. Dzenuškaitė (1991), J. Ratkus (2000) ir kt. Užimtumo reikšmę asmenybės vystymuisi pabrėžė M. Barkauskaitė (1997), V. Aramavičiūtė (1985). Nepamokinės veiklos įtaką dvasinių nuostatų formavimuisi, vaikų atitraukimui nuo žalingų įpročių pažymėjo E. Šapokienė (1990). Kiti autoriai išskyrė pilietiškumo (Bitinas, 1986; Vaitkevičius, 1987; Kvieskienė, 1996), saviraiškos (Vaitkevičius, 1985; Savickytė, 1996) ugdymą. J. Ratkus (2000) teigė, kad papildomasis ugdymas praplečia ir pagilina per pamokas įgyjamas žinias.

Mokslininkai taip pat tyrė atskiras papildomojo ugdymo formas ir jų įtaką asmenybės ugdymui. Vaikų skirtingų meninių gebėjimų ugdymo raidą nagrinėjo K. Kaluinaitė (2002), V. Kazragytė (2000), A. Prakurotienė (2000), K. Stankevičienė (2001), H. Šečkuvienė (2001), D. Šiaulytienė (2000), V. Žalys (2000) ir kt. Sportinį ugdymą nagrinėjo R. Kviklienė (2001), R. Mackevičiūtė (1999), I. Tilindienė (2000) ir kt. R. Makarskaitė (1998) tyrinėjo gamtos mokslų papildomąjį ugdymą. Saviraiškos įtaką vaikų asmenybės formavimuisi nagrinėjo G. Šmitienė (1999) (saviraiškos įtaką dorovės ugdymui), L. Ragulienė (1999) (jaunųjų fizikų mokyklos „Fotonas“ įtaką kūrybingumo ugdymui), A. Kurienė (2002) (papildomąjį chemijos ugdymą). Asmenybės saviraiškos įtaką lyderio bruožų plėtotei nagrinėjo A. Deltuva (1999). Šių mokslininkų tyrimais nustatyta, kad įvairios neformaliojo ugdymo veiklos formos gali ugdyti skirtingų gebėjimų grupę arba atskirus talentus, turėti didelę įtaką psichologiniam asmenybės brendimui.

Lietuvos neformaliojo vaikų švietimo sistemos išsamių tyrimų atlikta nėra daug. Mokinių pomokyklinį ugdymą ir laisvalaikį Lietuvoje 1918-1940 metais nagrinėjo K. Pečkus (1992). Atgavus nepriklausomybę papildomojo ugdymo sistemą analizavo - I. Zaleskienė (1993, 1994), visuomenines organizacijas nagrinėjo ir apie papildomojo ugdymo situaciją rašė G. Kvieskienė (1996, 2000, 2001, 2004), probleminiais aspektais rašė I. Ramaneckienė (1998, 2002), papildomojo ugdymo organizavimo bendrojo lavinimo mokyklose stebėsenos modelį nagrinėjo D. Survutaitė (2004). Tačiau reikia pažymėti, kad neformaliojo ugdymo sistemos raida ir jos tendencijos nėra išsamiai tyrinėtos. Siekdama optimizuoti neformalųjį ugdymą, Švietimo ir mokslo ministerija per paskutinius penkerius metus inicijavo keletą tyrimų, kurių tikslas – tyrinėti neformaliojo ugdymo sistemą konkrečiu aspektu.

Pažymėtinas 2001 metais atliktas tyrimas „Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste“ (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimas_5.doc). Šiuo tyrimu siekta išanalizuoti papildomojo ugdymo funkcijas socializacijos požiūriu, atskleisti papildomojo ugdymo formų įvairovę ir kaitos tendencijas, išnagrinėti mokinių poreikius ir jų patenkinimą. 2002 metais buvo tirta itin gabių vaikų ugdymo situacija Lietuvoje (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/Idalis_gabiu.doc). Šio tyrimo metu lyginamuoju principu buvo palyginta esama ir pageidaujama situacijos, nustatyti veiksniai, turintys įtakos itin gabių vaikų ugdymui Lietuvoje.

Tyrimu „Jaunimo dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje“ (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/jaun_dalyvav_veikloje_ataskaita_2004.doc), atliktu 2004 metais, siekta nustatyti 16 – 24 metų jaunimo dalį, dalyvaujančią visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje, pilietinio dalyvavimo aktyvumą rinkimuose, visuomeninėse organizacijose. Nagrinėta mokinių dalyvavimo savivaldos ir jaunimo organizacijose įtaka socializacijos procesams bei visuomeninių jaunimo organizacijų, veikiančių mokyklose, problemos.

2003 metais Švietimo ir mokslo ministerija atliko popamokinės veiklos organizavimo būklei ir ją lemiantiems veiksniams nustatyti skirtą tyrimą „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tr_ataskaita_040303.doc). Tyrimu siekta išsiaiškinti mokinių dalyvavimo popamokinėje veikloje mastą ir pobūdį, išnagrinėti dalyvavimo ir nedalyvavimo popamokinėje veikloje priežastis, mokinių motyvaciją bei popamokinės veiklos sąlygas, išryškinti analizuojamų problemų kaitos tendencijas, leidžiančias prognozuoti jų sprendimo galimybes.

Be šių minėtų sociologinių tyrimų, Švietimo ir mokslo ministerija 1998 ir 2001 metais rengė pažymas apie papildomojo ugdymo būklę Lietuvoje. 1998 metų pažymoje iškeliama vaikų socializacijos ir vertybių ugdymo problema. Joje rašoma, kad sumažėjo dėmesys vaikų socializacijai instituciniu, lėšų ir žmonių išteklių prasme. Nusakoma esama situacija apie ženkliai sumažėjusį papildomojo ugdymo institucijų skaičių, užimtų vaikų skaičių, pateikiami institucijų, užimtų vaikų bei skirtų lėšų vaikų papildomajam ugdymui, vasaros poilsio finansavimui, nusikalstamumo prevencijos programų finansavimui skaičiai. Ši pažyma reikšminga tuo, kad pirmą kartą atkūrus nepriklausomybę buvo išsamiai įvertinta neformaliojo ugdymo sistema.

Šie tyrimai atskleidė neformaliojo vaikų švietimo organizavimo ir sistemos veiksmingumo problemas: nepakankamai ištirtas ir suderintas neformaliojo vaikų švietimo institucijų tinklas ir jo funkcionavimo veiksmingumas; nepakankamas veiklos finansavimas ir

ribotos materialinės bazės atnaujinimo galimybės; trūksta rekomendacijų programoms rengti, teisės aktų, reglamentuojančių neformaliojo vaikų švietimo įstaigų veiklą.

Igyvendinant Lietuvos švietimo plėtotės nuostatas, kurios numato kurti lanksčią ir atvirą švietimo struktūrą, apimančią formalias, neformalias ir savišvietos formas, svarbu moksliai pagrįsti neformaliojo vaikų švietimo sistemos kaitos būtinybę ir parengti optimalų neformaliojo vaikų švietimo sistemos modeliavimo planą, kurį įgyvendinus ši sistema būtų ne tik prieinama kiekvienam vaikui, bet taip pat atlieptų ir kitus strateginius švietimo tikslus.

I.3. Tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai ir metodologija

Atsižvelgus į tai, kas pasakyta, šio tyrimo **objektas** yra Lietuvos neformaliojo švietimo teikiamų paslaugų NŠM, bendrojo lavinimo mokyklose ir kitose formalaus ir programinio pobūdžio institucijose prieinamumas.

Tyrimo **problema** – neformalaus švietimo paslaugų sąnaudų optimizavimas, siekiant užtikrinti šių paslaugų prieinamumą. Tyrimo problema sprendžiama pasirinkus idėją, kad NŠ paslaugų pasiūla gali būti optimizuota jų finansavimą pagrindus krepšelio principu. Todėl tyrimo **tikslas** – apibūdinti, išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo poreikį ir prielaidas, kuriomis neformaliojo švietimo sistemos aprūpinimas vadovaujantis krepšelio principu būtų racionali priemonė įveikti šio ugdymo netolygumą, aptarti neformaliojo ugdymo bendrojo ugdymo institucijose galimybes ir pasiūlyti neformaliojo švietimo kaip socioedukacinės paslaugos kiekvienam vaikui modelį.

Tyrimo tikslas, atsižvelgus į ŠMM užsakymą, konkretinamas tokiais tyrimo **uždaviniais**:

- atskleisti NŠM tinklą šalyje ir nustatyti, kokia bendrojo lavinimo mokyklų mokinių dalis lanko neformaliojo švietimo mokyklą šalyje, taip pat apskričių savivaldybių tipo lygmenimis;
- apibūdinti vieno vaiko išlaikymo neformaliojo švietimo sistemoje kaštus ir neformaliojo švietimo išlaidų vidurkį vienam bendrojo lavinimo mokyklų mokiniui (šalyje, pagal apskritis, savivaldybių tipus ir mokyklų ugdomosios veiklos kryptis);
- atskleisti tėvų įnašą į vaikų ugdymo NŠM finansavimą, šio įnašo skirtynes ir perspektyvas pagal mokyklų ugdomosios veiklos kryptis, apskritis ir savivaldybių tipus;
- įvertinti neformaliojo švietimo prieinamumo reguliavimą ir tam reikalingų resursų panaudojimą;
- parengti šalyje teikiamų neformaliojo švietimo paslaugų socioekonominį žemėlapius (savivaldybių lygmeniu);
- suformuluoti neformaliojo švietimo krepšelio (NŠK) sudarymo principus, pateikti pasiūlymus dėl šio krepšelio įvedimo etapų.

Suformuluotam tyrimo tikslui ir tyrimo uždaviniams realizuoti atliekami šie **empiriniai tyrimai**.

1. Savivaldybių švietimo skyrių informacija, kurioje pateikiami bendri duomenys apie neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir kitų NŠ paslaugų finansavimą, išsakomas vadovų požiūris į krepšelio įvedimo principus. Gauta informacija iš visų 60 savivaldybių, tarp kurių

išskirtos 10 miesto tipo (5 metropoliniai miestai + Alytus, Palanga, Visaginas, Birštonas, Neringa); rajono tipo savivaldybės – 50 (jų sudėtyje yra kaimiškos seniūnijos). Toks grupavimas padėjo atskleisti kai kuriuos vaikų neformaliojo švietimo struktūros, taip pat šio švietimo prieinamumo įgyvendinimo ypatumus.

Savivaldybės kaip respondentai grupuojami ir pagal apskritis; tai padėjo išryškinti regioninio veiksnio įtaką NŠM tinklo struktūrai, šių mokyklų ugdomosios veiklos finansavimui, vaikų mokymosi jose apimčiai. Mokyklų tinklą ir jo plėtros rodiklius nusako 1 lentelėje pateikiami duomenys.

1 lentelė. Neformaliojo vaikų švietimo savivaldybėse plėtros duomenys

Apskritis, savivaldybė	NŠM skaičius	BLM mokinių skaičius savivaldybėje	NŠM mokinių skaičius	NŠM lankymo apimtis (proc.)
Alytaus apskr.	12	28680	4997	17
1. Alytaus m.	3	12229	2050	17
2. Alytaus raj.	1	3614	116	3
3. Druskininkų	3	4196	912	22
4. Lazdijų raj.	2	4132	874	21
5. Varėnos raj.	3	4508	1045	23
Kauno apskr.	36	103352	14232	14
6. Birštono	1	857	180	21
7. Jonavos raj.	3	8754	1200	14
8. Kaišiadorių raj.	2	5405	1277	24
9. Kauno m.	18	54449	6760	12
10. Kauno raj.	3	12147	1879	15
11. Kėdainių raj.	4	9805	1557	16
12. Prienų raj.	3	5128	570	11
13. Raseinių raj.	2	6803	805	12
Klaipėdos apskr.	35	59408	15407	26
14. Klaipėdos m.	18	27331	10256	38
15. Klaipėdos raj.	4	6770	1190	18
16. Kretingos raj.	3	7774	1060	14
17. Neringos	2	321	216	67
18. Palangos m.	3	2981	810	29
19. Skuodo raj.	2	4643	716	15

20. Šilutės raj.	3	9584	1059	11
Marijampolės apskr.	14	32275	5930	18
21. Kalvarijos	1	2499	175	7
22. Kazlų Rūdos	1	2294	119	5
23. Marijampolės	7	12179	3476	29
24. Šakių raj.	2	6994	675	10
25. Vilkaviškio raj.	3	8357	1484	18
Panevėžio apskr...	22	46062	7422	16
26. Biržų raj.	2	5697	714	13
27. Kupiškio raj.	2	3978	339	9
28. Panevėžio m.	4	19209	2714	14
29. Panevėžio raj.	2	5216	1127	21
30. Pasvalio raj.	4	5500	965	18
31. Rokiškio raj.	8	6364	1582	25
Šiaulių apskr.	27	58604	8421	14
32. Akmenės raj.	3	4793	771	16
33. Joniškio raj.	2	5089	726	14
34. Kelmės raj.	5	6680	1075	16
35. Pakruojo raj.	1	4681	148	3
36. Radviliškio raj.	4	8562	991	12
37. Šiaulių m.	9	21395	3529	16
38. Šiaulių raj.	3	7403	1183	16
Tauragės apskr.	8	23380	3442	15
39. Jurbarko raj.	2	5760	501	19
40. Pagėgių	1	2109	184	9
41. Šilalės raj.	2	6802	1012	15
42. Tauragės raj.	3	8707	1746	20
Telšių apkr.	17	32176	5496	17
43. Mažeikių raj.	8	12010	2708	23
44. Plungės raj.	4	8141	1490	16
45. Rietavo	1	1983	97	5
46. Telšių raj.	4	10040	1200	12
Utenos apskr.	17	26730	6954	26
47. Anykščių raj.	3	5035	911	18

48. Ignalinos raj.	2	2896	695	24
49. Molėtų raj.	2	3577	413	12
50. Utenos raj.	3	7653	1332	17
51. Visagino m.	4	4826	2900	68
52. Zarasų raj.	3	3283	703	12
Vilniaus apskr.	67	117936	25776	22
53. Elektrėnų	3	4203	1166	20
54. Šalčininkų raj.	4	4894	588	16
55. Širvintų raj.	2	2945	726	13
56. Švenčionių raj.	4	4735	951	20
57. Trakų raj.	4	5791	669	16
58. Ukmergės raj.	3	6918	1308	19
59. Vilniaus m.	43	77735	20036	26
60. Vilniaus raj.	4	10715	680	16
Iš viso	256	528603	98077	19

Savivaldybių pateiktos informacijos pagrindu siekta gauti šiuos tyrimo rezultatus:

- Paskaičiuoti kiekvienos savivaldybės neformalaus švietimo apimties koeficientą, lygų NŠM mokinių ir savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių procentiniam santykiui. Koeficientas paskaičiuotinas atskirai apskritys, miesto ir rajono tipo savivaldybių grupėms.
- Nustatyti dabartinę vieno vaiko ugdymo neformalaus švietimo institucijoje kainą, lygią lėšų, skiriamų savivaldybėje NŠM išlaikymui, padalintų iš šias mokyklas lankančių mokinių skaičiaus, taip pat paskaičiuoti šių lėšų vidurkį, tenkantį vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui; šis rodiklis būtų orientyras, kokia dalis savivaldybių skiriamų lėšų tektų kiekvienam vaikui, jeigu būtų vadovaujamosi tolygiomis vaikų galimybėmis pasinaudoti neformaliojo švietimo paslaugomis.
- Išsiaiškinti savivaldybių požiūrį į krepšelio įvedimą, jo santykį su kitų socioedukacinių programų realizavimu.

2. Neformaliojo švietimo mokykloms pateiktos *anketos*, kurių pagrindinė paskirtis – atskleisti NŠK įvedimo empirinį pagrindą. Remiantis savivaldybių švietimo skyrių pateikta informacija, šiuo metu šalyje yra 256 neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurios yra įsteigtos ir išlaikomos iš savivaldybių biudžeto. Anketos mokykloms buvo išsiųstos elektroniniu paštu,

grąžintos užpildytos 173 anketos; vadinasi, imtis sudarė 68 proc. NŠM generalinės aibės, todėl galimas rezultatų statistinis vertinimas. Tačiau reikia pažymėti, kad daugiausiai anketų negrįžo iš Vilniaus apskrities – gauta tik 14 anketų, nors išsiųsta 57 (gauta 21 proc.). Dėl šios priežasties tyrimo rezultatai nepakankamai atspindi Vilniaus apskrities neformaliojo švietimo mokyklų poziciją. Kitų apskričių NŠM poziciją tyrimo rezultatai nusako pakankamai adekvačiai.

Išskirti du NŠM tipai: specializuotos vaikų gebėjimų ugdymo mokyklos (87 institucijos, arba 50,3 proc.) ir daugiaprofilinės neformaliojo vaikų švietimo institucijos (86, arba 49,7 proc.). Reikia pažymėti, kad klausimą, kokio tipo yra mokykla, respondentinės institucijos sprendė savo nuožiūra; dalis jų, visų pirma vykdančių kelias meninio ugdymo programas, įvardijo save kaip specializuotas. Todėl veiklos kryptių kiekis viršija mokyklų skaičių ne tik daugiaprofilinėse institucijose (tai savaime aišku), bet ir specializuotose NŠM. Duomenys apie ugdymo programų skaičių imtį sudariusiose 173 neformaliojo švietimo mokyklose pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Neformaliojo švietimo programų skaičius specializuotose ir daugiaprofilinėse NŠM

Eil. Nr.	Programų kryptys	Programos specializuotose mokyklose	Programos daugiaprofilinėse mokyklose	Bendras programų skaičius
1	Sporto	26	18	44
2.	Muzikos	38	73	111
3	Choreografijos	4	58	62
4	Dailės	16	61	77
5	Kitos meno programos	-	22	22
6	Gamtos	3	11	14
7	Technikos ir technologijos	-	20	20
8	Etnokultūros ir kraštotyros	1	19	20
9	Turizmo	1	11	12
10	Kitos programos	3	20	23
	Iš viso programų	92	313	405

Analizei panaudotas ir mokyklos priklausomybės teritoriniam tipui rodiklis, tai yra visos mokyklos priskirtos vienai iš trijų teritorinių grupių – miesto, rajono tipo savivaldybės centro ir kaimo (miestelio) mokyklos. Tai reiškia papildomą rajono tipo savivaldybių diferenciaciją. Tuo būdu imties struktūrą sudarė 35 proc. miesto mokyklų, 51 proc. rajono tipo savivaldybės centro ir 14 proc. kaimo (miestelio) mokyklų.

Statistiniai duomenys fiksuoti: lėšos – 2006 m. sausio 1 d., ugdytinių kontingentas – 2005 m. lapkričio 1 d.

Išanalizavus neformalaus švietimo mokyklų pateiktus pirminius duomenis, buvo gauti tokie apibendrinti rezultatai.

- Apibūdinama mokyklų biudžeto struktūra (vidutinė ir pagal apskritis). Gauti duomenys leido įvertinti tik specializuotų NŠM veiklos krypties paslaugų kaštus, nes daugiaprofilinėse institucijose tokios apskaitos nėra. Analizuojami duomenys apie savivaldybės skiriamas lėšas, tėvų įnašus ir iš kitų šaltinių gautas lėšas.
- Įvertinamos priemonės įgyvendinti mokyklų prieinamumą (tėvų įnašų reguliavimas, pavežėjimas į mokyklą, atvykimo į mokyklą išlaidų kompensavimas ir kt.).
- Aptariami kai kurie ugdymo proceso organizavimo klausimai (minimalus mokomosios grupės dydis, užsiėmimų lankymo apskaita, mokinių galimybes keisti neformaliojo švietimo profilį).
- Apibūdinamas neformalaus švietimo mokyklų požiūris į krepšėlį ir jo taikymo principus (lyginama su savivaldybių nuomone).

3. *Ekspertų metodu* įvertinami sprendinių variantai, kuriuos reikia priimti ryšium su NŠK įvedimu. Ekspertinio tyrimo tikslas – pateikti asmenims, priimantiems sprendimą apie krepšelio įvedimą, ne tik pozityvias prielaidas, bet ir galimas nepalankias aplinkybes, nepageidautinas pasekmes. Taikytas Delfų metodas, pagal kurį siekiama suderinti ekspertų nuomones be jų tiesioginių kontaktų. Ekspertais parinkti asmenys, kompetentingi vaikų neformalaus švietimo srityje ir pajėgūs objektyviai vertinti problemą.

Ekspertams buvo pateikti klausimai, jų buvo prašyta savo įverčius pagrįsti, papildyti pasiūlytus ir pateikti kitus samprotavimus dėl krepšelio.

A. Kokį NŠM lankymo apimtį (savivaldybės lygmeniu) rodiklį reikėtų laikyti minimaliai atitinkantį vaikų poreikius?

1. Dabartinį vidurkį (skirtingą miesto ir rajono tipo savivaldybėms)
2. 3-4 proc. žemesnį negu dabartinis vidurkis
3. 3-4 proc. aukštesnį negu dabartinis vidurkis
4. Vargu ar reikia nustatyti tokį rodiklį

5. Kita (įrašyti)

B. Kokių santykių krepšelyje (NŠK) turėtų atspindėti visų savivaldybės mokinių ir NŠM ugdytinių finansavimas?

1. NŠK turėtų būti procentų dydžio priedas prie dabartinio mokinio krepšelio
2. NŠK turėtų būti nepriklausomas nuo mokinio krepšelio, diferencijuotas miesto ir rajono tipo savivaldybėms
3. Turi būti atsižvelgiama į abu veiksnius (bendrą mokinių skaičių ir NŠM lankančių skaičių.
4. Kita (įrašyti)

C. Kokia turėtų būti optimali NŠK finansavimo struktūra?

1. NŠK sudaromas iš savivaldybės lėšų; jis skiriamas visos NŠM veiklos finansavimui; tėvų įnašai ir kitos lėšos sudaro papildomą NŠM biudžeto dalį
2. NŠK sudaromas iš valstybės lėšų ir skiriamas mokytojų atlyginimams ir kitoms ugdymo proceso išlaidoms
3. Kita (įrašyti)

4. *Statistinė analizė.* Duomenys statistiškai analizuoti panaudojus programą PAULA. Šios programos privalumas – galimybė skaičiuoti indeksines skales ir jomis operuoti atliekant įprastinę statistinę analizę (vienmačius ir dvimačius skirstinius). Pateikiama ne tik šių indeksų vidutiniai įverčiai, bet ir indeksų lygio grupių dažnių lentelės. Grupavimas atliekamas pagrindu imant vidurkį, tai yra išskiriamos tokios indeksų lygio grupės: žemas, žemiau vidutinio, aukščiau vidutinio, aukštas. Statistinių hipotezių tikrinimas šiame tyrime nėra esminis rezultatų vertinimo būdas, nes analizuojama visa savivaldybių aibė, o mokyklų aibė yra mažos apimties.

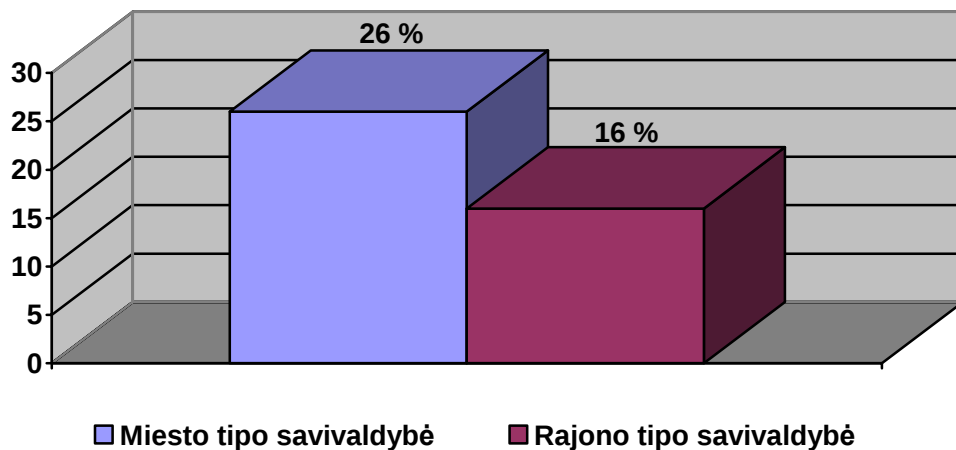
II. TYRIMO REZULTATAI

II.1. Neformaliojo vaikų švietimo apimtis

Statistiniai duomenys apie mokinių skaičių neformalaus švietimo mokyklose nėra pakankamas pagrindas spręsti apie jų racionalų finansavimą, nors, pagal švietimo skyrių pateiktus duomenis, koreliacija tarp NŠM ugdytinių skaičiaus ir šiai institucijai skiriamų lėšų yra lygi 0,87; tai reiškia, kad mokinių skaičiaus veiksnys trimis ketvirtadaliais lemia jos biudžeto apimtį. Norint įvertinti, ar tokia dabartinė praktika yra priimtina, reikėtų išanalizuoti išvestinį rodiklį – NŠM ugdytinių ir savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių skaičiaus procentinį santykį. 3 lentelėje ir 1 pav. pateikiami duomenys apie šio santykio dydį visoje šalyje, apskrityse, apie miesto ir rajono tipo savivaldybių grupėse (*pastaba: neformaliojo švietimo apimties pirminiai duomenys, tai yra pagal savivaldybes, pateikti 1 lentelėje*).

3 lentelė. Neformaliojo švietimo apimtis (mokinių, lankančių neformaliojo švietimo mokyklas, procentas nuo visų mokinių skaičiaus)

Apskritis	Savivaldybių skaičius	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas
Alytaus	5	17,4	3,2	23,2
Kauno	8	13,8	11,1	23,6
Klaipėdos	7	25,9	11,0	67,3
Marijampolės	5	18,4	5,2	28,5
Panevėžio	6	16,1	8,5	24,5
Šiaulių	7	14,4	3,2	16,5
Tauragės	4	14,7	8,7	14,7
Telšių	4	17,1	4,9	22,5
Utenos	6	26,0	11,6	67,7
Vilniaus	8	21,9	6,3	27,7

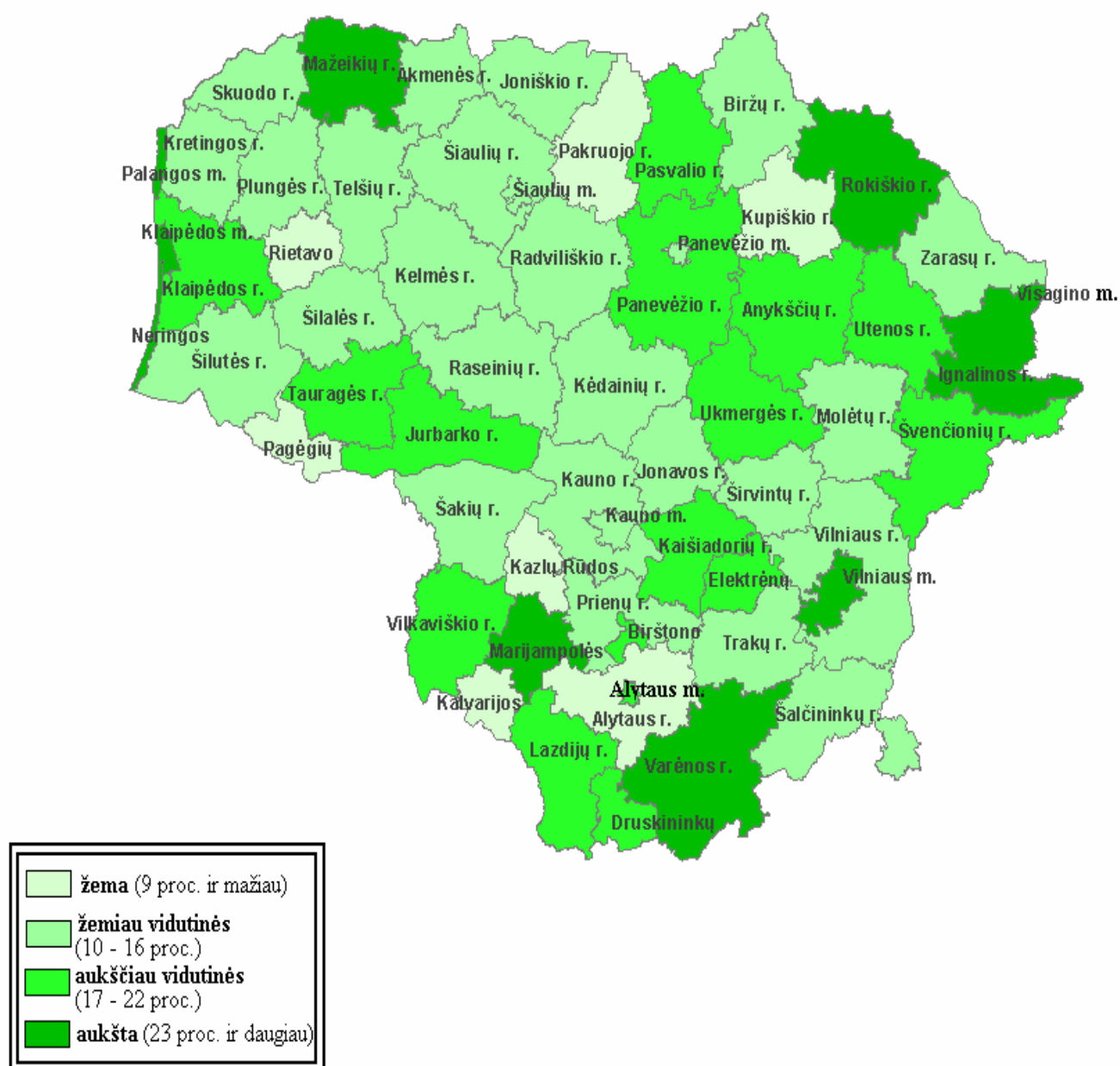
1 pav. Neformaliojo švietimo apimtis pagal savivaldybių tipus (procentais)

Šalies vidurkis – 18,6 proc; minimumas – 3,2 proc., maksimumas – 67,7 proc. Vadinasi, neformaliuoju švietimu apimta vidutiniškai kas šeštas bendrojo lavinimo mokyklų mokinys. Tačiau apimties rodiklis labai skirtingas apskričių ir savivaldybių lygmeniu. 41 proc. šalies savivaldybių jis yra žemo lygio (mažiau kaip 11 proc.). Šiaulių apskrityje nėra nė vienos savivaldybės su vidurkį viršijančiu neformaliojo švietimo apimties rodikliu. Alytaus, Šiaulių, Telšių apskrityse yra savivaldybių, kuriose šis rodiklis nesiekia 5 proc. Kita vertus, Klaipėdos, Utenos apskrityse nėra savivaldybių, kuriose aptariamasis rodiklis būtų žemas; Klaipėdos miesto savivaldybės apimties rodiklis lygus 38 proc. Neringos sav. – 67 proc., Visagino sav. – 68 proc. Miestų savivaldybėse neformaliojo švietimo apimtis žymiai didesnė, šioje grupėje nėra savivaldybių, kurių rodiklis būtų žemas, ir 30 proc. jis yra aukštas. Tuo tarpu rajono tipo grupėje 20 proc. savivaldybių rodiklis yra žemo lygio ir tik 6 proc. – aukšto.

Galima daryti išvadą, kad neformaliojo švietimo apimtis yra jo kaip sistemos prieinamumo rodiklis, todėl nepriklausomai nuo kitų sąlygų uždavinys yra siekti jos tolygesnės raiškos. Itin aktualios būtų kai kurių rajono tipo savivaldybių pastangos intensyviau negu vidutiniškai šalyje plėtoti neformalųjį švietimą. Nors vidutiniškai miesto tipo savivaldybėse jo apimtis pakankama, kai kuriuose (Kauno, Panevėžio) miestuose ji nesiekia rajono tipo savivaldybių vidurkio ir todėl plėtra turėtų būti intensyvesnė.

Mokymosi neformaliojo švietimo mokyklose apimties analizė rodo, kad reikalingas veiksmingesnis šios apimties reguliavimas, visų pirma tose savivaldybėse, kuriose šis rodiklis žemas. Tad kyla klausimas, ***kokį NŠM lankymo apimties rodiklį reikėtų laikyti minimaliai atitinkantį vaikų poreikius.***

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklų lankymo apimtys žemėlapis

II.2. Neformaliojo vaikų švietimo vidutiniai kaštai

Kaštų rodiklis – vidutinės išlaidos vienam vaikui. Tačiau šis rodiklis nėra vienareikšmis, jį galima skaičiuoti dvejopai – vidutinės išlaidos NŠM ugdytiniui ir vidutinės neformalaus švietimo lėšos, tenkančios vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui. Kaip žinia, bendro lavinimo mokyklos mokinys turi teisę papildomam ugdymui mokykloje skirtas krepšelio lėšas pervesti lankomai NŠM, todėl pastarasis rodiklis turi realią reikšmę. Kadangi vidutiniškai tik kas šeštas mokinys lanko NŠM, tad ir šių dviejų rodiklių santykis turėtų būti maždaug toks pat. Pagal savivaldybių švietimo skyrių duomenis jis yra 1:7, tai yra vienam NŠM ugdytiniui skiriama 2075 Lt, o vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui tenktų 355 Lt. Reikia turėti mintyje, kad šias išlaidas sudaro ne tik ugdymo kaštai, bet ir kiti NŠM funkcionavimo poreikiai. Tačiau akivaizdu, kad mokiniui, lankančiam NŠM, papildomai skiriama pinigų suma nedaug skiriasi nuo bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui skiriamų pinigų.

Neformaliojo švietimo mokyklų anketose pateikti duomenys kiek kuklesni. Pagal juos vieno vaiko ugdymo NŠM kaina 1908 Lt. Tačiau šių duomenų patikimumas kelia tam tikrų abejonių, o savivaldybių švietimo skyrių pateikti duomenys laikytini oficialiais. Todėl toliau bus remiamasi savivaldybių duomenimis, mokyklų pateikti finansiniai duomenys bus naudojami visų pirma jų biudžeto struktūrai atskleisti.

4 lentelė. Neformaliojo švietimo lėšos vienam BLM mokiniui ir kaštai vienam NŠM ugdytiniui

	Apskritis, savivaldybė	Lėšos 1 BLM mokiniui (Lt)	Kaštai 1 NŠM ugdytiniui (Lt)
	Alytaus apskr.	274	1934
1	Alytaus m.	244	1456
2	Alytaus raj.	116	3629
3	Druskininkų	390	1798
4	Lazdijų raj.	291	1376
5	Varėnos raj.	326	1410
	Kauno apskr.	364	2302
6	Birštono	845	4027
7	Jonavos raj.	274	2006
8	Kaišiadorių raj.	405	1717

9	Kauno m.	338	2728
10	Kauno raj.	216	1400
11	Kėdainių raj.	313	1972
12	Prienų raj.	268	2414
13	Raseinių raj.	254	2149
	Klaipėdos apskr.	603	2102
14	Klaipėdos m.	682	1801
15	Klaipėdos raj.	420	2391
16	Kretingos raj.	299	2198
17	Neringos	1698	2509
18	Palangos m.	706	2599
19	Skuodo raj.	241	1567
20	Šilutės raj.	182	1952
	Marijampolės apskr.	243	2276
21	Kalvarijos	233	3263
22	Kazlų Rūdos	195	3773
23	Marijampolės	402	1410
24	Šakių raj.	491	3671
25	Vilkaviškio raj.	274	1263
	Panevėžio apskr.	315	2275
26	Biržų raj.	271	2162
27	Kupiškio raj.	163	1673
28	Panevėžio m.	212	1506
29	Panevėžio raj.	242	1146
30	Pasvalio raj.	209	1195
31	Rokiškio raj.	460	1877
	Šiaulių apskr.	237	1927
32	Akmenės raj.	358	2226
33	Joniškio raj.	246	1729
34	Kelmės raj.	218	1359
35	Pakruojo raj.	103	3270
36	Radviliškio raj.	158	1370
37	Šiaulių m.	313	1901

38	Šiaulių raj.	260	1633
	Tauragės apskr.	188	1111
39	Jurbarko raj.	130	1505
40	Pagėgių	96	1103
41	Šilalės raj.	253	1702
42	Tauragės raj.	261	1330
	Telšių apskr.	298	2359
43	Mažeikių raj.	405	1799
44	Plungės raj.	378	2068
45	Rietavo	180	3680
46	Telšių raj.	225	1888
	Utenos apskr.	618	2300
47	Anykščių raj.	377	2086
48	Ignalinos raj.	594	2476
49	Molėtų raj.	287	2487
50	Utenos raj.	351	2020
51	Visagino m.	1516	2345
52	Zarasų raj.	510	2385
	Vilniaus apskr.	325	1935
53	Elektrėnų	510	1841
54	Šalčininkų raj.	310	2583
55	Širvintų raj.	196	1729
56	Švenčionių raj.	532	1652
57	Trakų raj.	174	1514
58	Ukmergės raj.	287	1518
59	Vilniaus m.	453	1760
60	Vilniaus raj.	132	2087

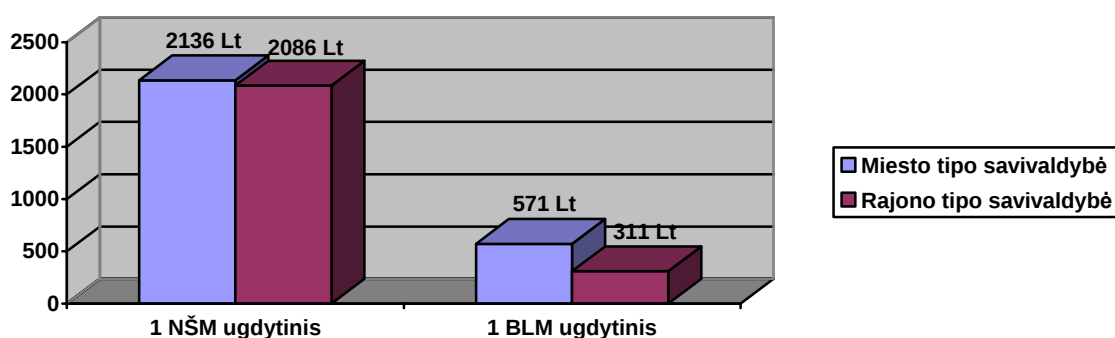
Tad daugiausiai lėšų skaičiuojant vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui tenka: Neringos s. (1698 Lt), Visagino m. (1516 Lt), Birštono s. (845 Lt), Klaipėdos m. (682 Lt), Ignalinos r. (594 Lt). Mažiausiai lėšų tenka: Pagėgių s. (96 Lt), Pakruojo r. (103 Lt), Alytaus r. (116 Lt), Jurbarko r. (130 Lt), Vilniaus r. (132 Lt). Didžiausi vieno vaiko ugdymo NŠM kaštai (Lt) Birštono m. (4027), Kazlų Rūdos s (3773), Šakių r. (3671 Lt.). Mažiausi kaštai (Lt) Pagėgių

s. (1103) Panevėžio r.(1146), Pasvalio r. (1195). Šiuos skirtumus lemia, iš vienos pusės, neformaliajam švietimui skiriamų lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu, iš kitos – neformaliojo švietimo mokyklų programų populiarumas, tai yra NŠM lankymo apimtis.

Naudinga pažvelgti, kaip 4 lentelėje apibūdintos neformaliojo švietimo lėšos skiriasi, atsižvelgus į apskritis ir savivaldybių tipus. Šis diferenciacija parodyta 5 lentelėje ir 2 pav.

5 lentelė. Vienam mokiniui tenkančios neformaliojo švietimo lėšos pagal apskritis (litai)

Apskritis	Vienam NŠM ugdytiniui			Vienam BLM ugdytiniui		
	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas
Alytaus	1934	1376	3629	274	116	391
Kauno	2302	1400	4027	364	217	846
Klaipėdos	2102	1567	2599	603	182	1688
Marijampolės	2276	1263	3773	243	161	402
Panevėžio	2275	1146	2764	315	210	491
Šiaulių	1927	1359	3270	237	103	358
Tauragės	1416	1103	1702	188	96	271
Telšių	2359	1799	3680	298	180	406
Utenos	2300	2020	2487	618	287	1587
Vilniaus	1935	1514	2583	325	132	533

2 pav. Vidutiniškai vienam mokiniui tenkančios neformaliojo švietimo lėšos pagal savivaldybių tipus (litai)

2 pav. duomenys išryškina gana paradoksalią faktą: miesto tipo savivaldybėse išlaidos vieno NŠM mokinio ugdymui kaip ir rajono tipo savivaldybėse. Tuo tarpu santykis tarp

atitinkamų NŠM lankymo apimties santykis lygus 62 proc., tai yra rajono tipo savivaldybėse vieno vaiko neformaliojo švietimo kaštai žymiai didesni negu miesto tipo savivaldybėse, kitaip sakant skiriama žymiai didesnė švietimo biudžeto dalis; šis teiginys yra žinomas, tačiau tyrimu pateikiama kiekybinė šio fakto išraiška. Prie šio klausimo grįžtama aptariant neformaliojo švietimo biudžeto struktūrą. Pažymėtinas ir kitas skirtumas: miesto tipo savivaldybės mažiau skiriasi pagal vieno vaiko finansavimo apimtį (nėra žemam lygiui priskiriamų) negu rajono tipo savivaldybės (pagal aptariamą rodiklį žemo lygio yra 9 proc. savivaldybių).

Silpnėsiu neformaliojo švietimo finansavimu išsiskiria Tauragės apskrities savivaldybės. NŠM ugdytiniui skiriamų lėšų rodiklis yra žemas arba žemiau vidurkio, vienam NŠM ugdytiniui tenka du kartus mažiau lėšų negu kitose apskrityse, o vienoje iš šios apskrities savivaldybių neformaliajam švietimui skiriamų lėšų suma mažesnė negu pusė šalies vidurkio. Tuo tarpu Marijampolės, Utenos, Klaipėdos apskrityse didesnė dalis savivaldybių, o Vilniaus apskrityje – visos savivaldybės vieno vaiko neformaliajam švietimui skiria lėšų daugiau negu šalies vidurkis.

Šias tendencijas iš dalies paremia duomenys apie neformaliojo švietimo lėšas, tenkančias vienam bendrojo lavinimo mokyklų mokiniui. Akivaizdu, kad Tauragės apskrities savivaldybių švietimo biudžetuose numatyta tris kartus mažiau lėšų vieno vaiko NŠM veiklos aprūpinimui negu Klaipėdos apskrities savivaldybėse; visose Tauragės apskrities savivaldybėse šis rodiklis yra vertinamas kaip žemo lygio. Žemiau vidutinio aptariamasis rodiklis yra Marijampolės apskrities savivaldybėse; šios savivaldybės neformaliajam švietimui skiriamų lėšų rodiklis išlieka nemažas tik palyginus žemo apimties rodiklio dėka. Klaipėdos, Utenos apskričių savivaldybių biudžetuose šiam tikslui skiriamos lėšos gerokai viršija kitų apskričių lygį; Utenos apskrityje nėra nė vienos savivaldybės, kurios švietimo biudžete šis rodiklis būtų žemiau vidurkio, net pusėje savivaldybių jis yra aukštas. Skiriasi miesto ir rajono tipo savivaldybių lėšų vienam BLM mokiniui vidurkiai – miestuose neformaliojo švietimo lėšų vienam mokiniui tenka žymiai daugiau negu rajonuose. Šis skirtumas akivaizdus, duomenis pateikęs lentelė (6 lentelė).

6 lentelė. Vienam BLM mokiniui tenkančių neformaliojo švietimo lėšų skirstinys (procentai)

Savivaldybė	Žemas lygis	Žemiau vidutinio	Aukščiau vidutinio	Aukštas lygis
Miesto tipo	—	40	30	30
Rajono tipo	30	40	20	10
Bendras	25	40	27	13

Taigi skirtumas tarp miesto ir rajono tipo savivaldybių gana ryškus, siekia 30 proc. Tai dar kartą liudija, kad miesto tipo savivaldybių švietimo biudžetuose neformaliojo vaikų švietimo finansavimui skiriama ženkliai vieta.

Vienas iš esminių klausimų – mokinių veiklos krypties sąlygojamos neformaliojo švietimo kaštų skirtybės. Išsamaus atsakymo į šį klausimą duoti neįmanoma, nes daugiaprofilinių mokyklų biudžetuose nenumatomas išlaidų skirstymas pagal tokias kryptis. Atsakymą į šį klausimą galima paremti tik specializuotų mokyklų duomenimis. Pasirodo, vieno ugdytinio aptarnavimo kaina šiose mokyklose lygi 2021 Lt; vadinasi, jos dydis yra tos pat eilės kaip ir pateikta mokyklų anketose (1908 Lt.) ir savivaldybių nurodyta (2075 Lt.) vidutinė kaina. Kitaip sakant, atsižvelgus į įvairius skaičiavimus, darytina prielaida, kad šiuo metu vidutinė vieno vaiko neformaliojo švietimo kaina yra artima 2 tūkstančiams litų.

Šios kainos diferencijavimasis pagal mokyklų specializaciją (mokinių veiklos kryptis) pateikiamas 7 lentelėje.

7 lentelė. Mokinio išlaikymo NŠM kaštų priklausomybė nuo mokyklos specializacijos

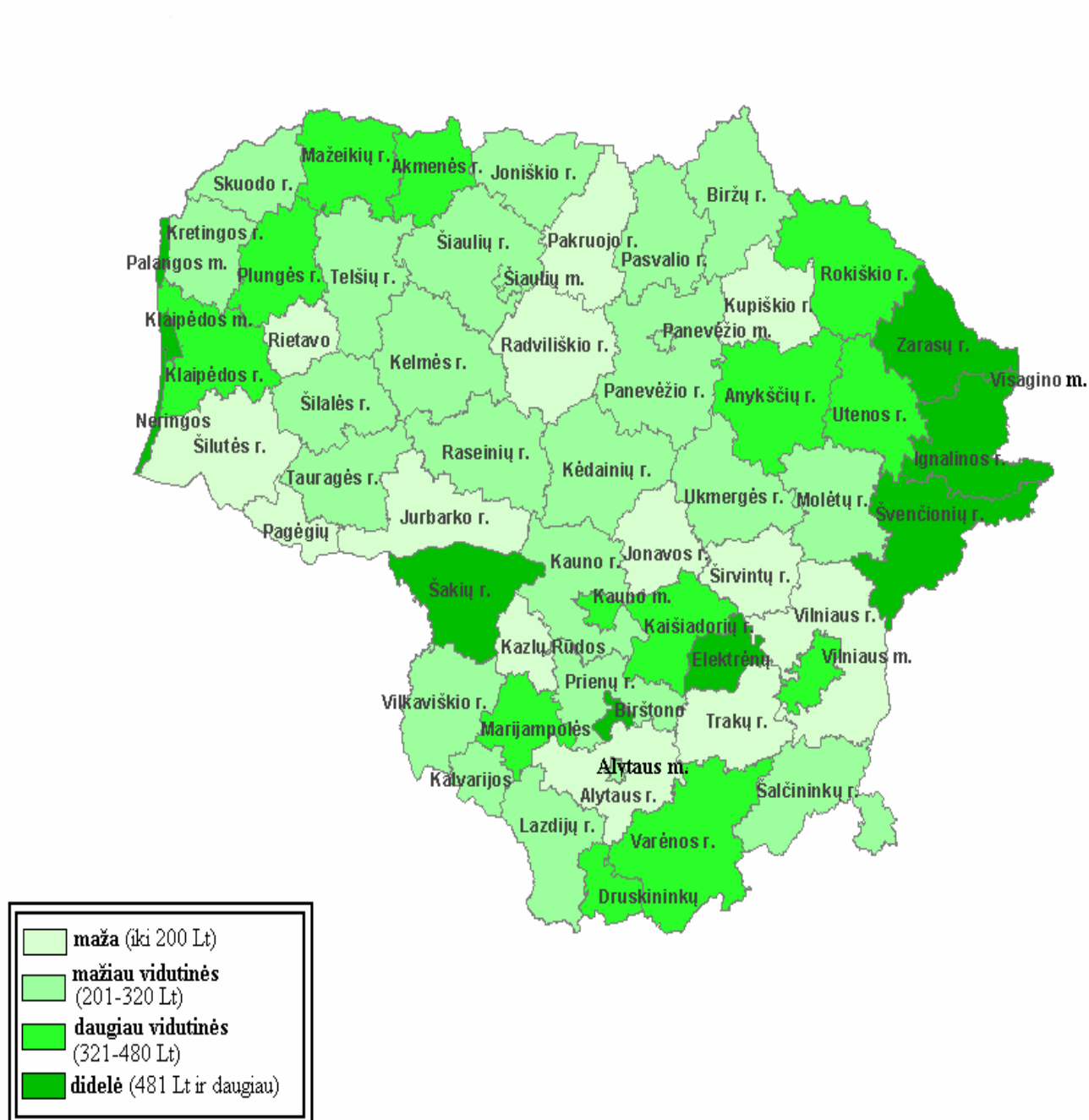
Kryptys	Kaštai litais			Kaštų lygių dažniai (procentais)				Iš viso mokyklų
	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas	Žemas	Žemiau vidutinio	Aukščiau vidutinio	Aukštas	
Sportas	1241	433	2117	25	75	—	—	24
Muzika	2816	229	4590	11	5	4	51	37
Choreografija	1991	868	3536	33	33	32	34	3
Dailė	1066	911	1378	56	44	—	—	16
Kitos	2963	799	9573	33	50	—	17	6
<i>Bendras</i>	<i>2021</i>	<i>229</i>	<i>9573</i>	<i>24</i>	<i>36</i>	<i>15</i>	<i>25</i>	<i>86</i>

Lentelės duomenys rodo, kad vaikų muzikos kryptys (kurios sudaro 40 proc. visų apklausoje dalyvavusiųjų specializuotų NŠM bei egzistuoja visose daugiaprofilinėse mokyklose) yra esminis neformaliojo švietimo kaštų veiksnys. Dideli muzikos mokyklų mokinių ugdymo kaštai yra dėl didelio skaičiaus pedagogų, dirbančių su mokiniais individualiai. Galima rasti daug argumentų tokiai situacijai pagrįsti, bet tai ne šio tyrimo uždavinys.

Choreografijos (ji irgi dažna daugiaprofilinėse mokyklose) mokymo kaštai skirtingi; galima manyti, kad tai priklauso nuo mokyklos siekiamo ugdytinių choreografinių gebėjimų lygio. Matyti, šias kryptis lankančių vaikų tėvai taip pat žymiai prisideda savo įnašais formuojant šių kryptų realizavimo kaštus. Tam tikrų abejonių kelia žema dailės krypties gebėjimų ugdymo kaina; jos duomenis reikėtų specialiai panagrinėti.

Išryškėja pagrindinė neformaliojo švietimo krepšelio (NŠK) paskirtis – jo pagalba turėtų būti įveikiamas pernelyg netolygus NŠM finansavimas. Kyla klausimas, kurio iš krepšelio skaičiavimo principų realizavimas padėtų sėkmingiau siekti šio tikslo – *orientavimasis į lėšas, savivaldybėje skiriamas vienam BLM mokiniui* (tai yra, ar laikyti NŠM išlaidas priedu prie mokinio krepšelio), *ar į lėšas, skiriamas vienam NŠM ugdytiniui* (NŠK laikyti nepriklausomu nuo mokinio krepšelio). ***Atsakymas į šį klausimą gali būti gautas kaip politinės valios raiška.***

**Vienam savivaldybės bendrojo lavinimo mokiniui
tenkanti neformaliojo švietimo lėšų suma**

II.3. Neformaliojo vaikų švietimo biudžeto struktūra ir sudarymas

Vienam mokiniui tenkančių lėšų analizė liudija, kad neformaliojo švietimo biudžeto sudarymas yra esminis veiksnys, lemiantis NŠM prieinamumą vaikams. Kaip sakytą, visų pirma svarbu, kokią savivaldybės švietimo biudžeto dalį sudaro išlaidos vaikų neformaliajam švietimui. Šalies vidurkis – 7,2 proc.

8 lentelė. Neformaliojo švietimo lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu (procentai) ir vienos NŠM vidutinis biudžetas

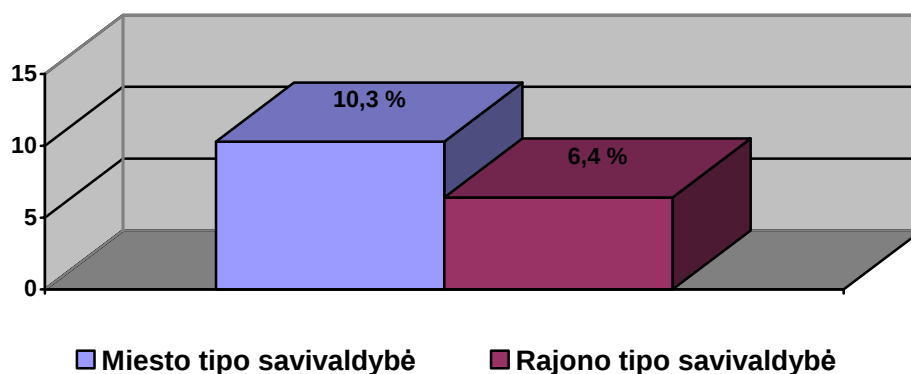
	Apskritis, savivaldybė	NŠ skiriamų lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu (proc.)	Vienos NŠM vidutinis biudžetas (tūkst. Lt)
	Alytaus apskr.	5,9	611
1	Alytaus m.	5,5	995
2	Alytaus raj.	2,4	421
3	Druskininkų	8,4	547
4	Lazdijų raj.	6,6	501
5	Varėnos raj.	6,7	491
	Kauno apskr.	6,6	827
6	Birštono	11,8	625
7	Jonavos raj.	6,1	802
8	Kaišiadorių raj.	6,6	1096
9	Kauno m.	7,1	1024
10	Kauno raj.	4,2	877
11	Kėdainių raj.	6,1	767
12	Prienų raj.	5,8	459
13	Raseinių raj.	5,1	865
	Klaipėdos apskr.	10,4	663
14	Klaipėdos m.	11,9	1036
15	Klaipėdos raj.	8,2	711
16	Kretingos raj.	6,9	776
17	Neringos	23,4	271
18	Palangos m.	11,7	701
19	Skuodo raj.	5,4	562

20	Šilutės raj.	5,1	583
	Marijampolės apskr.	6,0	582
21	Kalvarijos	6,1	571
22	Kazlų Rūdos	4,8	449
23	Marijampolės	10,7	10,7
24	Šakių raj.	3,7	3,7
25	Vilkaviškio raj.	4,7	4,7
	Panevėžio apskr.	6,7	678
26	Biržų raj.	6,0	772
27	Kupiškio raj.	8,8	977
28	Panevėžio m.	4,7	1021
29	Panevėžio raj.	3,8	645
30	Pasvalio raj.	5,1	288
31	Rokiškio raj.	9,7	366
	Šiaulių apskr.	5,4	529
32	Akmenės raj.	7,9	572
33	Joniškio raj.	5,7	627
34	Kelmės raj.	5,2	292
35	Pakruojo raj.	2,3	484
36	Radviliškio raj.	3,3	339
37	Šiaulių m.	6,9	745
38	Šiaulių raj.	6,4	644
	Tauragės apskr.	4,7	557
39	Jurbarko raj.	2,6	377
40	Pagėgių	2,2	203
41	Šilalės raj.	7,4	861
42	Tauragės raj.	6,6	787
	Telšių apskr.	6,3	578
43	Mažeikių raj.	8,5	609
44	Plungės raj.	6,0	770
45	Rietavo	4,7	357
46	Telšių raj.	5,8	566
	Utenos apskr.	10,6	861

47	Anykščių raj.	8,8	633
48	Ignalinos raj.	9,1	860
49	Molėtų raj.	4,9	513
50	Utenos raj.	8,3	897
51	Visagino m.	22,3	1700
52	Zarasų raj.	10,2	559
	Vilniaus apskr.	7,4	513
53	Elektrėnų	11,3	716
54	Šalčininkų raj.	7,3	380
55	Širvintų raj.	3,7	289
56	Švenčionių raj.	12,6	630
57	Trakų raj.	3,9	253
58	Ukmergės raj.	5,5	662
59	Vilniaus m.	11,7	820
60	Vilniaus raj.	2,8	355

Visaginas, Elektrėnai ir Neringa – savivaldybės, kurios skiria itin didelį dėmesį neformaliajam vaikų švietimui ir švietimo biudžetuose numato aukštą jo finansavimą. Žymiai didesnė negu vidurkis Birštono, Palangos savivaldybių neformaliajam švietimui skiriamų lėšų dalis bendrame švietimo biudžete. Kaip ir reikėjo tikėtis, itin ryškus Utenos ir Klaipėdos apskričių savivaldybių orientavimasis į vaikų neformaliojo švietimo plėtrą. Išimtinis Vilniaus apskrities savivaldybių požiūris į vaikų neformalųjį švietimą. Jis labai diferencijuotas, nutolęs nuo vidutinio: pusę savivaldybių apibūdina aukštas šio požymio rodiklis, o kitą pusę – žemas.

Pagal savivaldybių tipus šis rodiklis teikiamas 3 pav.

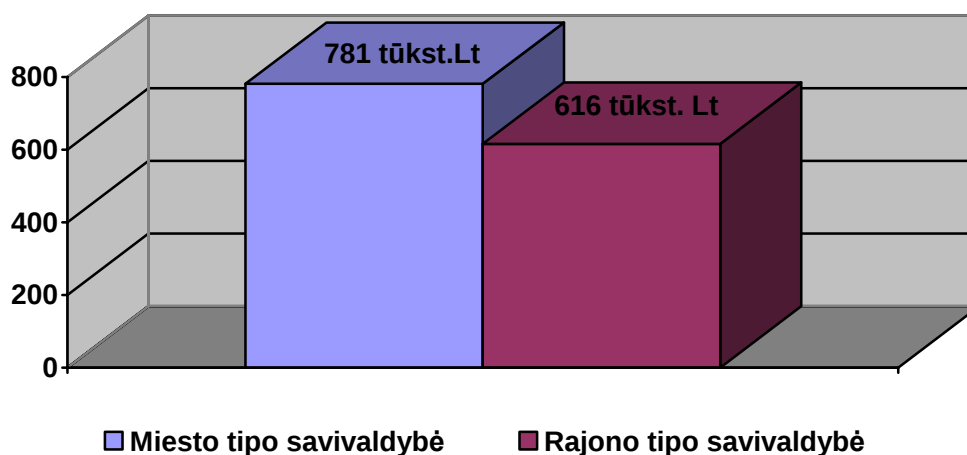
3 pav. Neformaliojo švietimo lėšų santykis su savivaldybės švietimo biudžetu (procentai)

Alytaus, Jurbarko, Pagėgių, Pakruojo, Vilniaus rajonuose neformaliojo švietimo reikmėms skiriama mažiau kaip 2,5 proc. švietimo biudžeto lėšų. Jeigu Alytaus ar Vilniaus rajono padėtis gali būti aiškinama tuo, kad mokiniai gali lankyti miesto neformaliojo švietimo mokyklas, tai kitų savivaldybių situaciją galima vertinti kaip finansavimo remiantis pasiektu lygiu padarinį; kitaip sakant, silpnai išsivysčiusio neformaliojo ugdymo savivaldybėse žemas jo finansavimo lygis, o tai savo ruožtu lemia nepatenkinamas jo plėtros sąlygas. *Pereėjimas nuo finansavimo, grindžiamo ankstesniais metais pasiektu lygiu, prie norminio finansavimo krepšelio pagrindu yra pagrindinė sąlyga įgyvendinti šalyje neformaliojo švietimo visuotinį prieinamumą.*

Miesto ir rajono tipo savivaldybių skirtybės panašios į pateiktas 5 lentelėje, tik su papildymu, kad lygių dažniai dar ryškiau skiriasi; skirtumas siekia 44 proc. Kitaip sakant, *savivaldybės tipas yra esminis vaikų neformalaus švietimo biudžetinio finansavimo veiksnys.*

Neformaliojo švietimo biudžetas susideda iš pirminės grandies – mokyklų biudžetų. Duomenys apie šią grandį gauti iš dviejų šaltinių – savivaldybių informacijos ir mokyklų anketų; jie šiek tiek skiriasi, bet tas skirtumas tesudaro 5 proc. (pagal savivaldybių duomenis vienos mokyklos biudžetas vidutiniškai lygus 646 tūkst. Lt, pagal mokyklų atsakymus – 668 tūkst. Lt). Toks skirtumas neturi įtakos santykiams tarp komponentų, todėl mokyklų diferenciaciją aptarsime remdamiesi savivaldybių duomenimis, o mokyklos biudžeto vidinę struktūrą – pačių mokyklų informacija. Duomenys pateikti 9 lentelėje.

9 lentelės duomenys taip pat rodo, kad Kauno ir Utenos apskrityse mokyklų biudžetai žymiai didesni negu kitų apskričių, tai yra čia dominuoja didelės mokyklos; absoliučiai didžiausi yra Visagino NŠ mokyklų biudžetai. Pagal pačių mokyklų duomenis, mažiausia yra mokykla su 20 tūkst. Lt biudžetu, tai yra pajėgi išlaikyti tik 1 pedagogo etatą.

4 pav. Mokyklų vidutinis biudžetas (savivaldybių duomenimis, tūkst. Lt.)

Ryškus miesto ir kaimo tipo savivaldybių mokyklų biudžetų skirtumas (4 pav.): miesto tipo savivaldybėse 82 proc. mokyklų biudžetai viršija šalies vidurkį, o rajono tipo – 69 proc. mokyklų biudžetai yra žemiau vidurkio. Tuo patvirtinama, kad rajono tipo savivaldybėse neformalusis vaikų švietimas orientuotas į mažesnių mokyklų tinklą.

Savivaldybių skirtų lėšų panaudojimas: darbo užmokestis ir socialinis draudimas – 90,0 proc., mokymosi aplinkos lėšos – 3,7 proc., įsigytas ilgalaikis turtas – 1,0 proc., įsigytos mokymo priemonės – 0,9 proc., kitos išlaidos – 4,4 proc.

Kaip ir nagrinėjant vieno vaiko išlaikymo neformaliojo švietimo mokyklose kainą, apie specializacijos (veiklos krypties) įtaką mokyklos biudžetui sprendžiama iš specializuotų mokyklų duomenų; galima manyti, kad šie duomenys išreiškia tendenciją, kuri būdinga ir daugiaprofilinėms mokykloms. Analizės rezultatai (absoliučiais skaičiais, tai yra litais, ir mokyklos biudžeto apimties lygių procentais) pateikiami 9 lentelėje.

Matyti, kad didžiausias yra specializuotų choreografijos mokyklų biudžetas, tačiau jų yra mažai, todėl įtaka NŠM kaštams nedidelė. Muzikos mokyklos nuo jų mažai atsilieka, o dėl jų didelio skaičiaus yra pagrindinis NŠL kaštų veiksnys. Pažymėtina, kad pusės dalyvavusiųjų apklausoje muzikos mokyklų biudžeto apimtis priskirta aukšto lygio grupei; šiai biudžeto grupei priskirtos tik po vieną sporto, choreografijos ir kitų kryptų mokyklos. Turint mintyje muzikos mokyklų skaičių, joms priskirtinas specializuotų (ir taip pat, matyt, daugiaprofilinių) mokyklų biudžeto vidutinės apimties veiksnio vaidmuo. Mažiausias yra dailės mokyklų vidutinis biudžetas, tai irgi reikia specialiai paaiškinti.

9 lentelė. Specializuotų mokyklų biudžeto apimties priklausomybė nuo mokyklos specializacijos

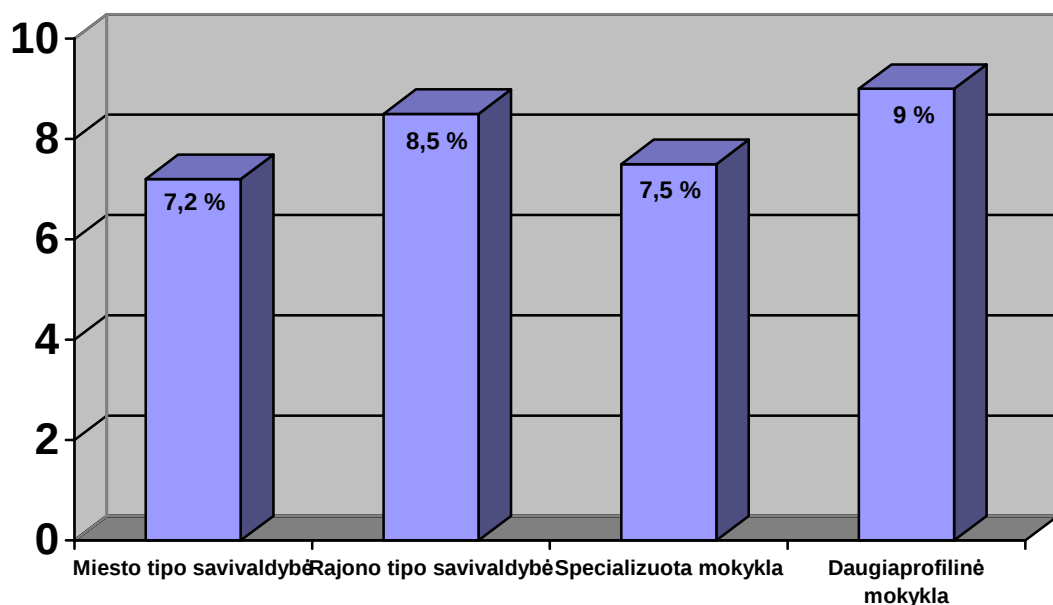
Kryptys	Biudžetas tūkst. litų			Biudžeto lygių dažniai (procentais)				Iš viso mokyklų
	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas	Žemas	Žemiau vidutinio	Aukščiau vidutinio	Aukštas	
Sportas	547	172	1335	25	54	17	4	24
Muzika	1099	104	2790	14	21	16	49	37
Choreografija	1247	161	3048	33	33	—	34	3
Dailė	375	205	778	81	6	13	—	16
Kitos	556	226	1076	17	66	—	17	6
<i>Bendras</i>	<i>767</i>	<i>104</i>	<i>3048</i>	<i>30</i>	<i>31</i>	<i>14</i>	<i>25</i>	<i>86</i>

Savivaldybės, kaip žinia, yra pagrindinės neformaliojo švietimo mokyklų steigėjos ir jų veiklos finansuotojai. Tačiau mokyklos gauna lėšų ir iš kitų šaltinių. Vienas iš tokių šaltinių – tėvų įnašai. Mokyklose jis įvairuoja, tačiau galima paskaičiuoti jo lyginamąjį svorį, pagrindu imant savivaldybių skiriamas lėšas. Mokyklų duomenimis, vidutinis tėvų įnašų santykis su savivaldybės įnašu yra 8,2 proc., tai yra mokyklų biudžete funkcionuoja santykiu 1:12.

10 lentelė. Tėvų įnašų koeficiento diferenciacija (procentai)

Apskritis	Vidurkis	Minimumas	Maksimumas
Alytaus	11,1	0	26,6
Kauno	9,1	3,5	31,5
Klaipėdos	6,9	0	24,4
Marijampolės	8,2	0	19,1
Panevėžio	10,2	0	27,4
Šiaulių	6,6	0	14,2
Tauragės	7,3	2,1	10,3
Telšių	6,9	3,0	10,1
Utenos	7,0	0	14,0
Vilniaus	11,5	0	73,4

Dominuoja minimalus nulinis įnašas, maksimalus siekia 30 proc. 10 lentelėje ir 5 pav. pateikti duomenys apie tėvų įnašo procentinio santykio dydį. Duomenys nepilni, jie turi statistinį pobūdį, nes informacijos apie tėvų įnašus nepateikė kai kurių savivaldybių nė viena mokykla; ataskaitoje jie apibūdinami apskritimis, savivaldybių lygmeniu nurodomi tik pakankamai patikimi duomenys.

5 pav. Tėvų įnašų koeficiento diferenciacija (procentai)

Tuo būdu, vidutinis tėvų įnašų koeficientas mažai tepriklauso nuo apskrities, vietovės, kurioje yra mokykla, ir mokyklos tipo, nes 5 pav. pavaizduoti įnašų koeficiento skirtumai nėra statistiškai reikšmingi. Didesni skirtumai susiję su mokyklų specifiniais ypatumais, kuriuos išryškėjantys analizuojant koeficiento lygių grupių dažnius (11 lentelė).

11 lentelė. Tėvų įnašų santykinio dydžio grupių (procento nuo savivaldybių skirtų lėšų) dažniai pagal apskritis ir kai kurias savivaldybes

Apskritis, savivaldybė	Bendras NŠM skaičius	Pateikusių duomenis NŠM	1 grupė 0-4 proc.	2 grupė 4,1 - 8,0 proc.	3 grupė 8,1-12,0 proc.	4 grupė 12,1 ir daugiau
Alytaus apskr.	12	8	1	1	4	2
Alytaus m.	3	2	-	1	1	-
Druskininkų	3	3	-	-	3	-
Varėnos raj.	3	3	1	-	-	2
Kauno apskr.	36	24	8	5	4	7
Jonavos raj.	3	3	1	1	1	-
Kauno m.	18	13	4	3	2	4
Kėdainių raj.	4	4	1	-	-	3
Prienų raj.	3	2	1	-	1	-

Raseinių raj.	2	2	1	1	-	-
Klaipėdos apskr.	35	27	8	13	4	2
Klaipėdos m.	18	14	3	10	1	-
Klaipėdos raj.	4	3	1	1	1	-
Kretingos raj.	3	3	1	-	2	-
Neringos	2	2	1	2	-	-
Šilutės raj.	3	3	2	-	-	2
Marijampolės apskr.	14	12	3	6	-	3
Kalvarijos	1	1	-	1	-	-
Kazlų Rūdos	1	1	-	1	-	-
Marijampolės	7	5	2	2	-	1
Šakių raj.	2	2	-	-	-	2
Vilkaviškio raj.	3	3	1	2	-	-
Panevėžio apskr...	22	16	3	6	3	4
Panevėžio m.	5	5	1	2	1	1
Panevėžio raj.	2	2	1	1	-	-
Pasvalio raj.	4	2	1	1	-	-
Rokiškio raj.	8	7	-	2	2	3
Šiaulių apskr.	27	23	6	5	7	5
Akmenės raj.	3	3	2	1	-	-
Joniškio raj.	2	2	-	-	1	1
Kelmės raj.	5	3	-	-	2	1
Pakruojo raj.	1	1	-	-	1	-
Radviliškio raj.	4	4	-	2	1	1
Šiaulių m.	9	7	1	2	2	2
Šiaulių raj.	3	3	3	-	-	-
Tauragės apskr.	8	6	1	3	2	-
Jurbarko raj.	2	1	-	1	-	-
Pagėgių	1	1	-	-	1	-
Šilalės raj.	2	2	1	1	-	-
Tauragės raj.	3	2	-	1	1	-
Telšių apskr.	16	13	2	6	5	-
Mažeikių raj.	8	6	-	4	2	-
Plungės raj.	4	3	2	-	1	-

Telšių raj.	4	4	-	2	2	-
Utenos apskr.	17	13	2	8	1	2
Anykščių raj.	3	3	-	2	-	1
Ignalinos raj.	2	2	1	1	-	-
Molėtų raj.	2	2	1	1	-	-
Utenos raj.	3	2	-	-	1	1
Visagino m.	4	2	-	2	-	-
Zarasų raj.	3	2	-	1	1	-
Vilniaus apskr.	67	27	4	9	9	5
Elektrėnų	3	2	-	-	1	1
Šalčininkų raj.	4	2	-	2	-	-
Širvintų raj.	2	1	1	-	-	-
Švenčionių raj.	4	3	1	1	1	-
Trakų raj.	4	3	-	1	2	-
Ukmergės raj.	3	2	-	1	1	-
Vilniaus m.	43	14	2	4	4	4
Iš viso	256	169	38	62	39	30
Procentai		100	22	37	23	18

Tuo būdu, tėvų įnašų į mokyklos biudžetą dydis labai įvairus. Pavyzdžiui, tik Telšių ir Tauragės apskrityse nėra mokyklų, kuriose tėvų įnašai viršija 12 proc. nuo savivaldybių skiriamų lėšų; kitose apskrityse tokių mokyklų yra 15-32 procentai. Kita vertus, tėvų įnašų grupių analizė rodo, kad, pavyzdžiui, Utenos apskrities mokyklose tėvų įnašai dažniau negu kitur yra mažesni už vidutinį. Vienodai dažnas tėvų įnašo aukštas rodiklis specializuotose ir daugiaprofilinėse mokyklose; pastarosiose šiek tiek dažnesnė žemų įnašų dalis, ir tai lemia kiek aukštesnį rodiklio vidurkį (5 pav.). Panaši tėvų įnašo priklausomybė nuo teritorijos: miestų mokyklų, kuriose tėvų įnašai minimalūs, mažiau negu kaimo mokyklų (atitinkamai 33 ir 18 proc.), tačiau visų tipų teritorijose gana vienodai dažnos (14-18 proc.) mokyklos, kuriose tėvų įnašo rodiklis viršija 12 proc.

Neformaliojo švietimo krypties veiksnio įtaką, kaip sakytą, įmanoma atskleisti tik iš dalies, analizuojant specializuotas vaikų gebėjimų ugdymo mokyklas.

12 lentelė. Populiariausioms NŠM programoms realizuoti tėvų įnašai (santykis su savivaldybių skiriamomis lėšomis)

Mokyklos pavadinimas	Skaičius	Vidurkis	Mažiausia	Daugiausia
Sporto	24	2,5	0	5,5
Muzikos	37	10,1	2,1	73,4
Dailės	16	15,1	8,7	27,4

Pasirodo, tik meno krypties (muzikos, dailės, choreografijos) mokyklas lankančių vaikų tėvų įnašo koeficientas viršija 3 proc.; 21 proc. jų įnašų rodiklis žemiau vidutinio, 41 proc. – aukščiau vidutinio, 38 proc. – aukštas, viršija 12 proc. Minimalus tėvų mokestis už vaiko mokymąsi meno krypties mokyklose – 96 Lt., maksimalus – 286 Lt. Kitų specializacijų mokyklų (visų pirma sporto) mokinių tėvai už vaikų mokymąsi NŠM nieko nemoka arba moka mažiau kaip 65 Lt.. Pažymėtina, kad mokyklų nuomone, tėvai pasirenkę mokėti už vaiko mokymąsi NŠM ne daugiau kaip 60 Lt, o šių įverčių vidurkis lygus 22 Lt. Dalies mokyklų informacijoje pažymima, kad daugelio šeimų ekonominė padėtis yra sunki, todėl bet koks mokestis jiems būtų nepakeliamas, mažintų neformaliojo švietimo apimtį. Keli tokių išsakyimų pavyzdžiai:

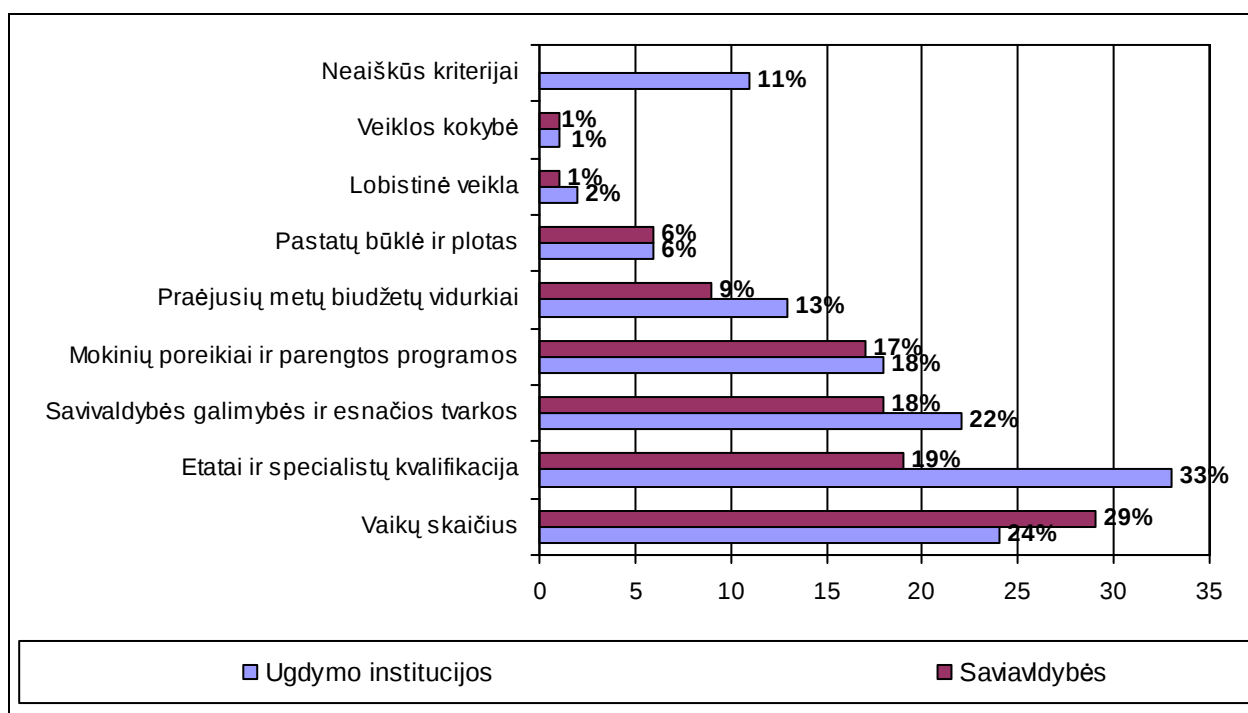
- o *Nuo mokesčio atleidžiami tik gabūs ir socialiai remtinų šeimų vaikai. Tačiau jei šeimos nariui tenka 170 Lt. pajamų, tėvai privalo mokėti mokestį už ugdymą mokykloje, neskiriamos kompensacijos už šildymą, komunalinius patarnavimus, neužtenka lėšų maitinimui ir kitiems poreikiams; tokių šeimų vaikai meta užsiėmimus, ypatingai gyvenantys kaimo vietovėse.*
- o *Logiškiausia, kad savivaldybių įsteigtose neformaliojo vaikų švietimo mokyklose užsiėmimai būtų nemokami.*
- o *Visai nepriimtinas vaikų priskyrimas socialiai remtiniams, tai vaiką žeidžia, jis nuo mažens pasmerkiamas būti nepilnaverčiu.*

Mokyklų buvo prašyta nurodyti, kokiais kriterijais vadovaujamosi nustatant tėvų įnašų dydį; atsakymus pateikė 74 proc. mokyklų. 35 proc. atsakė, kad lemia neformaliojo ugdymo kryptis, 16 proc. – vaiko pasirinktos veiklos krypties populiarumas; daugelis (41 proc.) nurodė įvairius kitus kriterijus, pavyzdžiui, skirtumai tarp faktiškai reikalingų lėšų vaikui ugdyti mokykloje ir iš biudžeto lėšų skiriamos sumos vienam mokiniui. Praktiškai priimta, kad tėvų įnašų dydis nustatomas savivaldybės Tarybos nutarimu; šitai daro absoliuti savivaldybių dauguma.

Kitos mokyklų gaunamos lėšos sudaro nežymią dalį; jų santykis su savivaldybių skiriamomis lėšomis yra 1,5 proc., tame tarpe lėšos tarptautinėms, nacionalinėms ir kitoms

programoms įgyvendinti – 0,9 proc., socialinių partnerių ir rėmėjų lėšos – 0,5 proc., už sutartinius darbus gautos lėšos – 0,1 proc. Detalesnė šio mokyklų biudžeto sando analizė vargu ar turėtų reikšmės tyrimo uždaviniams spręsti.

Vienas iš nepakankamai išspręstų klausimų – mokyklų biudžeto formavimo mechanizmai. Mokyklų ir savivaldybių pateikti šio mechanizmo komponentų apibūdinimai labai įvairuoja, tačiau apibendrinus pateiktą informaciją, galima susidaryti bent apytikrį dabartinės praktikos vaizdą (6 pav.).

6 pav. Nuorodų į biudžeto sudarymo mechanizmo komponentus dažniai (proc.)

Nesunku pastebėti, kad daugelio komponentų atžvilgiu mokyklų ir savivaldybių švietimo skyrių vertinimai gana artimi. Tiesa, dalis mokyklų vadovų negali apibūdinti, kokiais kriterijais remiantis yra paskirstomos lėšos neformaliajam vaikų ugdymui. Tačiau švietimo skyrių informacijoje tokių atsakymų nėra, komponentų turinys iš esmės sutampa, todėl apibendrinimas yra galimas.

Savivaldybės švietimo skyriai dažniausiai (29 proc.) nurodo, kad pagrindinis komponentas yra vaikų skaičius, su tuo iš dalies sutinka mokyklų vadovai (24 proc.). Su vaikų skaičiumi kartais siejama ir neformaliojo švietimo krepšelio sąvoka. Pavyzdžiui, nurodoma, jog „savivaldybės tarybos sprendimu nustatomas vidutinis mokinių skaičius, paskaičiuojamas vieno mokinio krepšelis ir pagal tai skiriamas finansavimas; į vieno vaiko „krepšelio“ dydį įskaičiuotos

ne tik ugdymo, bet ir ugdymo aplinkos lėšos“. Kai kuriose savivaldybėse įteisinta vieno vaiko išlaikymo NŠM lėšų suma (pavyzdžiui, 1100 Lt).

Ugdymo institucijos į pirmą vietą kelia mokyklos etatus ir pedagogų kvalifikaciją. Tai suprantama, nes mokyklos biudžete atlyginimas sudaro, kaip sakytą, 90 proc. savivaldybės skiriamų lėšų, o mokyklų vadovai siekia bent išlaikyti esamą padėtį. Todėl mokyklos biudžeto pagrindu laikoma „mokytojų krūvių tarifikaacija (projektą teikia mokykla, vadovaudamasi ugdymo planu ir mokinių skaičiumi) ir administracijos bei techninio personalo etatų sąrašas (reguliuojamas savivaldybės pagal tipinius etatų normatyvus)“. Kai kuriose savivaldybėse šis komponentas pabrėžiamas kaip oficialus: „Asignavimai darbo užmokesčiui skaičiuojami vadovaujantis LR Vyriausybės 2003m. kovo 3 d. nutarimu Nr.280 „Dėl valstybės tarnautojų ir darbuotojų, gaunančių darbo užmokestį iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir valstybės pinigų fondų, darbo užmokesčio fondo apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“. Kai pagal metodiką apskaičiuotas darbo užmokesčio fondas mažesnis už einamųjų metų įstaigai patvirtintus asignavimus darbo užmokesčiui, asignavimų darbo užmokesčiui sumos į savivaldybės biudžeto projektą įtraukiamos atsižvelgiant į einamaisiais metais įstaigoje valstybės tarnautojams ir darbuotojams nustatytas darbo apmokėjimo sąlygas. Savivaldybių atstovai šį komponentą vertina santūriau, nors irgi pripažįsta jo svarbą: „Neformaliojo vaikų švietimo mokyklose darbo užmokestis ir įmokos socialiniam draudimui reikalauja daugiausiai lėšų, todėl lėšos skiriamos atsižvelgiant į toms reikmėms pagal patvirtintas tarifikaacijas paskaičiuotą lėšų poreikį“.

Trečia vieta skiriama savivaldybių galimybėms, tai yra švietimo politikos realizavimui savivaldybėse (švietimo skyriai – 22 proc., mokyklos – 18 proc.). Pavyzdys – mokyklos pateiktas vertinimas: „Mokyklos išlaikymui skiriamų lėšų dydis dažniausiai priklauso nuo rajono biudžeto finansinių galimybių ir politikų požiūrio į neformalųjį vaikų švietimą rajone. Rajono politikai pakankamai atsakingai žiūri į panašių švietimo įstaigų veiklą ir supranta jų svarbą asmenybės kompetencijų ugdymui“. Kitokio pobūdžio, tačiau irgi švietimo politiką atspindintis požiūris: „Lėšos skiriamos, siekiant nemažinti praėjusiais mokslo metais lankusių neformaliojo vaikų švietimo mokyklas vaikų skaičiaus“. Yra ir toks vertinimas: „Savivaldybė skiria lėšas tik mokyklos mokyklai“. Be to, šis komponentas turi ir lobizmo bruožų, tai yra apibūdinama pasakymu „išsikovojojome“.

Panašiai vertinamas mokinių poreikių ir mokyklų parengtų neformaliojo švietimo programų komponentas (mokyklos – 18 proc., savivaldybių švietimo skyriai – 17 proc.). Nurodoma, kad lėšos skiriamos „pagal pateiktą neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ugdymo kokybės užtikrinimo programą; ši programa yra tas pats, kas seniau buvo metinis veiklos planas,

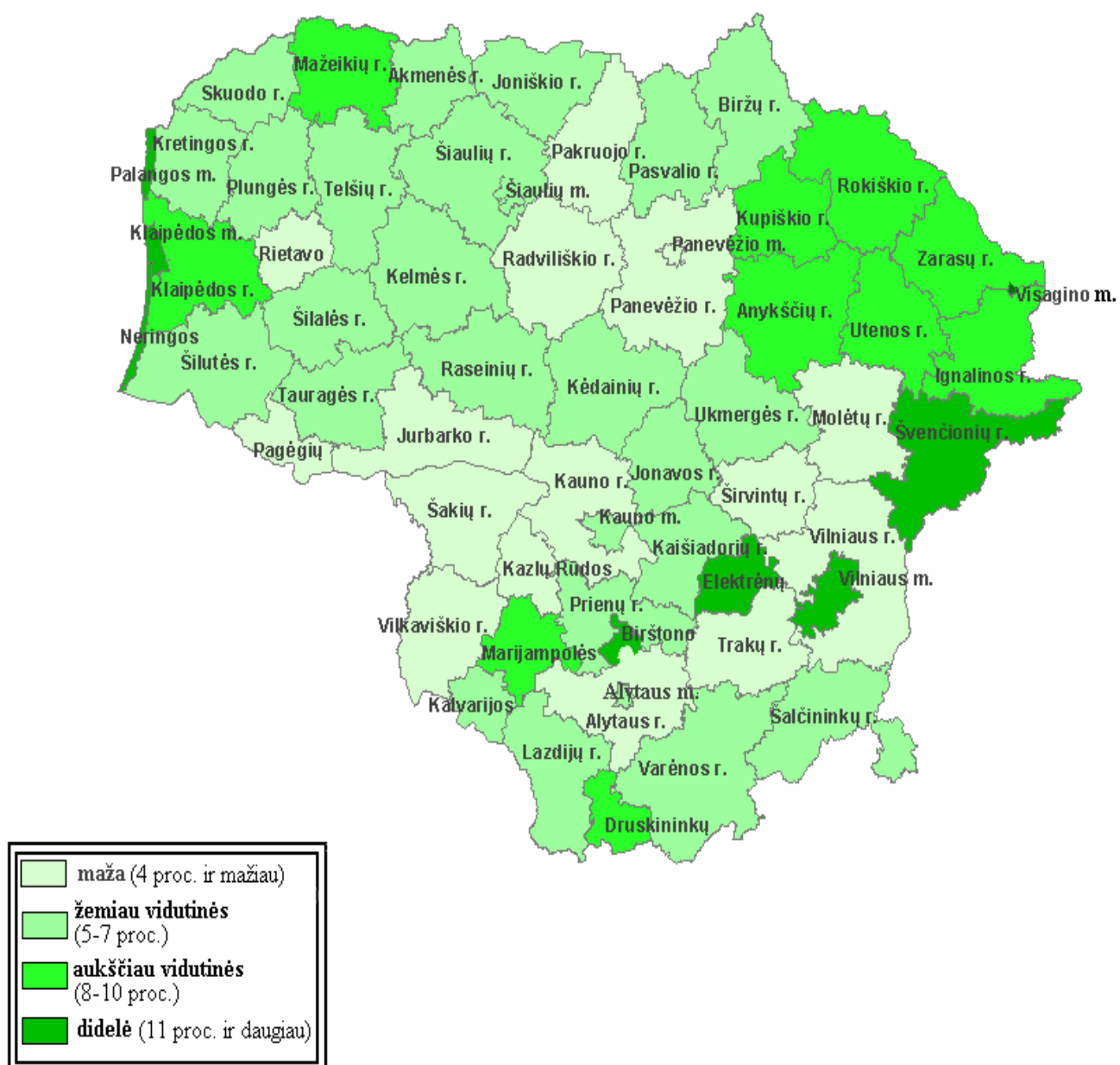
ją mokykla rengia pagal reikalavimus planams, programoms, o tvirtina savivaldybės taryba“. Šis komponentas reiškiamas dar konkrečiau: „Mokyklos vadovas parengia mokyklos veiklos programą, suvestines išlaidų sąmatas, kitus skaičiavimus ir pateikia juos savivaldybės administracijos direktoriui, nurodydamas prašomą bendrą asignavimų sumą“.

Neretai biudžetas formuojamas pagal ankstesnių metų (kai kur trijų) apimtį („pagrindas tai, kas pasiekta“); tai nurodoma 13 proc. mokyklų vadovų ir 9 proc. švietimo skyrių išsiskakymuose.

Gaila, tačiau tik vienas procentas savivaldybių atstovų ir vienas procentas mokyklų atstovų pagrindiniu lėšų skirstymo kriterijumi įvardina teikiamų paslaugų kokybę.

Neformaliojo švietimo biudžeto struktūros ir jo sudarymo analizė leidžia daryti išvadą, kad mokinio krepšelio sąvoka čia jau egzistuoja, tačiau šio krepšelio turinys (tai yra, kai kurie neformaliojo švietimo elementai) ir jo apimtis (kiek lėšų skiriama vienam NŠM ugdytiniui) labai įvairuoja. *Bendra tendencija – pagrindiniu mokyklos biudžeto kriterijum laikyti neformaliojo švietimo mokyklas lankančių vaikų skaičių, papildant šį kriterijų pedagoginių kadro sudėties, savivaldybės ekonominių galimybių kriterijais.* Jų visuma, be abejo, stimuliuoja NŠM biudžeto augimą, tačiau tuo pat metu nepadedą realizuoti lygių neformaliojo švietimo galimybių principų.

**Neformaliojo vaikų švietimo mokykloms skiriama
savivaldybės švietimo biudžeto dalis**

II.4. NŠM ugdymo proceso organizavimas kaip krepšelio įvedimo prielaida

Bendrojo lavinimo mokykloje mokinio krepšelis yra ugdymo procesą stabilizuojantis veiksnys. Tačiau savo ruožtu ugdymo procesas organizavimas sąlygoja krepšelio veiksmingumą, tai yra krepšelių tikslinga taikyti tam tikromis stabiliomis ugdymo proceso organizavimo sąlygomis. Tyrimu buvo siekta atskleisti kai kurias iš šių sąlygų. Jos apibūdintos mokyklų pateiktų anketų atsakymais.

1. *Mokykloje nustatytas minimalus grupės (būrelio, studijos ir pan.) mokinių skaičius:* vidutinis – 9 mokiniai, maksimalus – 36. Kaip rodo respondentų išsakymai, šis skaičius priklauso nuo vaikų veiklos krypties, iš dalies – nuo susiklosčiusių tradicijų. Išsakoma nuomonė, kad minimalus vaikų skaičius grupėje neturėtų būti nustatytas, nes dažnai į vieną grupę susirenka nevienodo amžiaus ir gebėjimų vaikai; būrelių vadovai dažnai su vaikais dirba individualiai, ypač su gabiaisiais – tarptautinių ir respublikinių renginių dalyviais ir prizininkais.

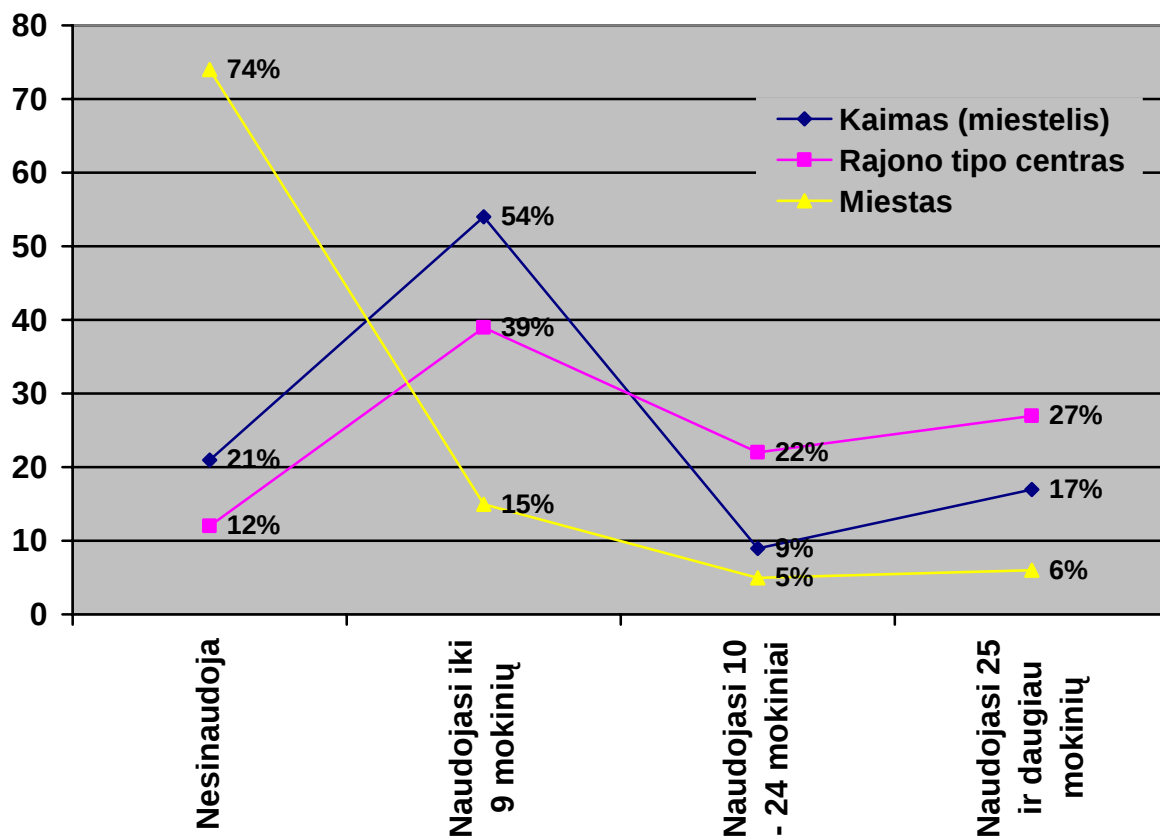
2. *Mokinių teisė metų eigoje keisti dalyvavimą neformaliojo ugdymo programose:* tik 10 proc. respondentų mrodė, kad tokių galimybių mokiniai neturi; 63 proc. mokyklų toks keitimas įforminamas direktoriaus įsakymu, 14 proc. – susitarus su būrelių vadovais. Mokyklos tipo ir mokinių veiklos krypties įtaka nereikšminga. Įdomesni variantai:

- o *korekcinės ir socialinio ugdymo programos nekeičiamos, papildomos saviraiškos programos keičiamos abipusiu susitarimu;*
- o *gali, tačiau stengiamės to išvengti; vaikas mokslo metų pradžioje žino, ko nori ir renkasi iš to, kas siūloma;*
- o *šitai numatoma su tėvais (globėjais) ar mokiniiais sudarytose paslaugų teikimo sutartyse.*

3. *Užsiėmimų apskaitos tvarka:* 45 proc. mokyklų ją yra nustatęs steigėjas, 46 proc. – mokyklos administracija. Apskaitos formos: 16 proc. mokyklų apskaitą veda tik būrelio vadovas, 36 proc. mokyklų vaikas įrašomas į mokyklos bendrą registracijos knygą (kai kur – kompiuterinę), 26 proc. mokyklų su vaiko tėvais (globėjais) sudaromos sutartys, visi nurodytų atsakymų variantai – 22 proc. Daugiaprofilinėse mokyklose dažniau taikomos įvairios apskaitos, tai yra atsižvelgiama į mokinių veiklos sričių įvairovę.

4. *Atvykimas į mokyklą užmiestiniu transportu.* Nė vienas vaikas tokiu transportu nesinaudoja – 35 proc. mokyklų, naudojasi iki 10 mokinių – 32 proc., iki 25 mokinių – 14 proc.,

25 mokiniai ir daugiau – 19 proc. Akivaizdu, kad šitai daug lemia mokyklos teritorinė priklausomybė, tai rodo 7 pav. duomenys.

7 pav. NŠM mokinių naudojimosi užmiestiniu transportu priklausomybė nuo teritorijos tipo (procentai)

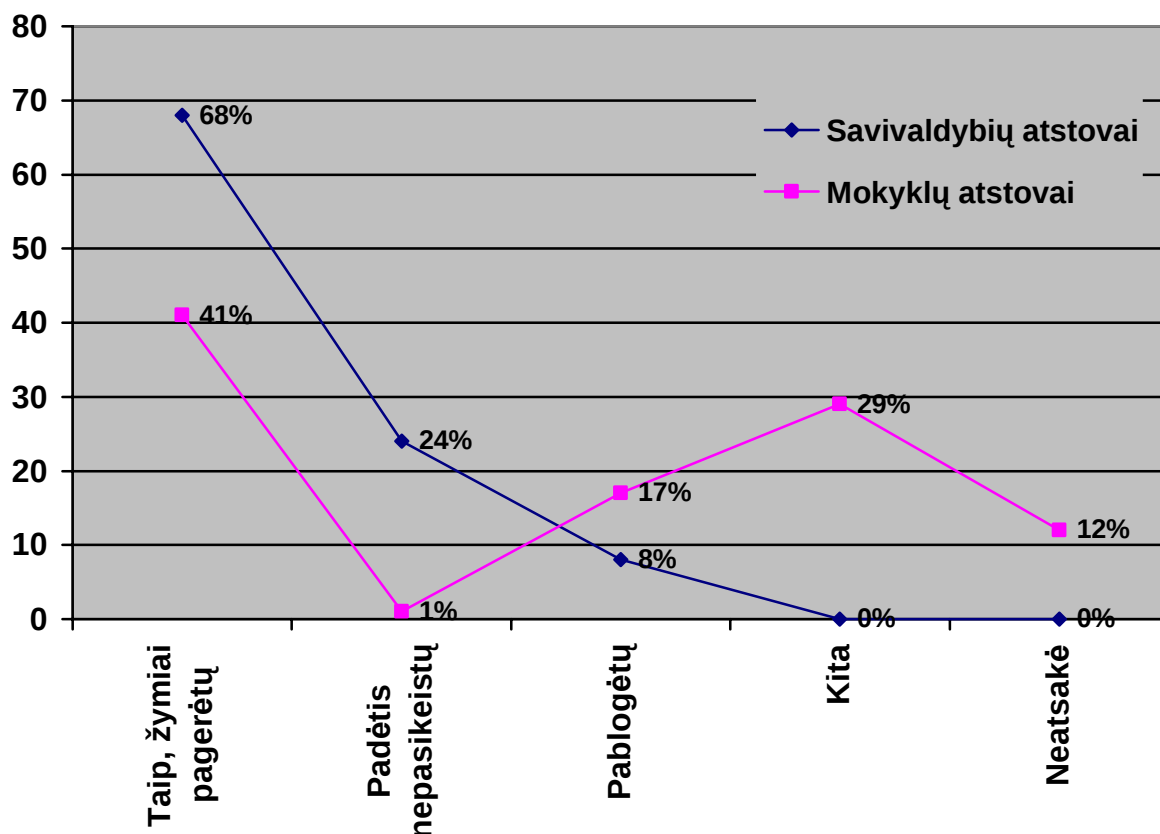
Atvykimo į mokyklą problema aktualiausia rajono tipo savivaldybės centrų mokyklose, nes jas lanko daug kaimo vietovėje gyvenančių vaikų. Miestų mokyklose atvykstančių iš kaimo mokinių dalis daug mažesnė, todėl ir važiavimo poreikis ne toks ryškus. Įdomu, kad kaimo tipo gyvenviečių mokyklose (jų yra šalyje apie 30, duomenis pateikė 24) važinėjančių į užsiėmimus mokinių skaičius nedidelis, jos dažniausiai aptarnauja netoli nuo mokyklos gyvenančius vaikus.

Važiavimo išlaidas kompensuoja 69 proc. mokyklų, iš dalies kompensuoja 6 proc., nekompensuoja 25 proc. mokyklų. Kai kurie respondentai pažymi, kad rajone gerai organizuotas mokinių pavežėjimas, į NŠM užsiėmimus dauguma mokinių iš kaimo gyvenviečių atvyksta bendro lavinimo mokyklų autobusiukais, o kurui papildomas lėšas skiria savivaldybė; dalį vaikų veža tėvai pagal susitarimą tarpusavyje.

5. *Mokyklos patalpų plotas vienam mokiniui.* Neturi nuosavų patalpų (nuomuoja, dažniausiai bendrojo lavinimo mokyklų patalpas) 18 proc. NŠ mokyklų, turi patalpas: iki 3 kv. m. vienam mokiniui – 42 proc., 3-5 kv. m. - 28 proc., daugiau kaip 5 kv. m. – 12 proc. Sopecializuotos mokyklos pagal šį rodiklį šiek tiek labiau diferencijuotos, jos kiek dažniau negu daugiaprofilinės (6-7 proc.) neturi savų patalpų arba turi gana erdvas (daugiau kaip 5 kv. m. vienam mokiniui). Pagal teritorinį požymį esminio skirtumo nėra, tik rajono tipo savivaldybių centrų mokyklos kiek rečiau (10 proc.) neturi savų patalpų. Geriausia aprūpintos patalpomis Telšių apskrities, blogiausiai – Tauragės apskrities savivaldybių mokyklos.

II.5. Požiūris į neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimą

Šiuo klausimu nuomones išsakė ir savivaldybių švietimo skyriai, ir neformaliojo švietimo mokyklos. Bendras išsiskakymų vaizdas teikiamas 8 pav.

8 pav. Respondentų nuomonė apie ugdymo pokyčius, įvedus neformaliojo vaikų švietimo krepšelį (procentai)

Savivaldybių švietimo skyrių pozicija aiškesnė, du trečdaliai pasisako už krepšelio kaip ugdymo tobulinimo priemonės įvedimą. Įdomu, kad mokyklų požiūriu krepšelis iš esmės keistų situaciją, tuo tarpu daugelis savivaldybių (24 proc.) jo įvedimo poveikį neformaliajam švietimui vertina nuosaikiau – neįžiūri kokių nors ypatingų pasėkmių. Neformaliojo švietimo institucijos krepšelio įvedimą vertina kritiškiau, išsako nemaža abejonių:

- o būtų užtikrinta mokyklos stabili veikla, nepriklausanti nuo politikų supratimo ir geranoriškumo bei garantuota finansinė veikla, siekiant įgyvendinti mokykloms keliamus reikalavimus;
- o pagerėtų, jeigu krepšelis būtų įvestas įvertinus neformaliojo švietimo įstaigų veiklos specifiką;

- o *daugiaprofilinėje neformaliojo vaikų švietimo įstaigoje vyksta nuolatinė vaikų kaita; ugdytinis, palankęs būrelį du mėnesius, išeina, o po mėnesio vėl grįžta;*
- o *priklausytų nuo krepšelio dydžio, nuo mokinių skaičiaus; šiuo metu padėtis yra stabili;*
- o *vargu ar būsimas krepšelis kompensuos mokymosi išlaidų kaštus; jį gavus savivaldybė neduos nei lito;*
- o *dabar vaiko išlaikymas kainuoja apie 2 tūkstančius litų, tokios krepšelio sumos nesitikima;*
- o *mokyklos stengtųsi gauti didesnę sumą, pritraukti vaikus, tarp mokyklų vyktų didelė konkurencija, būtų sudėtingiau surinkti pilnas grupes;*
- o *faktinės išlaidos vienam vaikui yra skirtingos; vienos krypties mokykloje – 3 tūkstančiai, o kitos krypties – pusantro tūkstančio, gamtininkų stotyje – apie tūkstantį, moksleivių namuose – dar mažiau; tuo tarpu vaikai turi teisę į vienodą krepšėlį ir turiningą laisvalaikio praleidimą;*
- o *atsirastų konkurencija, pagal vaikų skaičių būtų skirstomos lėšos;*
- o *kyla klausimas, ar savivaldybių tarybos bus suinteresuotos laikytis ministerijos rekomendacijų – jei krepšelius turės skirti savivaldybė iš savo biudžeto.*

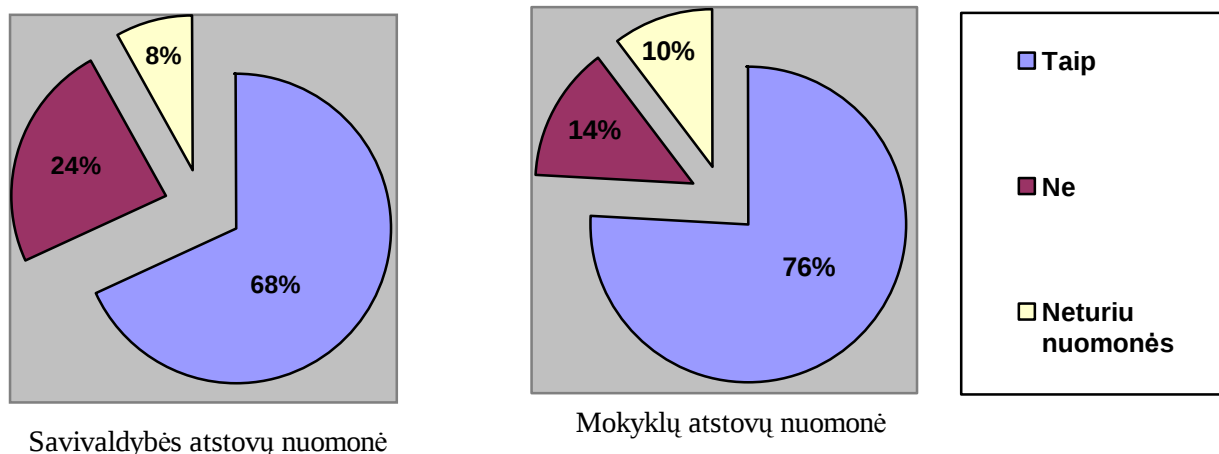
Kai kuriais išsakytais keliamos svarbios krepšelio įvedimą sąlygojančios problemos. Viena iš jų – kurios neformaliojo švietimo išlaidos sudarytų krepšelio turinį. Kaip buvo parodyta, šiuo metu 90 proc. savivaldybių skiriamų lėšų naudojama mokyklų mokyklų nedideli, kitos pajamos sudaro menką mokyklų biudžeto dalį. Vadinas, NŠM mokinio krepšelis, jei jis apimtų tuos pačius komponentus kaip ir BLM krepšelis, turėtų vidutiniškai būti bent 80 procentų neformaliojo švietimo kainos dydžio.

Visai pagrįstai kyla konkurencijos (su jos teigiamais ir neigiamais padariniais) klausimas. Jei krepšelis įvedamas neatsižvelgus į dabartinį neformaliojo švietimo indeksą, tai yra jis skiriamas kiekvienam atėjusiam į NŠM vaikui, susidaro piktnaudžiavimo sąlygos; jei krepšelis skiriamas visiems be išimties vaikams, kyla klausimas apie jo santykį su mokinio krepšeliu.

Esminis klausimas – iš valstybinių ar savivaldybių lėšų turėtų būti formuojamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis. Išsakytais autoriai kelia abejonių dėl abiejų variantų: savivaldybės atsižvelgia į realią neformaliojo švietimo padėtį, tačiau ne visada pajėgios tenkinti

vaikų poreikius; centralizuotas krepšelis palengvintų problemos ekonominį sprendimą, bet neskatinėtų mokyklų siekti daugiau negu vidutinių rezultatų.

9 pav. pateikiami respondentų atsakymų į klausimą „Ar sutinkate su principu, kad krepšelio dydis visiems vaikams būtų vienodas, o ypatingiems turintiems raidos, socialinių sutrikimų ir gabiems vaikams neformalusis ugdymas būtų finansuojamas papildomai?“ dažnių skirstiniai.

9 pav. Respondentų nuomonė apie krepšelio dydžio formavimo principą „*krepšelio dydis visiems vaikams būtų vienodas, o ypatingiems turintiems raidos, socialinių sutrikimų ir gabiems vaikams neformalusis ugdymas būtų finansuojamas papildomai*“ (procentai)

Galima teigti, kad savivaldybių ir mokyklų nuomonė šiuo klausimu sutampa, dažnių skirtumai esminės reikšmės neturi. Diferencijavimą pagal gebėjimų lygį respondentai motyvuoja, jog darbas su ypatingų poreikių vaikais reikalauja daugiau pedagoginio meistriškumo, pedagoginių pastangų, ugdymo individualizavimo:

- o *reikalingos papildomos lėšos siekiant ugdymo kokybės, būtini aukštesnės kvalifikacijos darbuotojai, didesnės sąnaudos parengiant programas;*
- o *gabiems vaikams reikia skirti dėmesio papildomai, tam, kad jie pasiruoštų konkursams ir festivaliams, kad galėtų dalyvauti seminaruose, meistriškumo kursuose, kelionės išlaidoms ir pan.*
- o *krepšelis turėtų būti vienodas pradinio rengimo grupėms, o vaikams su ypatingais poreikiais – didesnis;*
- o *neformaliojo ugdymo mokykloje surandami gabūs mokiniai, jie pasirenka ilgalaikes kryptingo ugdymo programas; kylant jų meistriškumui ugdymo*

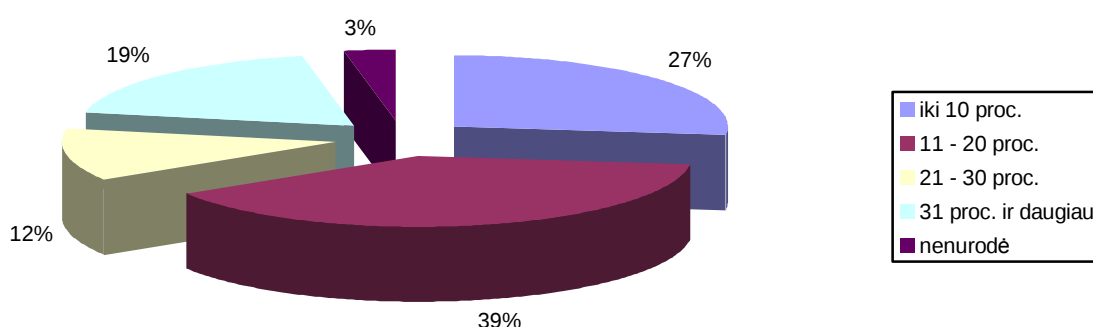
procesas intensyvėja, mokiniai dalyvauja konkursuose, varžybose, todėl reikia ir didesnių lėšų.

Krepšelio diferencijavimo pagal vaikų gebėjimus priešininkai savo požiūrį argumentuoja taip:

- o *krepšelis turi būti diferencijuojamas pagal pasirinktą sritį; jei jis bus visiems vienodas, tai, pavyzdžiui, muzikos mokyklos neišgyvens, nes individualios pamokos brangiau kainuoja nei grupiniai užsiėmimai;*
- o *krepšelio dydis visiems vaikams turėtų būti vienodas, be jokių išskirtinių atvejų, nes neformalus ugdymas yra neprivalomas; mokiniai, kurie nepriklauso „ypatingų vaikų“ kategorijai, būtų nuskriausti.*

Vieno iš respondentų klausimai ir abejonės pateikiami prieduose.

Mokykloms buvo pateiktas dar vienas klausimas – kokią dalį lėšų reikėtų skirti papildomai ypatingų vaikų ugdymo finansavimui. Atsakymai pavaizduoti 10 paveiksle.

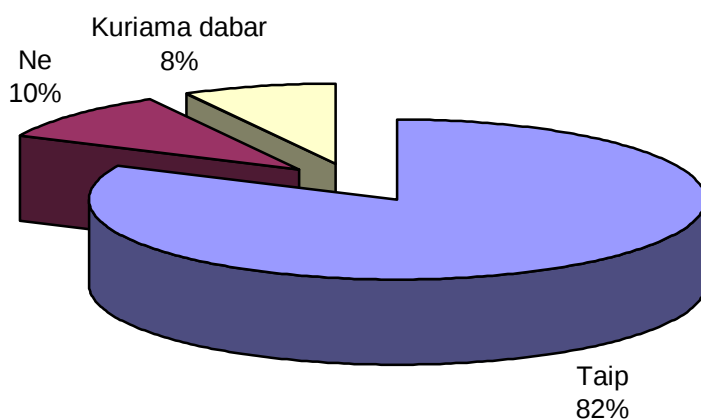

10 pav. Ypatingųjų vaikų ugdymo finansavimui skirtina lėšų dalis (procentais)

Taigi daugumos respondentų nuomone šis papildomas finansavimas neturėtų viršyti 20 proc. pagrindinio. Tačiau reikia pastebėti, kad mokyklų išsakyimuose pagrindinis dėmesys skiriamas gabiesiems vaikams, ir praktiškai neaptariama, kodėl reikalingas darbo su raidos sutrikimų turinčiais vaikais papildomas finansavimas.

II.6. Neformaliojo vaikų švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programos

Švietimo skyrių buvo teirautasi, ar savivaldybė yra parengusi vaikų neformaliojo ugdymo programą, kuria būtų nustatyti šios ugdymo srities prioritetai ir pagrindinės kryptys. Dauguma respondentų nurodė, kad jų savivaldybėse neformaliojo švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programos apskritai neegzistuoja jokiais pavidalais (11 pav.). Keleto savivaldybių atstovai pažymėjo, kad tokios programos yra arba minėtos programos yra sudėtinė kitų savivaldybėje parengtų ir patvirtintų programų dalis (pvz.: strateginių švietimo skyriaus planų priemonių skiltyse, savivaldybės strateginių planų prioritetų dalyje, švietimo tinklo pertvarkos bendrųjų planų priemonių sąraše, savivaldybės subalansuotosios plėtros programose). Kai kurių savivaldybių atstovai mano, kad tokios programos apskritai nėra aktualios, kol nėra parengto analogiško dokumento nacionaliniu lygmeniu. Jos pasigenda šios problemos sprendimo centralizacijos. Dalis savivaldybių atstovų tvirtina, jog panašios programos savivaldybėje yra kuriamos dabar arba planuojama jas sukurti artimiausiais metais.

11 pav. Neformaliojo švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programų egzistavimas savivaldybėse (savivaldybių specialistų nuomonė)

Nors minėtų programų daugumoje savivaldybių nėra, tačiau nurodoma, kad jų teritorijose vykdomas neformalusis švietimas orientuojamas pozityviosios socializacijos procesų stiprinimui ir plėtrai, atsižvelgiant į turimus aukštos kvalifikacijos specialistus bei specifines bazes. Jis apima socializacijos ir prevencijos programų vykdymą, mokinių užimtumo po pamokų

plėtojimą, įvairių darbo su vaikais centrų kūrimą bei stiprinimą; atskirai nurodoma itin gabių vaikų ugdymo kryptis. Kaip atskiras komponentas išryškėja jaunimo mokyklų veiklos papildymas neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis. Savivaldybių pateiktoje informacijoje pastebėta, kad beveik visos savivaldybės, išskirdamos socializacijos ir prevencijos programų vykdymą kaip neformaliojo vaikų švietimo prioritetus ir pagrindines veiklos kryptis, orientuojasi į nacionalines vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos bei socializacijos programas, išryškindami gautas lėšas minėtų programų vykdymui (stovykloms, akcijoms, atskiriems užsiėmimams rizikos grupės vaikams ir pan.). Kai kuriose savivaldybėse ieškoma įvairesnių būdų tenkinti vaikų ir jų tėvų poreikius, atsižvelgiant į pasiūlos didinimą ir kokybę – plėtojant neformalųjį ugdymą specialiųjų gebėjimų ugdymui, vertybinių nuostatų formavimui ir pan. Vienintelis Klaipėdos miesto savivaldybės švietimo skyrius pateikė savivaldybės Tarybos patvirtintą neformaliojo švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programą (žr. 5 priedą). Pažymėtina, kad ši programa sėkmingai realizuojama, Klaipėdos mieste neformaliojo švietimo apimtys rodiklis žymiai viršija šalies vidutinį ir kitų didžiųjų miestų rodiklius.

II.7. Ekspertinio vertinimo rezultatai

Šiame tyrime ekspertai vertino atsakymus į klausimus, susijusius su švietimo politika, švietimo sistemos finansavimu, kurie negali būti išspręsti savivaldybių švietimo skyrių ir neformaliojo vaikų švietimo mokyklų lygmeniu. Ekspertų kaip kompetentingų asmenų (LR Švietimo ir mokslo, Socialinio aprūpinimo ir darbo ministerijų, aukštųjų mokyklų, vaiko teisių gynimo institucijų, didžiausių neformaliųjų ugdymo institucijų ir asociacijų vadovų ir kitų organizacijų atstovų, iš viso 13 asmenų) įverčiai padėjo tyrėjams formuluoti rekomendacijas dėl tyrimo problemos – neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo principų. Aptarsime ekspertų atsakymus į jiems pateiktus klausimus (žr. „Tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai ir metodologija“).

A. Kokį NŠM lankymo apimtį (savivaldybės lygmeniu) rodiklį reikėtų laikyti minimaliai atitinkantį vaikų poreikius?

Iš 13 ekspertų aštuoni mano, kad toks rodiklis (neformaliojo švietimo mokyklų ugdytinių procentas tarp visų savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklų mokinių) turi būti ne reglamentuojantis, o skirtas NŠM padėties vertinimui, orientuotas į nuokrypio nuo šalyje pasiekto NŠM apimtį vidutinio rodiklio šalinimą ir panaudotas šios apimtį plėtrai. Ekspertai pabrėžia, kad jis turi tarnauti skirtingose teritorijose gyvenančių vaikų galimybių lankyti NŠM suartinimui, skatinant visų pirma rajono tipo savivaldybes plėsti neformaliojo švietimo apimtį. Trijų ekspertų nuomone, toks rodiklis nereikalingas, dar du ekspertai nuomonės neišsakė.

B. Kokiu santykiu krepšelyje (NVŠK) turėtų atsispindėti visų savivaldybės mokinių ir NŠM ugdytinių finansavimas?

Tai principinis klausimas, nes šiuo metu neformalusis švietimas finansuojamas visų pirma iš savivaldybių lėšų, skiriamų neformaliojo švietimo mokykloms, ir valstybės skirtų mokinio krepšelio lėšų papildomam ugdymui mokykloje. Nė vienas ekspertas nepritarė dabartinei praktikai neformaliojo švietimo lėšas skirti atskirai visiems mokyklas lankantiems vaikams (papildomam ugdymui) ir atskirai neformaliojo švietimo mokyklų ugdytiniams. Ekspertai pritarė idėjai įteisinti vieningą neformaliojo švietimo krepšelį visiems mokyklinio amžiaus vaikams, orientuotis į principą „pinigai paskui vaiką“, tai yra vaikas ir jo tėvai turi teisę spręsti, kurią neformaliojo švietimo formą pasirinkti. Du ekspertai siūlė atsižvelgti į realią padėtį ir remtis NŠM ugdytinių ir visų savivaldybėje gyvenančių mokyklinio amžiaus vaikų santykiu, tai yra (praktiškai) neformaliojo švietimo apimtį rodikliu. Dauguma ekspertų išsakė nuomonę,

kad krepšelis turi būti vienodas miesto ir rajono tipo savivaldybių mokyklinio amžiaus vaikams. Vienas ekspertas iškėlė klausimą dėl krepšelio diferencijavimo, atsižvelgus į vaiko amžių, vienas ekspertas pasiūlė krepšelio lėšas skirstyti pagal neformaliojo švietimo institucijos keliamą pagrindinį ugdomąjį tikslą.

C. Kokia turėtų būti optimali NVŠK finansavimo struktūra?

Tai klausimas, kokią vietą krepšelio struktūroje turėtų užimti valstybės, savivaldybių lėšos, tėvų įnašai ir kitos neformaliojo švietimo mokyklų lėšos. Ekspertų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė. Už tai, kad NŠ krepšelis būtų sudaromas iš valstybės lėšų, skiriamas mokytojų atlyginimams ir kitoms ugdymo proceso išlaidoms, pasisakė 4 ekspertai. Jie nurodė, kad savivaldybės nesuinteresuotos teikti brangias neformaliojo švietimo paslaugas, todėl šiame etape valstybė negali nusišalinti nuo vaiko interesų ir poreikių tenkinimo; išsakyta siūlymas „pačiam valstybės biudžetui pasiraitoti rankoves dėl vaiko ir iš jo paberti pinigėlių vaiko švietimo poreikiams tenkinti“. Savivaldybėms liktų neformaliojo vaikų švietimo mokyklų mokymo aplinkos ir kitų reikmių finansavimas.

Šeši ekspertai siūlo krepšelį formuoti iš abiejų šaltinių – valstybės ir savivaldybės biudžeto. Vieni iš jų siūlo lėšas skirti vienodomis dalimis („Valstybė turėtų garantuoti visiems moksleiviams vienodą neformalaus ugdymo standartą, todėl lėšos turėtų įplaukti iš valstybės ir savivaldybės vienodomis dalimis“), kiti šį santykį laiko susitarimo objektu („Neformalaus švietimo krepšelio finansavimo struktūroje procentine išraiška turėtų būti numatytos valstybės ir savivaldybių lėšos“). Dar vienas variantas – etapinė krepšelio sandara priklausomai nuo neformaliojo švietimo būklės: dabartiniame etape, iškelus tikslą įveikti žymios dalies savivaldybių atsilikimą vaikų neformaliojo švietimo srityje, valstybė skirtų joms dotaciją šio švietimo poreikių tenkinimui; kitame etape būtų pereita prie krepšelio sudarymo paritetiniais pagrindais iš valstybės ir savivaldybių biudžetų; trečiame etape neformaliojo švietimo krepšelis finansuojamas kaip ir mokinio krepšelis, tai yra iš valstybės biudžeto lėšų. Šio siūlymo privalumas – palaipsnis valstybės lėšų dalies NVŠ krepšelyje didinimas.

Už tai, kad krepšelis būtų sudaromas iš savivaldybės lėšų ir skiriamas visos NŠM veiklos finansavimui, pasisakė 2 ekspertai.

Ekspertai yra už tai, kad tėvų įnašai nebūtų įskaičiuojami į neformaliojo švietimo krepšelį ir būtų numatomi sutartyse su ugdytinių tėvais tais atvejais, kai krepšelio lėšų nepakanka neformaliojo ugdymo paslaugai tenkinti; tai reiškia, kad tėvai moka skirtumą, jokia viršutinė įnašo riba nenustatoma. Atskirai (kaip krepšelio priedas) numatomos ypatingų poreikių vaikų

neformaliajam švietimui skiriamos lėšos. Kitų pajamų panaudojimas neformaliojo švietimo mokyklos biudžete nereglamentuojamas.

IŠVADOS

- Neformaliojo vaikų švietimo mokyklų (NŠM) tinklas yra įgijęs gana stabilų pobūdį, dauguma Lietuvos savivaldybių pradėjo formuoti sisteminių požiūrį į neformalų vaiko ugdymą, kurti neformaliojo švietimo kaip socioeducacinės paslaugos kiekvienam vaikui modelius. Tačiau rajono tipo savivaldybėse vaikų NŠM yra sutelktos savivaldybių centruose, labai mažai – mažesniuose miesteliuose ir kaimo vietovėse. Tik keletas savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo mokyklų yra įsteigę filialus toliau nuo savivaldybės centro nutolusiose vietovėse. Todėl dabartinis neformaliojo vaikų švietimo institucijų tinklas nėra pakankamas.
- Išryškėjo didelė vaikų dalyvavimo neformalaus švietimo sistemoje kiekybinė įvairovė; skirtingose savivaldybėse NŠM ugdytinių yra 3 – 68 proc. nuo visų mokyklinio amžiaus vaikų. Didžiausia neformalaus švietimo apimtis Visagino m., Neringos, Klaipėdos m., Vilniaus m., Ignalinos raj. savivaldybėse; blogiausi rezultatai Alytaus raj., Pakruojo raj., Rietavo, Kazlų Rūdos, Kalvarijos savivaldybėse.
- Savivaldybės skirtingai finansuoja vieno vaiko dalyvavimą neformaliojo švietimo sistemoje: nuo 1100Lt iki 4027Lt kaštų vienam NŠM ugdytiniui (vidurkis 2075 Lt), nuo 96 Lt iki 1698 Lt lėšų vienam bendrojo lavinimo mokyklos mokiniui vaikui (vidurkis 355 Lt), neskaitant papildomo ugdymo lėšų moksleivio krepšelyje. Pozityvi neformaliojo švietimo politika vykdoma Klaipėdos m., Visagino m., Ignalinos raj., Neringos, Birštono, Elektrėnų savivaldybėse; neformaliojo švietimo plėtotei nėra pakankamai palankių sąlygų Pakruojo, Šakių rajonų, Kazlų Rūdos, Pagėgių, Rietavo savivaldybėse. Pernelyg skirtingas finansavimas pažeidžia vaikų teisę į vienodos apimties neformaliojo švietimo paslaugas.
- Savivaldybių švietimo politika yra pagrindinis veiksnys, lemiantis neformaliojo švietimo finansavimą. Neformaliajam vaikų švietimui savivaldybėse vidutiniškai skiriama 7,2 proc. švietimo biudžeto. Nors pats savivaldybių priimtas švietimo biudžetas kiek įvairuoja, nepalyginamai didesnė neformaliajam švietimui skiriamos šio biudžeto dalies įvairovė – nuo 2,2 iki 23,4 proc., tai yra maksimumas ir minimumas skiriasi net 10 kartų. Miesto tipo savivaldybių mokyklinio amžiaus vaikams skiriamos neformaliojo švietimo lėšos beveik dvigubai viršija rajono tipo savivaldybėse skiriamas lėšas.

Didžiausią švietimo biudžeto dalį skiria Neringos s. (23,4 proc.), Visagino m.(22,3 proc.), Švenčionių r. (12,6 proc.), Klaipėdos m. (11,9 proc.). Mažiausią švietimo biudžeto dalį skiria Pagėgių s. (2,2 proc.), Pakruojo r. (2,3 proc.), Alytaus r. (2,4 proc.) , Jurbarko r. (2,6 proc.).

- Viena iš neformaliojo švietimo nevienodo prieinamumo priežasčių – NŠ mokyklų finansavimas remiantis ne normatyvais (kokybiniais kriterijais), o pasiektu lygiu, tai yra remiantis praėjusių metų finansavimu, pakoregavus jį pagal NŠM pokyčius. Ši praktika pažeidžia NŠM prieinamumo principą, nes, ekonomistų žodžiais tariant, „turtingieji vis daugiau turtėja, skurdžiai vis labiau skursta“. Išryškėjo dabartinės praktikos tendencija – pagrindiniu mokyklos biudžeto kriterijum laikyti neformaliojo švietimo mokyklas lankančių vaikų skaičių, papildant šį kriterijų pedagoginių kadro sudėties, savivaldybės ekonominių galimybių kriterijais. Tai įtvirtina vienų savivaldybių NŠM tinklo klestėjimą, kitų atsilikimą.
 - Neformaliojo švietimo mokyklų biudžetui didžiausią įtaką daro muzikos mokyklų mokinių ugdymo kaštai, apie 2,5 karto viršijantys kitų ugdymo kryptių kaštus; kadangi ši ugdymo kryptis yra daugumoje (64 proc.) NŠM, ji lemia palyginus aukštus (apie 2 tūkst. Lt) neformaliojo švietimo vidutinius kaštus. Sąlyginai didelius NŠM mokinio ugdymo kaštus lemia:
 - pedagogų atlyginimai, sudarantys apie 90 proc. neformaliojo švietimo mokyklų išlaidų
 - mažos neformaliojo švietimo institucijos ir mažas grupių užpildymas.
- Tėvų piniginiai įnašai sudaro vidutiniškai 8 proc. nuo savivaldybių skiriamos pinigų sumos, tai yra palyginus nedidelę NŠM biudžeto dalį. Tik meno krypties (dailės, muzikos, choreografijos) mokyklas lankančių vaikų tėvų įnašai žymiai viršija vidutinius įnašus. Tai leidžia manyti, jog tėvai labiausiai suinteresuoti vaikų meninių gebėjimų ugdymu, kitų kryptių neformaliojo švietimo finansavimą palikdami iš esmės savivaldybėms. Labai menkai panaudojami kiti NŠM veiklos finansavimo šaltiniai.
- Savivaldybių atstovai žymiai dažniau išreiškia nuomonę, kad krepšelio įvedimas pagerintų vaikų neformaliojo švietimo kokybę, tačiau respondentai – neformaliojo švietimo mokyklų atstovai krepšelio įvedimą dažniausiai sieja su vienokiomis ar kitokiomis išlygomis.

- Tyrimo dalyviai – respondentai vieningai pritarė idėjai nustatyti neformaliojo švietimo krepšelio priedą ypatingų poreikių (itin gabiems, socialiai ir biologiškai pažeistiems) vaikams.
- Neformaliojo švietimo prieinamumo organizacinės prielaidos (vaikų pavežėjimas, transporto išlaidų kompensacija, ugdymo proceso organizavimas) nekelia didelių sunkumų, šie klausimai sprendžiami su savivaldybių pagalba.

REKOMENDACIJOS

- **Nacionaliniu lygmeniu:**
 - o Rekomenduoti perėjimą prie tolygaus neformaliojo vaikų švietimo paslaugų planavimo, numatant visiems vaikams vienodą krepšėlį neformaliai ugdymui kaip valstybės taikomą priemonę užtikrinti vaikų lygias teises į socioedukacines paslaugas.
 - o Siūlyti valstybės lygmeniu priimti švietimo politiką grindžiamus sprendimus (sprendinių variantai):
 - Neformaliojo vaikų švietimo krepšelio finansavimui lėšas numatyti:
 - valstybės biudžete; šiuo atveju, atsižvelgiant į valstybės galimybes, numatyti laipsnišką perėjimą prie krepšelio principo;
 - savivaldybių biudžetuose, numatant valstybės dotacijas savivaldybėms, kuriose vaikų neformalusis švietimas silpnai išplėtotas;
 - vien savivaldybių biudžetuose, papildant Švietimo įstatymą krepšėlį ir jo dydį reglamentuojančia nuostata.
 - Neformaliojo vaikų švietimo krepšelio apimtį skaičiuoti:
 - a) nuo visų savivaldybėje esamų mokyklinio amžiaus vaikų;
 - b) nuo neformaliojo švietimo mokyklas lankančių mokinių;
 - c) atsižvelgti į abu rodiklius nustatant priimtina normą.
 - Nustatyti santykį tarp neformaliojo švietimo krepšelio ir papildomo ugdymo lėšų mokinio krepšelyje:
 - a) įteisinti abu nesiejamus tarpusavyje lėšų krepšelius, skirtus vaikų popamokinei veiklai (extra curriculum) finansuoti;
 - b) savivaldybių biudžetų lygmeniu suformuoti vieningą neformalaus švietimo krepšėlį; tuo atveju įvertinti papildomo ugdymo dalies mokinio krepšelyje piniginę apimtį.
 - o Krepšelio dydį susieti su šalies BVP ir infliacijos rodikliais. Valstybės biudžeto sąskaita nustatyti ne mažiau kaip 30 proc. dydžio priedus prie neformaliojo švietimo krepšelio ypatingų poreikių vaikams; kitokią lėšų diferenciaciją (pagal ugdymo kryptis, ugdytinių amžių ir pan.) nustato savivaldybės, tvirtindamos neformaliojo švietimo mokyklų biudžetus.

- o Patvirtinti dvišalių ir daugiašalių sutarčių tarp neformaliojo švietimo institucijų, vaikų ir jų tėvų sudarymą, numatant pasirenkamas neformalaus ugdymo kryptis formas ir tėvų įnašus, paremtus skirtumu tarp krepšelio apimties ir realių mokinio ugdymo kaštų.
- o Parengti neformaliojo švietimo krepšelio lėšų panaudojimo tvarką ir metodikas, skatinant bendrojo lavinimo mokyklų ir neformaliojo švietimo institucijų partnerystę ir bendradarbiavimą.
- o Nustatyti vaikų neformaliojo švietimo rezultatų apskaitos tvarką, kurios privalėtų laikytis visi neformaliojo švietimo paslaugų teikėjai. Tokia apskaita turėtų būti, iš vienos pusės, paremta NŠM veiklos kokybės kriterijais, iš kitos ji padėtų tobulinti šiuos kriterijus.
- o Rekomenduojama įstatymu nustatyti:
 1. Visiems vaikams tolygų neformaliojo vaikų švietimo krepšelių, kuris sudarytų ne mažiau nei 50 proc. neformaliajam vaikų švietimui patiriamų sąnaudų.
 2. Socialiai, biologiškai pažeistiems ir raidos sutrikimų turintiems bei ypatingai gabiems vaikams taikyti pozityvaus diskriminavimo principą, neformaliojo vaikų švietimo krepšelių didinant nuo 20 iki 30 procentų.
 3. Prie neformaliojo vaikų švietimo finansavimo principų pakeitimų pereiti palaipsniui, numatant egzistuojančių institucijų išsaugojimą ir kaitą bei numatant paramą savivaldybėms, kuriose neformaliojo vaikų švietimo sistema nėra pakankamai išplėtotą.
 4. Skatinti savivaldybes planuoti lėšas neformaliajam vaikų švietimui, numatant tolygų jų paskirstymą visiems moksleiviams.
 5. Skatinti prisidėti tėvus ir verslo atstovus vykdant populiariausias ir brangiausias neformaliojo vaikų švietimo programas.
- **Savivaldybių lygmeniu:**
 - o Parengti neformaliojo vaikų švietimo strategiją, susietą su krepšelio taikymu, skatinant vaikų neformalaus ugdymo ir pozityviosios socializacijos programų plėtotę.
 - o Nepriklausomai nuo sprendimo dėl krepšelio įvedimo 2007 metais išlaikyti ne mažesnę kaip 2006 metų finansavimą; naudoti valstybės skiriamas lėšas 2007 metais pagal savivaldybės patvirtintas tvarką ir remiantis institucijų patvirtintomis

sutartimis; tuo pat metu skatinti naujas programas ir iniciatyvas neformaliojo vaikų švietimo srityje.

- o Plėsti neformaliojo vaikų švietimo įstaigų tinklą, skatinant institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir privačias iniciatyvas, atsižvelgiant į vaikų skaičių, susiformavusias regiono sociokultūrines tradicijas. Toliau plėtoti muzikos ir sporto, kitų neformaliojo vaikų švietimo kryptų mokyklų sistemą, skatinant ir tolygiai remiant tiek valstybės ir savivaldybių, tiek privačių ir nevyriausybinių institucijų iniciatyvas.
- o Skatinti vaikų neformalųjį švietimą municipaliniuose kultūros, bendruomenių centruose ir kituose sociokultūrinėse institucijose.
- o Naudoti valstybės skiriamas lėšas pagal savivaldybių patvirtintas strategines programas, prioritetines veiklas ir skatinant socialinę partnerystę.
- o Siekiant užtikrinti vaikams kuo lygesnes galimybes pasirinkti jų poreikius atitinkančią neformaliojo ugdymo veiklą, įdiegti socioedukacinių paslaugų monitoringo ir informacinę sistemas.

- **Institucijų lygmeniu:**

- o Sudaryti neformaliojo vaikų švietimo plėtotės programas 2007-2010 metams.
- o 2007 metais pereiti prie neformalaus ugdymo įgyvendinimo sutarčių su vaikais ir jų tėvais pagrindu.
- o Plėtoti bendradarbiavimą su neformalaus ugdymo prioritetus atitinkančiomis institucijomis ir neformalaus ugdymo programas inicijuojančiais profesionalais, sudarant su jais atitinkamas sutartis.
- o Plėsti tėvų ir kitų bendruomenės narių nuolatinį informavimą apie teikiamas socioedukacines paslaugas, užtikrinti toliau gyvenančių ugdytinių pavežėjimą.

LITERATŪRA

1. Aramavičiūtė V. Mokinių dorovinės pozicijos formavimas. Kaunas: Šviesa, 1985.
2. Barkauskaitė M. Paaugliai: sociopedagoginė dinamika: [Monografija]. Vilnius: VPU I-kla, 2001.
3. Bitinas B. Hodegetika: Auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius: Kronta, 2004.
4. Dapkienė S. Papildomojo ugdymo formos. Šiauliai, 1998.
5. Dapkienė S., Dapkus A. Klasės auklėtojas ir tėvai - vaikų laisvalaikio organizatoriai. Iš: Papildomasis ugdymas. II (straipsnių rinkinys). Šiauliai: "Šiaurės Lietuva", 2002, p. 8-17.
6. Donskis L. Švietimas ir politika: ateities intelektualinės strategijos // Konferencijos „Pilietinis švietimas ir politinis raštingumas Lietuvoje: kokią valstybę ir visuomenę turėsime?“ medžiaga // Pilietinės visuomenės institutas. Vilnius, 2004.
7. Dzenuškaitė S. Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas. Vilnius: PMTI, 1991.
8. Gabių ir talentingų vaikų ugdymo ir rėmimo programa. Švietimo ir mokslo ministerijos projektas. Švietimo ir mokslo ministerijos kanceliarijos dokumentas, 1998.
9. Grinevičienė N. Mokinių laisvalaikio ir papildomojo ugdymo šiandieninės problemos. Iš: Lietuvos mokykla: istorija ir dabartis. Šiauliai, 1997.
10. Jackūnas Ž. Lietuvos švietimas XXI a. iššūkių akivaizdoje: EBPO (OECD) ekspertų žvilgsnis. Iš: Permainos. Tarptautinis kritinio mąstymo žurnalas. Vilnius: Šiuolaikinių didaktikų centras, 2002 (8), p. 12-14.
11. Jaunimo balsai-vaikų ir jaunimo nuomonės tyrimas.-Lietuvos nacionalinis UNCEF komitetas, 2001.-43 p.
12. Jovaiša L. Hedogetika: auklėjimo mokslas. Vilnius: Agora, 1995
13. Jucevičienė P., Šiuolaikinė edukologija ugdymo mokslo raidos kontekste. Iš: Edukologijos idėjos Lietuvos švietimo sistemos modernizavimui. Kaunas: Technologija, 1998, p. 13 - 38.
14. Kaluinaitė K. V-VII klasių mokinių kūrybingumo raida diferencijuoto dailės mokymo procese [rankraštis] : daktaro disertacija : socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / VPU. Vilnius, 2002.
15. Kernytė A. Neformalusis ugdymas popamokinėje veikloje. // Iš Mokslinės metodinės konferencijos „Dorinis mokinių ugdymas pamokoje ir popamokinėje veikloje, 2004. [Žiūrėta: 2006-01-28]. Prieiga per Internetą: <http://www.multikultura.lt/renginiai/konf2004/Kernytes%20.htm>.

16. Kurienė A. Papildomas chemijos mokymas bendrojo lavinimo mokykloje kaip pedagoginis reiškinys: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 2002.
17. Kvieskienė G. Moksleivių laisvalaikio kultūra. Iš: Laisvalaikio kultūra. Sud. G. Kvieskienė. Vilnius: VPU I-kla, 1996. p. 12-14.
18. Kvieskienė G. Socializacijos pedagogika. (Įvadas į socialinę pedagogiką). Vilnius: Baltijos kopija, 2000.
19. Kvieskienė G. Draugijos ir organizacijos. Vilnius, 1994.
20. Kvieskienė G., Liepuonius A., Laisvalaikio kultūra. Iš: Kultūros kongresas. Sud. G. Kvieskienė.- Vilnius, 19
21. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija [monografija]. Vilnius: VPU, Socialinės komunikacijos institutas, 2005.
22. Kvieskienė G. Socializacija ir vaiko gerovė [monografija]. Vilnius: VPU, Socialinės pedagogikos katedra, 2003.
23. Kviekienė R., Aerobikos ir krepšinio panaudojimas mergaičių fiziniam ugdymui per kūno kultūros pamokas: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 2001.
24. Lietuvos švietimo reformos gairės: straipsnių rinkinys. Vilnius: Valst. Leidybos centras, 1993.
25. Makarskaitė R. Gamtotyrinės veiklos ypatumai papildomo ugdymo sistemoje: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ugdymas (edukologija) (07 S) / Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 1998.
26. Martišauskienė E., Dvasinių vertybių įkūnijimas paauglių elgesyje. Acta Pedagogica Vilnesia. 2004, Nr. 13, p. 53-71.
27. Mitrikas A. Pramoga laisvalaikio užsiėmimuose. Iš: Menas ir laisvalaikio kultūra. T. 1., 1981, p. 159- 177.
28. Narkevičienė B. Gabių vaikų ugdymo sąlygų modelis ir jo raiška Lietuvoje [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07S) / Kauno technologijų universitetas. Kaunas, 2000.
29. Pečeliūnas R. Vaikų vokalinės kultūros ugdymo popamokiniu metu optimizavimas [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / Šiaulių universitetas. Šiauliai, 2001.
30. Pečkus K. Moksleivių paralelinis ugdymas Lietuvoje 1918-1940 metais: ištakos, turinys, formos. Vilnius: Leidybos centras, 1994.

31. Poviliūnas A. Regiono švietimo klausimais. Iš: Tarp dviejų pradžių: bandymas kurti regiono švietimo politiką. (Sud. R. Bruzgelevičienė, V. Būdienė, A. Poviliūnas, L. Žukauskienė). Vilnius: Knygiai, 2002.
32. Ragulienė L. Jaunųjų fizikų mokykla "Fotonas"-moksleivių kūrybingumo ugdymo priemonė: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / Šiaulių pedagoginis universitetas. Šiauliai, 1999.
33. Ramaneckienė I. Papildomasis ugdymas. Iš: Papildomasis ugdymas. Sud. I. Ramaneckienė. Šiauliai: Šiaurės Lietuva, 1998. p. 4-10.
34. Ramaneckienė I. Papildomojo ugdymo šiandiena ir galbūt rytdiena. Iš: Papildomasis ugdymas. II (straipsnių rinkinys). Sud. I. Ramaneckienė. Šiauliai: "Šiaurės Lietuva", 2002. p. 3-7.
35. Ramaneskiene I. Septyni klausimai apie papildomąjį ugdymą. Dialogas. 1997 m. birželio 27 d. Nr. 26 (286).
36. Ratkus J. Ugdymas ir popamokinė pasaulio pažinimo veikla. Šiauliai: litera, 2000.
37. Regioninė monitoringo ataskaita Nr.7: jaunimas ir vaikai besikeičiančioje visuomenėje: santrauka. Vilnius: UNICEF, 2001.
38. Spierts M. Balansavimas ir aktyvinimas. Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
39. Stulpinas T. Visuomenės institucijų reitingas: mokinių nuomonė. Iš: Acta pedagogica Vilensia. Mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 1999, Nr. 6, p. 92 – 102.
40. Survutaitė D. Papildomojo ugdymo stebėseną Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. Iš: Acta pedagogica Vilensia. Mokslo darbai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2004, Nr. 2, p. 164 – 170.
41. Šiaulytienė D. Projektų metodas dailės mokyme: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 2000.
42. Šmitienė G. Saviraiškos vaidmuo ugdant 6 – 8 metų vaikų dorovinę elgesį: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ugdymas (edukologija) (07 S) / Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 1999.
43. Targamadzė V. Ugdymo tikslų realizavimas pedagoginėje sistemoje – prielaida nusikalstamumo prevencijai. Iš: Mokykla ir nusikalstamumo prevencija. Straipsnių rinkinys. Sud. V. Šlapkauskas. Vilnius: Leidybos centras, 1996, – p. 67 – 70.
44. Taruškienė J. Neformalusis ugdymas. Iš: Lyginamoji edukologija. Monografija. Kaunas: KTU, 1997, 68 – 70 p.

45. Tilindienė J. Sportinė veikla kaip paauglio santykio su savimi formavimosi sąlyga: [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S) / Vilniaus pedagoginis universitetas. Vilnius, 2000.
46. Vaikų ir jaunimo neužimtumo ir nusikaltimų prevencija. Situacijos analizė ir metodinės rekomendacijos.-Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, 2000.-201 p.
47. Vaitkevičius J. Moksleivių laisvalaikio problemos. Iš: Mokymo ir auklėjimo klausimai, T. 17, 1985, p. 43-45.
48. Vaitkevičius J. Moksleivių mokymosi ir laisvalaikio problemos. Vilnius: Mokslas, 1998.
49. Zaleskienė I. Papildomo ugdymo sistemos metmenys. Iš: Lietuvos švietimo reformos gairės. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1993, p. 167-172.
50. Žalys V. Paauglių muzikinės kultūros ugdymas džiazu priemonėmis: daktaro disertacija : socialiniai mokslai, ugdymas (edukologija) (07S) / Šiaulių universitetas. Šiauliai, 2000.
51. Želvys R. Švietimo reforma decentralizacijos [centralizacijos požiūriu]. Iš: Tarp dviejų pradžių: bandymas kurti regiono švietimo politiką. Sud. R. Bruzgelevičienė, V. Būdienė, A. Poviliūnas, L. Žukauskienė. Vilnius: Knygiai, 2002.

Dokumentai

1. LR Švietimo ir mokslo ministerijos 2001 09 25 pažyma Nr.24-06-06-116 Dėl moksleivių papildomojo ugdymo ir laisvalaikio organizavimo, Vilnius.
2. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. 63-2853.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209 patvirtinta Vaikų ir jaunimo socializacijos programa
4. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-663 Dėl 2005-2007 metų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo. Iš www.smm.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2006-06-12]. Prieiga per Internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm.
5. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK-2695 Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo. Iš www.smm.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2006-01-05]. Prieiga per Internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm.
6. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. ISAK-433/A1-83 Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos patvirtinimo. Iš www.smm.lt [interaktyvus]. [Žiūrėta: 2006-01-15]. Prieiga per Internetą: http://www.smm.lt/teisine_baze/isakymai.htm

7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 31 d. nutarimas Nr. 1526 Dėl užmokesčio už vaikų papildomą ugdymą.
8. Valstybės švietimo strategijos 2003 –2012 metų nuostatos, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX-1700.
9. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK - 433/A1-83.
10. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos 2005 – 2007 m. strateginis veiklos planas
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. nutarimu Nr. 197 patvirtinta Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinė programa
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. nutarimu Nr. 560 patvirtinta Vaikų vasaros poilsio organizavimo ir finansavimo tvarka
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimas Nr. 184 Dėl vaiko gerovės valstybės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005 – 2012 metų plano patvirtinimo.
14. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, Valstybės žinios, 2003, Nr. 119-5406.
15. Nacionalinė narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 1999-2003 metų programos vykdymo 2001-2003 metų priemonės. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 01 23 nutarimas Nr. 73.-Žin., 2001, Nr. 8-235.

1 priedas. Klausimynas savivaldybių švietimo skyriams

GERB. VEDEJAU,

LR Švietimo ir mokslo ministerijos pavedimu VPU Socialinės komunikacijos institutas vykdo tyrimą „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“, kurio tikslas – išnagrinėti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo galimybes ir prielaidas. Į tai atsižvelgus, prašytume pateikti kai kurią informaciją šiuo klausimu ir nuomonę dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo. Ši informacija bus panaudota tik nurodyto tyrimo tikslams. Tyrimo organizatoriai

Savivaldybė _____

1. Kiek Jūsų savivaldybėje yra neformaliojo vaikų švietimo mokyklų (klubų, centrų, dailės, muzikos, sporto ir pan. mokyklų)? _____

2. Koks yra visas savivaldybės švietimo biudžetas? _____ tūkst. Lt

3. Kokia dalis viso savivaldybės švietimo biudžeto tenka neformaliojo vaikų švietimo mokykloms? _____ tūkst. Lt

4. Kaip panaudojamos neformaliajam vaikų švietimui (papildomajam ugdymui) bendrojo lavinimo mokykloms skirtos, tačiau nepanaudotos lėšos? (pažymėkite)

4.1. Tokių atvejų nebūna

4.2. Mokyklos gali šias lėšas panaudoti kitoms ugdymo reikmėms

4.3. Lėšos perduodamos neformaliojo vaikų švietimo mokykloms

4.4. Lėšos grąžinamos savivaldybei

4.5. Kita (įrašykite) _____

5. Kiek yra mokinių savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklose? _____

6. Kiek vaikų lanko savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo mokyklas? _____

7. Kokiais kriterijais remiantis savivaldybės švietimo biudžeto lėšos paskiriamos neformaliojo vaikų švietimo mokykloms? (įrašykite)

8. Kokią dalį Jūsų savivaldybės gabių vaikų, Jūsų nuomone, būtų galima finansuoti iš gabių vaikų programos?

8.1. Iki 10 proc.

8.2. 11 – 20 proc.

8.3. 21 – 30 proc.

8.4. 31 – 40 proc.

8.5. 41 ir daugiau proc.

9. Ar, Jūsų nuomone, įvedus neformaliojo vaikų švietimo krepšelių neformalusis vaikų ugdymas būtų rezultatyvesnis?

9.1. Taip, žymiai pagerėtų (nurodykite kodėl)

9.2. Padėtis nepasikeistų

9.3. Dėl įvairių priežasčių pablogėtų (nurodykite kodėl)

10. Ar sutinkate su principu, kad neformaliojo vaikų švietimo krepšelio dydis visiems vaikams būtų vienodas, o socialiai pažeistų, gabių ir kitų specialių grupių vaikų neformalusis švietimas būtų finansuojamas iš specialiųjų programų lėšų?

10.1. Taip (atsakymą pagrįskite)

10.2. Ne (atsakymą pagrįskite)

11. Savivaldybės skirtos lėšos (įskaitant gautas iš LR Švietimo ir mokslo ministerijos) tarptautinėms, nacionalinėms ir kitoms vaikų socializacijos programoms įgyvendinti 2005 metais (tūkst. Lt) ir programoje dalyvavusiųjų vaikų skaičiai.

Programos pavadinimas	Lėšos iš viso	Programoje dalyvavusių vaikų skaičius	Tame skaičiuje lėšos neformaliojo	Programoje dalyvavusių neformaliųjų
-----------------------	---------------	---------------------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------

			švietimo mokykloms	švietimo mokyklų vaikų skaičius
Bendra visų programų apimtis				
<i>Tame skaičiuje:</i>				
Nacionalinė nusikaltimų prevencijos ir kontrolės 2005- 2006 m. Programa				
Vaiko gerovės valstybinės politikos strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2005- 2012 m. plano programa				
Vaikų ir jaunimo socializacijos programa <i>Iš šios programos:</i>				
Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos programa				
Vaikų vasaros poilsio programa				
Kryptingo vaikų užimtumo programa				
Nacionalinės narkotikų kontrolės ir narkomanijos prevencijos 2004- 2008 m. Programa				
Nacionalinės smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005-2007 m. programa				
Paramos jauniems menininkams programa				
Vaikų ir jaunimo ugdymosi užtikrinimo programa				
Kitos (<i>įrašykite</i>)				

12. Ar yra savivaldybė parengusi neformaliojo vaikų švietimo sistemos plėtros ir tobulinimo programą, nustačiusi šios ugdymo srities prioritetus ir pagrindines kryptis?

Jei yra parengta, prašytume pridėti

Jei nėra, apibūdinkite tokios programos kūrimo gaires

Dėkojame už atsakymus.

2 priedas. Klausimynas neformaliojo švietimo institucijoms

GERBIAMAS INSTITUCIJOS VADOVE,

LR Švietimo ir mokslo ministerijos pavedimu VPU Socialinės komunikacijos institutas vykdo tyrimą, kurio tikslas – išnagrinėti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo galimybes ir prielaidas. Į tai atsižvelgus, prašytume pateikti informaciją apie Jūsų vadovaujamą neformaliojo vaikų švietimo instituciją. Ši informacija bus panaudota tik nurodyto tyrimo tikslams.

Tyrimo organizatoriai

1. Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos (klubo, centro, dailės, muzikos, sporto ir pan. mokyklos) pilnas pavadinimas ir adresas:

2. Jūsų institucijos tipas?

2.1. Specializuota vaikų gebėjimų ugdymo mokykla

2.2. Daugiaprofilinė neformaliojo vaikų švietimo institucija

3. Neformaliojo vaikų švietimo turinio kryptis (jei yra kelios, pažymėkite visas)

3.1. Sporto

3.2. Muzikos

3.3. Choreografijos

3.4. Dailės

3.5. Kita meno kryptis

3.6. Gamtos

3.7. Technikos ir technologijos

3.8. Etnokultūros ir kraštotyros

3.9. Turizmo

3.10. Kita (įrašykite) _____

Apibūdinkite savivaldybės biudžeto lėšų panaudojimą mokyklos išlaikymui 2005 metais (pagal Jūsų mokyklos išlaidų sąmatos įvykdymo 2006 sausio 1 d. ataskaitą)

4. Biudžetinės lėšos iš viso (tūkst. Lt)

tame skaičiuje:

5. Darbo užmokestis ir socialinis draudimas (tūkst. Lt)

6. Mokymosi aplinkos lėšos (tūkst. Lt)

7. Įsigytas ilgalaikis turtas (tūkst. Lt)

8. Įsigytos mokymo priemonės (vaizdinė medžiaga, literatūra ir pan.) (tūkst. Lt)

9. Kitos išlaidos (tūkst. Lt)

10. Jūsų mokyklą 2005 metais lankiusių vaikų skaičius (2005 lapkričio 1d. duomenys)

iš jų:

11. Atleistų nuo mokesčio vaikų skaičius

12. Mokančių sumažintą mokestį vaikų skaičius

Tėvų mokesčio už vaiko išlaikymą neformaliojo vaikų švietimo mokykloje lėšų paskirstymas Jūsų institucijoje 2005 metais. (Pagal tėvų mokesčio už vaiko išlaikymą neformaliojo vaikų švietimo mokykloje biudžeto išlaidų sąmatos įvykdymo 2006 sausio 1 d. ataskaitą)

13. Tėvų įmokos iš viso (tūkst. Lt)

tame skaičiuje:

14. Darbo užmokestis ir socialinis draudimas (tūkst. Lt)

15. Mokymosi aplinkos lėšos (tūkst. Lt)

16. Įsigytas ilgalaikis turtas (tūkst. Lt)

17. Įsigytos mokymo priemonės (vaizdinė medžiaga, literatūra ir pan.) (tūkst. Lt)

18. Kitos išlaidos (tūkst. Lt)

Neformaliojo vaikų švietimo mokyklos biudžeto lėšos, gautos 2005 m. iš kitų šaltinių.

19. Gauta tokių lėšų iš viso (tūkst. Lt)

tame skaičiuje:

20. Lėšos tarptautinėms, nacionalinėms ir kitoms programoms įgyvendinti (tūkst. Lt)

21. Lėšos, gautos iš socialinių partnerių ir rėmėjų (tūkst. Lt)

22. Lėšos, gautos už sutartinius darbus (surengtus seminarus, koncertus ar pan.)

23. Koks yra steigėjo (savivaldybės, ministerijos, NVO ar kt.) nustatytas tėvų užmokestis už vaiko išlaikymą Jūsų neformaliojo vaikų švietimo mokykloje?

Apibūdinkite mokyklos etatus ir pedagogines valandas 2005 metais.

24. Įstaigos administracijos ir pedagogų etatai (skaičius) _____

25. Jų darbo užmokestis per metus (tūkst. Lt) _____

26. Įstaigos techninio personalo etatai (skaičius) _____

27. Jų darbo užmokestis per metus (tūkst. Lt) _____

28. Neformaliajam vaikų švietimui skiriamų pedagoginių valandų skaičius (valandininkams) _____

29. Jų darbo užmokestis per metus (tūkst. Lt) _____

30. Kokiais kriterijais remiantis savivaldybės biudžeto lėšos paskiriamos Jūsų mokyklai? (įrašykite visus taikomus Jums skiriant lėšas)

31. Kokiais kriterijais remiantis nustatomas tėvų užmokestis už vaiko išlaikymą Jūsų neformaliojo švietimo mokykloje?

31.1. Pagal neformaliojo vaikų švietimo kryptį

31.2. Pagal vaiko pasirinktos veiklos populiarumą

31.3. Pagal vaiką ugdančio pedagogo kvalifikaciją

31.4. Kita _____

32. Koks yra Jūsų mokykloje nustatytas minimalus grupės (būrelio, studijos ir pan.) vaikų skaičius? _____

33. Jūsų neformaliojo vaikų švietimo mokyklos patalpų plotas (iš viso m²) _____

34. Kiek vaikų naudojasi priemiestiniu ar tarp miestiniu transportu atvykimui į Jūsų mokyklą? _____

35. Ar kompensuojamos vaikams atvykimo į mokyklą išlaidos?

35.1. Taip

35.2. Ne

35.3. Iš dalies (*nurodykite*) _____

36. Ar Jūsų mokyklos mokiniai gali keisti neformaliojo švietimo programas mokslo metų bėgyje, kaip tai įforminama?

36.1. Taip, gali, mokyklos direktoriaus įsakymu

36.2. Taip, gali, būrelių (studijų) vadovų susitarimu

36.3. Negali

36.4. Kita (*įrašykite*) _____

37. Ar mokykloje yra nustatyta užsiėmimus lankančių vaikų apskaitos tvarka?

37.1. Taip, nustatyta steigėjo

37.2. Taip, nustatyta institucijos administracijos

37.3. Nėra nustatyta

37.4. Kita (*įrašykite*) _____

38. Kokią užsiėmimus lankančių vaikų apskaitos forma taikoma Jūsų mokykloje?

38.1. Apskaitą veda tik būrelio (studijos ar pan.) vadovas

38.2. Vaikas įrašomas į mokyklos bendrąją registracijos knygą

38.3. Su vaikų tėvais (globėjais) sudaromos sutartys

38.4. Kita (*įrašykite*) _____

Prašytume išsakyti nuomonę dėl neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo.

39. Kokią maksimalią sumą per mėnesį, Jūsų nuomone, tėvai pasirengę mokėti už neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimus?

40. Ar, Jūsų nuomone, vaikų ugdymas būtų rezultatyvesnis įvedus neformaliojo vaikų švietimo krepšelį?

40.1. Taip, žymiai pagerėtų (*nurodykite kodėl*)

40.3. Padėtis nepasikeistų

40.4. Dėl įvairių priežasčių pablogėtų (*nurodykite kodėl*)

41. Ar sutinkate su principu, kad krepšelio dydis visiems vaikams būtų vienodas, o ypatingiems turintiems raidos, socialinių sutrikimų ir gabiems vaikams neformalusis ugdymas būtų finansuojamas papildomai?

41.1. Taip (*nurodykite kodėl*)

41.2. Ne (*nurodykite kodėl*)

41.3. Neturiu nuomonės

42. Kokią dalį Jūsų mokyklos ypatingų vaikų (turinčių raidos, socialinių sutrikimų, kt. specialiųjų poreikių, ypatingai gabių ir pan.), Jūsų nuomone, reikėtų finansuoti papildomai?

42.1. Iki 10 proc.

42.2. 11 – 20 proc.

42.3. 21 – 30 proc.

42.4. 31 – 40 proc.

42.5. 41 ir daugiau proc.

Dėkojame už atsakymus.

3 priedas. Respondento komentarų pavyzdys

Krepšelio įvedimas kelia nemažai minčių ar klausimų, į kuriuos sunku rasti atsakymus:

- 1. Ar įvedus krepšelį, vaikai nepraras galimybės laisvai, mokslo metų laikotarpyje (ne iki rugsėjo 1 d.) rinktis neformalaus švietimo programas vienoje ar keliose mokyklose? (Labai dažnai finansiniai planavimai ir skaičiavimai prasilenkia su gyvenimo logika.)*
- 2. Kiek tokių programų vaikai galės pasirinkti? Šiandien nemaža dalis mūsų mokyklos mokinių lanko daugiau nei vieno būrelio užsiėmimus ir ne tik mūsų mokykloje.*
- 3. Jeigu kiekvieno vaiko krepšelis būtų vienodo dydžio, tai kyla pavojus, kad mokyklos stengsis dirbtinai riboti galimybę vaikams rinktis daugiau mokymo programų - priimti į mokyklą ar į papildomą programą (būrelį) jau „atidavusį“ savo krepšelį, kad galėtų daugiau pritraukti lėšų (vaikui – tik 1 būrelio užsiėmimai).*
- 4. Mokinio krepšelio lėšos liečia tik mokymo reikalus, bet mokymosi aplinkos finansavimas ir toliau liks savivaldybėms, kurios vargu ar skirs daugiau lėšų joms pagerinti. Greičiau priešingai - pasinaudos galimybe gauti papildomas pajamas neinvestuojant savo lėšų. Todėl mokyklų materialinė bazė liks nepakitusi, o dažnai – skurdoka. Sunku tikėtis, kad šios mokyklos gaus pakankamai lėšų pastatų renovacijai ar priemonių įsigijimui.*
- 5. Toliau sėkmingai formalizuojant neformalųjį vaikų švietimą, kyla pavojus, kad turėtų keistis jo samprata ir teisės aktai, kurie jį reglamentuoja.*
- 6. Demokratiškumas, prieinamumas, savanoriškumas, veiklos individualizavimas ir aktualumas – tai pagrindiniai principai, kuriais remiasi neformalusis vaikų švietimas. Ar galime tikėtis, kad „krepšelio įvedimas“ atitiks jų reikalavimus? Juk šios nuostatos yra patvirtintos Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005-12-30 įsakymu Nr. ISAK-2695.*
- 7. Norisi tikėtis, kad priimant panašius sprendimus, pirma būtų labai gerai pasveriami visi plusai ir minusai, o tik tada taikoma praktikoje. Ar kas nors dėl to prisiims asmeninę atsakomybę?*

4 priedas. Klaipėdos miesto neformaliojo vaikų švietimo plėtots planas

*PAPILDOMOJO UGDYMO VEIKLOS ORGANIZAVIMO PROGRAMA 2004-2007 METAMS
[patvirtinta Klaipėdos miesto tarybos 2004 m. birželio 23 d. sprendimu Nr. 1-245]*

I. Bendrosios nuostatos

1. Papildomojo ugdymo veiklos programa (toliau vadinama – Programa) parengta įgyvendinant Vaikų ir jaunimo socializacijos programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209, Klaipėdos miesto plėtros strateginio plano 5.1.4 uždavinį, patvirtinto 2001 m. balandžio 26 d. Savivaldybės tarybos nutarimu Nr.110, Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2004 metų darbo plano, patvirtinto Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos 2003-12-24 sprendimu Nr. 1-470 ir Klaipėdos miesto savivaldybės strateginio veiklos plano, patvirtinto 2004 m. vasario 19 d. Nr. 1-43, nuostatas.

2. Vaikų teisės, taip pat pagrindiniai jų užimtumo ir socialinių įgūdžių formavimo principai įtvirtinti Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme, Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje ir Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme.

3. Šios programos įgyvendinimo pradžia – 2004 metai, pabaiga – 2007 metai.

4. Programos paskirtis – užtikrinti šiuolaikišką ir patikimą papildomojo ugdymo sistemą Klaipėdos miesto papildomojo ugdymo įstaigose, tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais, įgyvendinant kryptingas užimtumo, žalingų įpročių prevencijos ir edukacines programas, sudaryti geresnes papildomojo ugdymosi sąlygas.

5. Šios programos vykdytojai – Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Socialinis departamentas, neformaliojo švietimo (papildomojo ugdymo) įstaigos, Klaipėdos miesto pedagogų švietimo ir kultūros centras, Švietimo įstaigų ūkio tarnyba.

6. Vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas yra savarankiška savivaldybės funkcija, kurią įgyvendindama savivaldybė turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakinga už šių funkcijų atlikimą. Klaipėdos mieste neformaliajam švietimui ir neformaliojo švietimo įstaigų veiklai skiriamas didelis ir nuolatinis Savivaldybės tarybos bei kitų institucijų dėmesys. Sistemingai yra stebimas papildomojo ugdymo įstaigų veiklos efektyvumas, esant reikalui, jų veiklą siūloma koreguoti. Siekiama nuolat gerinti ugdymo ir ugdymosi kokybę, užtikrinti palankias tam sąlygas. Įstaigų vadovai skatinami kryptingai siekti pagrindinių neformaliojo švietimo mokykloms keliamų veiklos tikslų, sudaryti sąlygas plėtoti ir

tenkinti pažintinius vaikų ir jaunimo interesus, lavinti meninius gebėjimus bei lanksčiai reaguoti į visuomenės poreikius, puoselėti lietuvių ir kitų tautų bei krašto kultūros tradicijas ir jų tęstinumą.

II. ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

7. Klaipėdos mieste vaikų papildomąjį ugdymą vykdo visos bendrojo lavinimo mokyklos, neformaliojo švietimo įstaigos (ikimokyklinės įstaigos, dailės ir muzikos, sporto mokyklos, centrai, studijos ir klubai), taip pat jaunimo organizacijos (skautų, maironiečių, ateitininkų ir kitos nevyriausybinės ir visuomeninės organizacijos), privatūs klubai, studijos.

8. Klaipėdos savivaldybės bendrojo lavinimo mokyklos papildomąjį ugdymą organizuoja pagal Bendrajame ugdymo plane esančias nuostatas ir skiriamas pedagogines valandas kiekvienai klasių grupei.

9. Kryptingo meninio ugdymo (muzikos, dailės, choreografijos, teatrinio meno) programas 2003/2004 m.m. vykdė vienuolika mokyklų. Visose mokyklose yra sukurta savita popamokinės veiklos sistema, paruoštos programos, įgyvendinami įvairūs projektai. Moksleivių saviraiška tenkinama per meninį techninį, aplinkosauginį ir ekologinį, etninį, sportinį lavinimą.

10. Didelis dėmesys skiriamas valstybinėms šventėms, dalykiniams renginiams. Mokyklų papildomojo ugdymo būreliai ruošia kūrybines parodas, meninių kolektyvų koncertus, apibendrinančius jų metinę veiklą, pristato projektų rezultatus, organizuoja meninius ir dalykinius konkursus bei olimpiadas.

11. Papildomąjį ugdymą mieste vykdo 13 neformaliojo švietimo įstaigų. Lentelėje pateikiami duomenys apie įstaigas lankančių vaikų skaičius ir išlaidas, tenkančias 1 vaikui:

Įstaigos pavadinimas	Vaikų skaičius	Pedagoginių normų skaičius	Etatų skaičius	2003 m. 1 vaiko išlaikymas (Lt)	Skirta lėšų iš biudžeto 2004 m. (tūkst.Lt)
J.Karoso muzikos mokykla	520	109,0	15,75	3393,85	1986,6
J.Kačinsko muzikos mokykla	750	148,0	21,25	3180,01	2651,2
Vaikų dailės mokykla	319	15,72	13,5	1411,7	488,9
Jaunimo centras	650	31,0	20,5	1180,0	828,0
Mokinių saviraiškos centras	1100	33,94	29,0	870,0	1023,8
Klubas-teatras „Aušra“	115	5,5	11,3	2370,0	246,3
Klubas „Švyturys“	203	3,11	3,5	600,0	114,2

Klubas „Liepsnelė”	222	3,11	4,5	530,0	121,1
Klubas „Inkarėlis”	160	6,11	7,8	1290,0	212,3
Klubas „Saulutė”	125	4,0	4,5	1230,0	137,2
Klubas „Draugystė”	115	3,72	2,5	930,0	104,3
Klubas „Žuvėdra”	189	4,0	2,5	550,0	98,9
Klubas „Želmenėlis”	120	4,0	2,5	1000,0	107,0
Iš viso:	4588	371,21	139,05	-	8119,8

12. Dailės ir muzikos mokyklose dirbama pagal iš dalies formalizuotas dailės ir muzikos programas, diferencijuojant ugdymo turinį, visiems moksleiviams sudaromos galimybės mokytis menų pagal gebėjimus ir pageidavimus, įgyti profesinius pagrindus siekti meistriškumo, atskleisti ir realizuoti savo meninius gebėjimus.

13. Ryškus muzikos mokyklų moksleivių indėlis į miesto kultūrinį gyvenimą: rengiami tradiciniai koncertai miesto visuomenei valstybinių švenčių bei atmintinų dienų progomis. Įgyvendinami bendri muzikiniai projektai su savivaldybės Muzikos centru (festivalis „Skambanti banga“, koncertų ciklai „Muzikos laiškai“), Muzikiniu teatru ir Mažosios Lietuvos simfoniniu orkestru („Jaunųjų talentų koncertai“). Muzikos mokyklų moksleiviai sėkmingai dalyvauja tarptautiniuose, respublikiniuose B. Dvariono, J.Švedo, J.Pakalnio, K.Biliūno jaunųjų atlikėjų konkursuose, pelno prizines vietas. Klaipėdos J.Kačinsko muzikos mokyklos berniukų ir jaunuolių choras „Gintarėlis“ kasmet dalyvauja prevenciniame judėjime „Berniukai prieš smurtą ir narkomaniją“.

Vaikų muzikos mokyklas sieja bendradarbiavimo ryšiai su Stasio Šimkaus konservatorija, Klaipėdos universiteto Menų fakultetu. Drauge su Muzikos mokytojų asociacija rengiamos respublikinės konferencijos muzikinio ugdymo temomis. Muzikos mokyklos nuolat organizuoja konferencijas bei seminarus muzikos bei choreografijos mokytojams.

14. Dailės mokyklos moksleiviai nuolat rengia parodas miesto visuomenei, pasiekia gerų rezultatų respublikiniuose ir tarptautiniuose konkursuose. Moksleiviai dažnai tęsia dailinės krypties studijas aukštosiose mokyklose. Šios mokyklos pedagogai aktyviai dalyvauja miesto dailės mokytojų metodinėje veikloje.

15. Mieste veikia 10 savivaldybės papildomojo ugdymo įstaigų: 2 centrai (Jaunimo ir Moksleivių saviraiškos), 2 studijos (teatro – „Aušra“, choreografijos - „Inkarėlis“), 6 vaikų ir jaunimo klubai („Draugystė“, „Liepsnelė“, „Saulutė“, „Švyturys“, „Želmenėlis“, „Žuvėdra“).

16. Jaunimo centre daug dėmesio skiriama meninių kolektyvų profesionalumui. Veikia reprezentaciniai miesto meniniai kolektyvai: šokių - „Junga“, „Vijurkas“, teatrinio meno - „Trepse“, „Svajonė“, choras „Aušrinė“, ansambliai „Keberioškšt“, „Dolce musica“, „Doremiukai“, dailės studija „Varsa“. Vaikams sudarytos galimybės dalyvauti ir būrelių veikloje (jaunųjų literatų, skaitovų, renginių vedėjų, fitodizaino, dizaino ir kt.). Šis centras atlieka ir kitas funkcijas: 1) organizuoja ir koordinuoja bendrus ir masinius miesto moksleivių renginius ir šventes (Rugsėjo 1-osios, Vaikų gynimo dienos ir kt.); 2) kuruoja moksleivių organizacijas; 3) vykdo vaikų vasaros poilsio, vaikų-paauglių nusikalstamumo ir žalingų įpročių prevencijos programas; 4) koordinuoja bendrojo lavinimo mokyklose vykdomus respublikinius jaunųjų filologų, skaitovų konkursus, teikia metodinę pagalbą; 5) organizuoja įvairius miesto konkursus.

17. Moksleivių saviraiškos centre veikia techninės kūrybos (kartingų, aviamodelizmo, pradinio modeliavimo, jaunųjų konstruktorių, automodeliavimo, jachtų konstravimo, radijo bangomis valdomų laivų modelių), chemikų, informatikų, gamtininkų ir ekologų, turistų, jaunųjų jungų, kraštotyrininkų, foto, animacinių filmų kūrėjų, keramikų, meninės saviraiškos būreliai ir kt. Moksleivių saviraiškos centras vykdo ir kitas funkcijas: 1) organizuoja turistinių grupių mainus; 2) koordinuoja gamtos ir tikslųjų mokslų respublikinių olimpiadų vykdymą; 3) vykdo ir koordinuoja miesto moksleivių saugaus eismo programas, ruošia jaunuosius dviratininkus ir automobilistus; 4) vykdo nusikalstamumo ir žalingųjų įpročių prevencijos, vaikų vasaros poilsio programas; 5) organizuoja ir koordinuoja pasaulinio jaunimo kūrybinio judėjimo „Minties Odisėja“ miesto ir respublikinius turus.

18. Choreografijos studijoje „Inkarėlis“ vaikams sudarytos sąlygos ne tik lankyti šokių kolektyvą „Inkarėlis“, bet ir šiuolaikinių šokių grupę „Ezu“, liaudiškos muzikos kapelą, ugdytinių tėvams ir seneliams – šokių kolektyvą „Sidabrinė gija“.

19. Klubas-teatras „Aušra“ specializuojasi teatrinio meno srityje. Čia sudarytos sąlygos vaikams gilintis į sceninės kalbos, judesio, grimo, aktorinio meistriškumo ir režisūros paslaptis. Studijoje veikia ir lėlių teatro grupė.

20. Vaikų klubų paskirtis yra sudaryti sąlygas turiningam mikrorajono vaikų užimtumui, taip pat vykdyti socializacijos funkciją, todėl klubuose veikia ne tik būreliai, bet ir renkasi klubo nariai, kuriems siūloma įvairi veikla, kartu organizuojami renginiai, konkursai, diskotekos, mokoma bendravimo ir diskusijų, meno ir kt.

21. Neformaliojo papildomojo ugdymo įstaigų veikla tapo įvairesnė, ieškoma naujų, įdomesnių darbo formų, šalia būrelinės veiklos daugėja laisvalaikio renginių pasiūla miesto moksleiviams: organizuojamos sveikatingumo dienos mikrorajono vaikams, vaikų ir jaunimo

teatrų, šiuolaikinio šokio, lėlių teatro mini formų festivaliai, renginiai, skirti Žemės dienai, popmuzikos festivaliai, įvairios akcijos, parodos, žinių konkursai ir t.t. Neformaliojo papildomojo ugdymo įstaigų ugdytiniai, dalyvaudami respublikiniuose, tarptautiniuose ir miesto renginiuose, pasiekė neblogų rezultatų. Visos papildomojo ugdymo įstaigos vykdo nusikalstamumo ir žalingų įpročių prevencijos, vaikų socializacijos ir vasaros poilsio programas.

22. Apibendrinant papildomojo ugdymo situacijos analizę, galima išskirti šias stipriąsias ir silpnąsias puses:

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
Susiformavusi vaikų užimtumo sistema ir išlikusi bazė – svarbūs veiksniai, įgalinantys organizuoti papildomąjį ugdymą ir vaikų užimtumą.	Nepakankama įstaigų veiklos sklaida, nesukurta visuomenės informavimo apie papildomojo ugdymo teikiamas paslaugas sistema. Trūksta patirties visuomenės poreikių tyrimo srityje ir operatyvumo, reaguojant į pasikeitusias reikmes.
Klaipėdos mieste galimybė ugdytis yra prieinama visų socialinių sluoksnių vaikams, kadangi mokesčiai yra nedideli, nuo jų atleidžiami talentingi ir socialiai remiami vaikai.	
Įvairi papildomojo ugdymo programų pasiūla saviraiškos ir polinkių plėtotei.	Ne visos vykdomos programos yra kokybiškos ir paklausios. Trūksta dalykinių programų pasiūlos mokymosi motyvaciją turintiems gabiesiems miesto moksleiviams. Tenkinti talentingų vaikų saviraiškos poreikius trukdo nešiuolaikiška materialinė bazė, finansinės paramos stoka.
Išaugo organizuojamų renginių skaičius, plečiasi programinė-projektinė veikla.	
Organizuojama nusikalstamumo ir žalingų įpročių prevencinė veikla.	
Vadovams ir pedagogams sudarytos galimybės tobulinti savo kvalifikaciją įvairiuose seminaruose, kursuose.	Ribotos papildomojo ugdymo pedagogų galimybės ugdytis socialinę, edukacinę ir teisinę kompetenciją, nes per mažai kvalifikacijos kėlimo programų, orientuotų į papildomojo ugdymo įstaigų veiklos planavimo, vadybos, darbo organizavimo, pedagoginės veiklos specifiką.
Palaikomi ryšiai su kitomis švietimo įstaigomis Lietuvoje ir už jos ribų, dalyvaujama tarptautiniuose, respublikiniuose renginiuose ir projektuose.	

Užtikrinamas finansavimas ugdymo aplinkai kurti ir palaikyti.	Nesukurta valstybinė neformaliojo švietimo teisinė norminė bazė ir finansavimo sistema.
	Ugdymosi aplinka ir priemonės nebeatitinka šiuolaikinės veiklos poreikių, riboja papildomojo ugdymo pasiūlos galimybes.
Didėja programinių fondų lėšos, gaunamos veiklos vykdymui ir materialinės bazės gerinimui.	

III. programos tikslai, uždaviniai ir įgyvendinimo priemonės

23. Programos strateginis tikslas – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius neformaliojo ugdymo įstaigose, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

24. Programos tikslai:

24. 1. Plėtoti vaikų užimtumą, gerinant papildomojo ugdymo veiklos kokybę.

24.2. Tobulinti papildomojo ugdymo vadovų ir pedagogų profesinę kompetenciją.

24.3. Modernizuoti papildomojo ugdymo (-os) sąlygas.

25. Siekiant Programos tikslų, numatyta įgyvendinti šiuos uždavinius ir priemones:

Tikslai	Uždaviniai	Priemonės	Vykdytojai	Įvykdymo terminas
1. Plėtoti vaikų užimtumą, gerinant papildomojo ugdymo veiklos kokybę.	1. Visuomenės apklausos, informacijos ir sklaidos sistemos sukūrimas.	1. Organizuoti visuomenės apklausas, numatant papildomojo ugdymo poreikį.	Jaunimo centras	Kas 2 metai (2005 ir 2007 m. balandžio mėn.)
		2. Informuoti visuomenę apie vaikų papildomojo ugdymo įstaigas ir užimtumo procesus.	Savivaldybės Švietimo skyrius	Kasmet spalio mėn.
		3. Sukurti ir atnaujinti informacinį puslapį tinklalapyje apie savivaldybės papildomojo ugdymo įstaigų veiklos pasiūlą.	Savivaldybės Švietimo skyrius, Jaunimo centras	Sukurti iki 2004 m. lapkričio mėn., atnaujinti nuolat
		4. Skleisti papildomojo ugdymo gerąją patirtį žiniasklaidoje.	Papildomojo ugdymo įstaigos	Nuolat
		5. Parengti informacinį papildomojo ugdymo katalogą.	Savivaldybės Švietimo skyrius	2004-2005 m.

		6. <i>Organizuoti papildomojo ugdymo įstaigų veiklos pristatymo mugės.</i>	<i>Papildomojo ugdymo įstaigos</i>	<i>Kasmet rugsėjo mėn.</i>
	2. <i>Kokybiškų ir paklausių papildomojo ugdymo programų kūrimas ir vykdymas.</i>	1. <i>Atsižvelgiant į visuomenės tyrimo išvadas, kurti ir įgyvendinti paklausias programas.</i>	<i>Papildomojo ugdymo įstaigos</i>	<i>Nuolat</i>
		2. <i>Užtikrinti kokybišką programų vykdymą, taikant įvairias formas</i>	<i>Papildomojo ugdymo įstaigos</i>	<i>Nuolat</i>
		3. <i>Vertinti vykdomų programų kokybę ir teikti išvadas įstaigų bendruomenėms.</i>	<i>Savivaldybės švietimo skyrius</i>	<i>Pagal priežiūros planą</i>
		4. <i>Parengti dalyko gilinimo edukacines programas gabiesiems moksleiviams.</i>	<i>Jaunimo centras, Moksleivių saviraiškos centras</i>	<i>Iki 2005 m. birželio mėn.</i>
	3. <i>Vaikų socializacijos formų įvairovės plėtojimas, prieinamumo ir socialiai teisingų saviraiškos galimybių bei laisvalaikio užimtumo garantavimas.</i>	1. <i>Parengti vasaros poilsio ir socialinės rizikos veiksmų prevencijos programų kūrimo ir koordinavimo sistemą.</i>	<i>Socialinis departamentas</i>	<i>2005 m.</i>
		2. <i>Organizuoti kartu su bendrojo lavinimo, sporto mokyklomis sportines ir sveikatingumo stovyklas mikrorajonų vaikams vasarą.</i>	<i>Socialinis departamentas</i>	<i>Kiekvieną vasarą 2005-2007 m.</i>
		3. <i>Įgyvendinti žalingų įpročių prevencijos vaikų vasaros poilsio programas.</i>	<i>Papildomojo ugdymo įstaigos</i>	<i>Kiekvieną vasarą 2005-2007 m.</i>
		4. <i>Pagal vaikų ir paauglių nusikalstamumo analizę rengti nusikalstamumo prevencijos programas.</i>	<i>Papildomojo ugdymo įstaigos, socialiniai partneriai</i>	<i>Nuolat</i>

		5. Skatinti vietas bendruomenę ir socialinius partnerius spręsti vaikų užimtumo problemas.	Savivaldybės švietimo skyrius, papildomojo ugdymo įstaigos	Nuolat
		6. Plėtoti projektinę veiklą.	Papildomojo ugdymo įstaigos	2004-2007 m.
2. Tobulinti papildomojo ugdymo vadovų ir pedagogų profesinę kompetenciją	1. Galimybių ir sąlygų tobulinti socialinę ir edukacinę kompetenciją sudarymas, kvalifikacijos kėlimas, papildomų kompetencijų įgijimas.	1. Paruošti papildomojo ugdymo pedagogų kompetencijos aprašus.	Savivaldybės švietimo skyrius, darbo grupė	2004 m. lapkričio mėn. 2005 m. sausio – vasario mėn.
		2. Nustatyti papildomojo ugdymo pedagogų poreikį ugdytis socialinę, edukacinę ir teisinę kompetenciją.	Pedagogų švietimo ir kultūros centras	2004 m. rugsėjo mėn.- spalio mėn.
		3. Parengti pagal poreikį kvalifikacijos kėlimo ir papildomų kompetencijų įgijimo programas.	Pedagogų švietimo ir kultūros centras	Nuo 2005 m.
		4. Sukurti vieningą papildomojo ugdymo pedagogų kvalifikacijos kėlimo galimybių informavimo sistemą.	Pedagogų švietimo ir kultūros centras	Iki 2005 m. sausio mėn.
		5. Kelti kvalifikaciją papildomojo ugdymo veiklos planavimo, vadybos, pedagoginės veiklos, darbo su gabiaisiais moksleiviais ir papildomojo ugdymo kompetencijų įgijimo srityse.	Papildomojo ugdymo įstaigos	Pagal metines kvalifikacijos kėlimo programas
	2. Metodinės veiklos aktyvinimas.	1.Kasmet sudaryti metodinės veiklos papildomojo ugdymo įstaigose programą ir ją įgyvendinti.	Savivaldybės Švietimo skyrius, Pedagogų švietimo ir kultūros centras	Kasmet

		2. Organizuoti papildomo ugdymo veiklos gerosios patirties sklaidos konferencijas, metodinių darbų parodas.	Pedagogų švietimo ir kultūros centras	Kasmet
3. Modernizuoti papildomojo ugdymo (-si) sąlygas.	1. Aplinkos, palankios neformaliajam ugdymui, gerinimas.	1. Renovuoti papildomojo ugdymo įstaigų pastatus.	Švietimo įstaigų ūkio tarnyba	Pagal Renovacijos programoje numatytus terminus
		2. Pritaikyti vaikų ir jaunimo klubui "Žuvėdra" patalpas Valstiečių g. 10.	Švietimo įstaigų ūkio tarnyba	2004 m.
		3. Atnaujinti papildomojo ugdymo įstaigų materialinę bazę ir ugdymo priemonės.	Papildomojo ugdymo įstaigos	Pagal ugdymo įstaigų strateginiuose planuose numatytus terminus
		4. Sukurti bazę, pritaikytą gabiųjų moksleivių poreikių tenkinimui.	Jaunimo centras, Moksleivių saviraiškos centras	2005 m.
	2. Informacijos ir komunikacijos technologijų diegimas.	1. Kompiuterizuoti papildomojo ugdymo įstaigas.	Savivaldybės administracija, papildomojo ugdymo įstaigos	2004-2007 m.
		2. Prijungti papildomojo ugdymo įstaigas prie greitaveikio internetinio ryšio.	Švietimo įstaigų ūkio tarnyba.	2006 m.

IV. Lėšų poreikis ir šaltiniai

26. Papildomojo ugdymo įstaigos savo veiklai vykdyti gauna lėšų iš įvairių šaltinių. Lėšų pasiskirstymas 2004 metais pagal vykdomas programas:

Finansavimo šaltinis	Programos pavadinimas	Skirta lėšų tūkst. Lt	%
Savivaldybės	Ugdymo kokybės užtikrinimo programa	8119,8	92,18

biudžetas	Vaikų ir jaunimo nusikalstamumo prevencijos programa	65,9	0,75
	Specialioji programa	489,7	5,56
	Moksleivių gamtosauginės kultūros ugdymo programa	10,7	0,12
	Miesto edukacinių, kultūrinių, sportinių, pilietinių projektų vykdymas	33,1	0,37
Lietuvos Respublikos Vyriausybės lėšos	Vaikų vasaros poilsio organizavimo programa	21,3	0,24
	Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos programa	35,0	0,40
Kiti šaltiniai	Viešųjų darbų programa	22,1	0,25
	Rėmėjų lėšos	11,3	0,13
Iš viso:		8808,9	100

27. Šios Programos įgyvendinimui papildomų lėšų nereikia, nes ši Programa yra skirta veiklos organizavimui. Įstaigų veikla yra finansuojama kaip ir kitų biudžetinių įstaigų. Lėšos gali būti skiriamos kitoms tikslinėms programoms (Renovacijos programa, Greitaveikio internetinio ryšio įvedimo, Kvalifikacijos kėlimo ir kt.). Programoje numatytos priemonės bus vykdomos atsižvelgiant į skiriamas lėšas kiekvienais biudžetiniais metais.

V. Numatomi rezultatai ir vertinimo kriterijai

28. Įgyvendinus Programą, prognozuojami šie rezultatai:

28.1. sukurta visuomenės poreikių apklausos, informacijos ir sklaidos apie papildomąjį ugdymą sistema;

28.2. vykdomos kokybiškos ir paklausios papildomojo ugdymo programos, tenkinančios vaikų pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, vaikų užimtumas vykdomas įvairiomis formomis;

28.3. visiems vaikams garantuotas papildomojo ugdymosi prieinamumas, laisvalaikio užimtumas, vaikų socializacija vykdoma įvairiomis formomis;

28.4. papildomojo ugdymo pedagogams sudarytos galimybės ir sąlygos tobulinti socialinę ir edukacinę kompetenciją, aktyvi jų metodinė veikla;

28.5. sukurta moderni papildomojo ugdymo bazė.

29. Šios programos vertinimo kriterijai:

29.1. kiek išplėtotą, atnaujinamą ir prieinamą suinteresuotiems asmenims informaciją ir papildomojo vaikų ugdymo duomenų bazę;

29.2. kiek vaikų dalyvauja kryptingo užimtumo programose, būrelių veikloje (bendras skaičius);

- 29.3. kiek vaikų turi galimybę aktyviai pailsėti vasarą (bendras skaičius);
- 29.4. kiek socialiai ir pedagogiškai apleistų vaikų dalyvauja prevencinėse programose (bendras skaičius);
- 29.5. kokia gabiųjų moksleivių dalis (%) gilina žinias papildomojo ugdymo įstaigose;
- 29.6. kiek dienų per metus papildomojo ugdymo įstaigų vadovų ir pedagogų kelia kvalifikaciją;
- 29.7. kiek renovuotų pastatų ir sutvarkytų patalpų;
- 29.8. kokie kokybiniai pokyčiai atnaujinant ugdymosi aplinką.

VI. Įgyvendinimo kontrolė

30. Už šios Programos administravimą atsako Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Socialinio departamento Švietimo skyrius. Apie programos vyksmą kasmet informuojama Klaipėdos miesto Švietimo taryba ir Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos Ugdymo ir jaunimo reikalų komitetas.